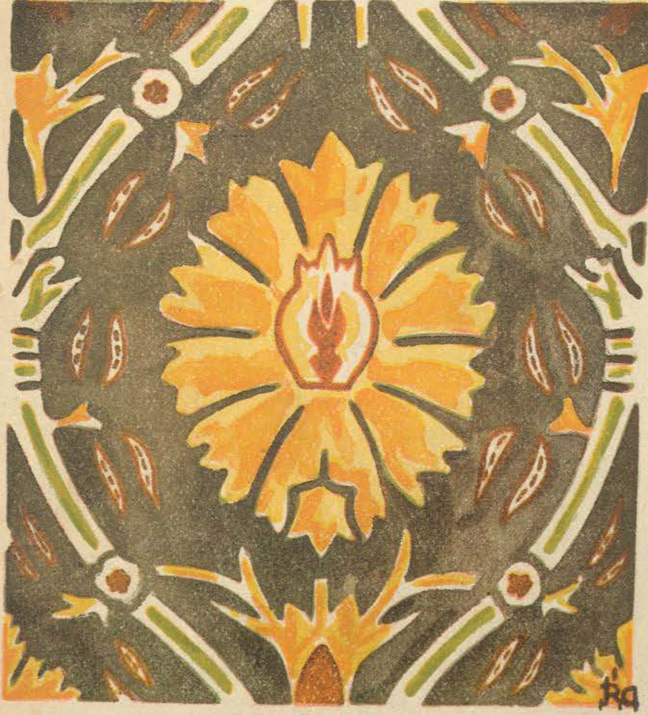
HİKMET. T. DAĞLIOĞLU

on altıncı asırda BURSA

BURSA H. E. NEŞRİYATINDAN

1943

rsa Halkevi neşriyatından:
10

Tarih Kurumu Kütüphanesine
29. V. 1943
H. T. Dağlıoğlu

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

1558 — 1589

On altıncı asırda BURSA

Bursanın fikrî, içtimaî, iktisadî, ticarî ve malî ahvali... evkaf, razi, iaşe ve gümrük işlerine, askerî, güvenlik, gündelik ve daha ... umumî hayatına ve gayri müslimlere dair Türk arşivinin ba... lmamış iki yüz vesikasile bunlara ait bazı notları ve ayrıca bir ... ügatçeyi havidir.

1940
Bursa Vilâyet Matbaası

İçindekiler :

1 — Ön söz
2 — Eserde takip edilen usul hakkında kısa bir izah
3 — Vesikaların sene esasına göre tasnifi
4 — Vesikaların ait olduğu meselelere göre tasnifi
5 — Vesikalar
6 — Lûgatçe
7 — İndeks

Ön söz

1326 M. 726 H. tarihinde fethedilen Bursa ilk hükûmet merkezlerimizden biridir. Ayni zamanda şifa hassaları dünyaya yayılmış şöhretli bir su şehri, tarihin eski ve değerli pek çok san'at eserlerini kucağında taşıyan tarihî şöhreti haiz ve tezadlarla dolu bir tabiat güzelliği parçası, dağ ve kar sporlariyle turizm bakımından Türkiyenin en talili ve müstesna bir şehridir.

Yine Bursanın yakınında orta çağın şöhretli şehri tarihî İznik ve İznik gölüyle Apolyond gölü başlı başına bir değerdir. Bursa Türk hudutları içinde bir çok bakımdan kıyas kabul etmeyen bir üstünlük ve uygunluk içindedir. Bir yabancı diplomatın dediği gibi «Türkiye'ye gelip te Bursa'yı ve Uludağı görmemek, onu tanımamak insanın ömrü boyunca büyük bir mahrumiyet ve eksikliktir » [1]

Murat Hüdavendigâr zamanında hükûmet merkezi Edirne'ye nakledilmişse de İstanbulun fethine kadar Bursa yine birinci derecedeki önem ve mevkiini muhafaza etmiştir. [2]

---

[1] Cumhuriyet gazetesinin No. 5478 ve 12/9/939 tarihli nüshasındaki (Bursa mektupları)ndan.

[2] Tarihlerin yazışına göre Osman bey zamanında ilk merkez Bilecik'den
sonra (Karacaşehir) ve sonra da bizzat Osman bey tarafından kurulmuş olan
(Yenişehir)di-. Bunu müteakip Bursa merkez olmuştur. Âşıkpaşa zadeye göre
merkezin Yenişehre nakli 1299 M. den sonradır. (Sahife 20, 21). Lutfi paşa tari-
hiyle Müneccimbaşı ve Tacüttevarih Yenişeh'rin merkez oluşunu 1301 olarak
gösterirler. Bazı tarihler hükûmet merkezinin Yenişehirden sonra (İznik) e nak-
lini yazarlarsa da Bursa 1326 da ve İznik 1330 da fethedildiğine göre, Bursanın
merkez olarak kabulü daha ziyade muhtemeldir. Maamafih Orhan'ın İznik
hükûmetini zevcesi vasıtasile idare ettiğini ve kendisinin de zaman zaman
oraya geldiğini İbni Batuta'dan anlamakta olduğumuzdan, burası da vaziyetin
icabına göre ikinci derecede bir merkez vazifesini görmüş olabilir. Bununla
beraber, gerek İbni Batuta ve gerek Mesalikül'ebsar, Orhan'ın Bursa şehrini
merkez yaptığını yazarlar.

Murad I. in 1366 da Dimetoka'yı ilk merkez yaparak orada bir saray bina

Bursa tarihini yazmak için her şeyden önce Bursa'ya ait bütün tarihî vesikaları ve Bursa için yerli ve yabancı tarihlerde yazılmış olan malûmatı bulup meydana çıkarmak ve bunları neşretmek lâzımdır. Bursa için yazılacak bir tarih yalnız Bursa şehrinin değil yakın Türk tarihinin de bir çok noktalarını aydınlatmağa hizmet edecektir.

Bursa şehri için şimdiye kadar bir çok eserler yazılmış olmakla beraber İstanbul'da Başvekâlet arşivinde (hazinei evrak) bulunan resmî vesikalar kâfi derecede tetkik edilmemiştir. [3] Bursa Halkevinin büyük bir isabetle şer'î sicilleri tetkik ederek bunların en önemlilerini çıkarmakta olduğu mecmuada forma şeklinde ekliyerek neşretmesi Bursa'nın bir çok geçmiş zamanlardaki hususiyetlerini meydana çıkartmağa yardım etmiştir.

(Hicrî onuncu, milâdi on altıncı asırda Bursa) diye tertip edilen bu eser devlet arşivinde bulunan ve devlet muhaberatını ihtiva eden mühimme yani divan defterlerinde Bursa'ya ait resmî vesikaların bir araya getirilmesi ile meydana çıkmaktadır. (4)

ettiği malûm ise de bu zamanlarda Bursa yine esaslı merkez olup hükümdar harp icabı burada muvakkat olarak oturmuştur. Murad 1367 de Edirne'de bazı binalar yaptırarak oraya geçmiştir. (Ravzatül'ebrar) S. 346

Türk devletlerinde ve ilk zamanlarda Osmanlılarda da hükümdar nerede ise oranın merkez itibar edildiğinden ve o mahalle (Ordu) ismi verildiğini unutma-alıdır.

Edirne'nin daimî surette merkez yapılması Çelebi Mehmed zamanındadır. Osmanlılar Rumelideki fütuhata vâsi mikyasda devam etmekte olduklarından vaziyet icabı olarak hükûmet merkezinin o tarafa nakline lüzum görülmüş ve 1367 senesinden itibaren Osmanlı hükümdarları zaman zaman Edirne'de oturmağa başlamışlarsa da asıl merkez olan Bursa'yı tamamen ihmal etmemişlerdir. 1471 senesinden itibaren İmparatorluk merkezinin daimî olarak İstanbul'a nakline kadar Edirne Osmanlıların idare merkezi olarak kalmıştır. (Osmanlı İmparatorluğu teşkilâtı. Sahife 21-22. İsmail Hakkı Uzunçarşılı oğlu)

Bu izahattan anlaşılıyor ki Bursa İstanbul'un merkez oluşuna kadar birinci derecedeki ehemmiyetini muhafaza etmiştir. O kadar ki İstanbul'un fethinden evvel ölen padişahların hepsi ve hayli zaman sonra da şehzadeler hep Bursa'ya gömülmüşlerdir.

[3] Bursaya dair eser yazanlar arasında Baldırzade Muhammet Selisi efendi ile İsmail Beliğ efendi ve Bakırcılar kethudası M. Raşid, Avusturyalı Baron Von Hammer'in Bursa seyahatnamesi, yeniierden de Abdülkadir Bey ile Doktor Osman Şevki Uludağ ve merhum Memduh'u zikredebiliriz

Bunlardan başka bir çok ecnebi seyyahlar muktelif vesilelerle Bursadan bahsetmişlerdir. Bursadan bahseden eserleri (Bursa bibliyoğrafyası) diye hazırlamakda olduğumuzdan eserde etraflı olarak göstereceğiz.

[4] Bursa = Osmanlı meskûkâtı üzerinde dört türlü yazılıdır:

1 — Orhan zamanından Beyazıd II asrına kadar: بروسا.

2 — Yavuz sultan Selim zamanında : بورسه.

3 — Bazı Meskûkât ve vesikalar üzerinde : برسه.

4 — On birinci asri hicriden sonraları : بروسه.

Meskûkât -ı - Osmaniye : Halil Edhem (İstanbul müzeleri neşriyatından)

Bu vesikalar, saray idaresine, fikrî ve ilmî hayata, kadın hayatına, gayri müslimlere, cami, türbe ve çeşmelere, belediye işlerine sıhhat ve imar işlerine, meskûkât ve maliye hususlarına, iaşe ve evkaf ile ticaret, endüstri ve gümrük işlerine, on altıncı asırda Anadoluyu yakıp kavuran eşkıya, suhta ve levend vak'alarına ve umumî hayatla gündelik işlere aiddirler.

Yakın zamanlara kadar yazılan tarihlerde sosyal hayatımıza ve hele şehirlerimizin ekonomik ve endüstriyel faaliyetine dair hemen hemen hiç malûmat verilmemiş olduğu cihetle bu vesikaların bir çok karanlık noktaları aydınlatacağı şüphesizdir.

Her ne kadar divan defterleri 961-1553 tarihinden başlarsa da bu kitapdaki vesikalar 966/1558 tarihinden itibaren başlamaktadır. Maamafih 1000 1591 senesine kadar mevcut defterler arasında bir kaç senelik vukuat defterleri eksikdir ki onlar da 965-1557, 969/1561, 970/1562, 974 1566 senelerine aid defterlerdir.

Divan defterlerinde mevcut kayıtlar muhtelif kâtipler tarafından yazılmış olduğu için bazıları gayet muntazam, bazıları okunmayacak derecede karışık, bir kısmı da noktasızdır. Bazı defterler rutubetten çürümüş ve yapraklarının bir çoğunu kurt yemiş ve kısmen yırtık olduğu cihetle okunmaları müşküldür. Her vesika yazanın iktidar ve irfanına ölçü olabilecek derecededir. Bazılarının imlâsı pek cok yerlerinde bozuktur. Defterlerdeki yazılar siyakat, nesih, talik kırması gibi eski yazı şekillerimizle yazılmıştır.

Bazı kelimelerin üzerleri çizilmiş veya tekrar edilmiştir. Bunun içindir ki kelimelerin imlâları söylendiği gibi yazılmasına ve karakterlerinin muhafaza edilmesine elden geldiği kadar çalışılmış, mükerrer olarak yazılmış kelimelerle imlâsı pek bozuk olan kelimelerin doğrusu ve yazılması icap ettiği halde atlanılmış bazı kelimeler kerre içinde gösterilmiştir.

Hicrî onuncu asırda Bursa hayatı bu neşrettiğimiz vesikalarla tamamile aydınlanmış olmayacaktır. Çünkü vesikaların mütalâasından da anlaşılacağı üzere bunlar daha fazla muhtelif sebeplerle meydana gelen fenalıkları, zulümleri, haksızlıkları menetmek veya cemiyet nizamını bozan hareketlerin önünü almak, devlet otoritesini muhafaza etmek, halkın dertlerine ve dileklerine cevap vermek, ekonomik ve ticarî hayatta şehrin umumî düzenini bozacak halleri önlemek, hulâsa nizam ve kanunlara aykırı bir hareket vukua geldiği zaman bunları meneylemek maksadile yazılmış hükümlerdir. O zaman için iyi ve normal olan meselelerin bir şikâyet zemini görülmedikçe her hangi bir hükümle tekit, tavsif ve tesbit edilmesine lüzum görülmemiştir.

Bir şehrin geçmiş devirlerdeki hayatını bir tiyatro sahnesinde veya bir tabloda görüldüğü gibi tasvir edebilmek, ve şehirde yaşayan halkın hayat şartlarını, nelere kıymet verdiklerini, gündelik yaşayış tarzlarını, halkın ticaret ve san'at hayatına olan bağlılık ve kabiliyetlerini, beledî faaliyetleri ve halkın zihniyetini anlamak için o devirdeki vak'a ve hadiselerin nelerden ibaret olduğunu ve sebeplerini bilmek ve gözden geçirmek lâzımdır. Bunun için de o devirden kalma bütün vesikalara, hatıra, hal tercemelerine, tapu kayıtlarına, nüfus defterlerine, şer'î sicillere, vakfiyelere, o devirde yapılmış binalara, kitabelere, anıtlara, paralara, ev ve müessese eşyalarına, darbımesel, şarkı, türkü, masal, bilmece, oyunculuklarla daha buna benzer folklor malzemesine, resim, tablo, levha ve hatlara, âdet ve ananelere başvurmak ve onları toplamak, incelemek ve hattâ tabiat ve iklim şartlarını bile göz önüne almak gerektir. Biz şimdiye kadar bu esasları göz önüne alarak bir şehrin tarihini henüz yazmış değiliz. Zamanın tahribatından kurtulan ve zamanımıza kadar intikal eden her türlü malzemeden istifade ederek şehir tarihlerimizi yazmaya çalışmalıyız.

Bununla beraber bu neşrettiğimiz vesikalarla mümkün olduğu kadar Bursanın onuncu asrı hicrîdeki hayatını aydınlatmış oluyoruz. Bu vesikalar Bursanın yakın zamanlara aid tarihini yazacak olanlara malzeme vazifesini de görecektir. Bu vesikalarla vakfiyeler neşredilmedikçe ve etrafta bulunan kitabeler, mezar taşları tetkik edilmedikçe bir şehrin tarihini yazmak bugün için acele bir iş olur.

Divan defterlerindeki hükümlerin hepsi ilk bakışta padişahın kaleminden çıkmış gibi görünürler. Halbuki hakikatta bunlar, sadaret veya mensup olduğu daire tarafından yazılan hükümlerdir. Bu hükümler mahalline gittiği zaman ayrıca tescil edilirdi ki şer'î siciller dediğimiz defterler işte bu hükümlerle bazı mahallî hüküm ve kararların bir araya gelmesinden meydana gelmiş vesika kolleksiyonudurlar.

Mahallî şer'î siciller yangın, rutubet ve ihmâl yüzünden bir çok yerlerde tamamen veya kısmen mahvolmuşlardır.

Bugün tarihimizi ve şehirlerimizin geçmiş zamanlardaki vaziyetlerini aydınlatacak olan bir çok vesikalar İstanbulda Başvekâlete bağlı arşivde bulunmaktadır. [5]

---

[5] Topkapı sarayı müzesi arşivinde Bursanın on birinci, on ikinci asır ahva)line ait bazı vesikalar vardır. Bu vesikalardan bir kaç tanesi, tarafımızdan Uludağ) dergisinde neşredilmiştir.

Vesikalardaki tarihlerin divan usulünce kullanılan ihtisar şekillerini aşağıya yazıyoruz:

M — Muharrem
S — Sefer
Ra— Rabiülevvel
R — Rebiulahir
Ca— Camaziyelevvel
C — Camaziyelahir
B — Recep
Ş — Şaban
N — Ramazan
L — Şevval
Za — Zilkade
Z — Zilhicce.

Hükümlerde geçen tarihî isimlerle ıstılahların delâlet ettikleri mânayı göstermek üzere eserin nihayetine ayrıca bir lûğatçe ilâve edilmiştir.

Eserde takip edilen usul hakkında kısa bir izah

(On altıncı asırda Bursa)adını verdiğimiz bu kitapta 31 senelik yani 966—998 H. / 1558—1589 M. senelerine aid 200 vesika vardır. Bu vesikalardan kaç tanesinin hangi senelere ve kaç tanesinin hangi meselelere ait olduğu aşağıda birer cedvel halinde gösterilmiştir:

Sene	vesikanın sayısı
966/1558	8
967/1560	20
968/1560	2
969/1561	—
970/1562	—
971/1563	1
972/1564	9
973/1565	25
974/1566	—
975/1567	6
976/1568	14
977/1569	1
978/1570	—
979/1571	15
980/1572	4

Sene	Vesikanın sayısı
981/1573	8
982/1574	1
983/1575	5
984/1576	6
985/1577	3
986/1578	5
987/1579	14
988/1580	6
989/1581	5
990/1582	13
991/1583	10
992/1584	4
993/1585 } 994/1585 }	6
	—
995/1586	1
996/1587	1
997/1588	3
998/1589	4
	200

Bu cedvelin mütalâasından anlaşılacağı veçhile bu vesikaların en çoğu sayısı 25 olmak üzere 973 / 1565 ve 20 vesika olmak üzere 967 / 1559 senelerine aiddir. Vesikası en az yani birer tane olan seneler de 971/1563, 977/1569, 982/1574, 994/1585 seneleridir. 969/1561, 970/1562, 974/1566, 978/1570, 994 / 1585 senelerine aid vesikalar ise yoktur. Ön sözde de yazıldığı üzere bu senelere aid vesikaların olmayışı ya o senelere aid mühimme defterlerinin mevcut olmamasından yahut defterleri mevcut olub da o senelerde Bursaya aid muhaberatın bulunmasından ileri gelmektedir.

Vesikaların tanzim ve sıralanmasında merhum Ahmet Refik'in (İstanbul hayatı) adlı eserinde takip ettiği usulü yani saray işleri, bina ve yol meseleleri, evkaf ve maliye hususatı gibi tasnifleri amelî bulmadığımdan sene esasını kabul ettim. Çünkü bazı hükümlerin mahiyeti itibarile evkaf, arazı, iaşe, belediye gibi muhtelif meselelerle alâkalı olduğu görülecektir. Bunları bir tarafa mal etmek salâhiyetini kendimde göremedim. Vesikaların aidiyet cihetini tayin etmeği okuyanlara bırakmış olmakla beraber, sırf bir kolaylık olmak

üzere vesikaların hangi işlere ait oldukları ayrıca bir cedvel halinde aşağıda gösterilmiştir :

Vesikanın hangi meseleye dair olduğu	Sayısı
I. Saray işleri.	16
II. Vakıf işleri, camiler, türbeler, çeşmeler.	18
III. Fikir ve ilim hayatı.	3
IV. Kadın hayatı.	2
V. Gayri müslimler.	3
VI. Belediye, sağlık, iaşe işleri.	21
VII. Meskûkât, maliye işleri.	9
VIII. Tapu, arazi, timar ve zeamet işleri.	8
IX. Yol ve bina işleri.	13
X. Ticaret, san'at ve gümrük işleri.	17
XI. Asayiş, askerlik işleri.	49
XII. Umumî ve gündelik işler.	41
	200

Bu cedvelin mütalâasından anlaşılacağı üzere en çok vesika asayiş, askerlik işleriyle vakıf, umumî ve gündelik işlere ve en az vesikalar da fikir ve ilim hayatiyle kadın meselelerine, gayri müslimlere dair olanlardır.

Vesikaların hangi mühimme defterinin hangi sahifesinden alındığı her vesikanın sonunda gösterilmiştir. Bu suretle arzu edenler vesikaları arşivdeki asıllariyle karşılaştırmak imkânını elde etmiş olacaklardır. Yalnız kısaltmayı temin için mühimme defteri (M), sahifeler de (Sa) şeklinde gösterilmiştir.

Vesikaların sene esasına göre tasnifi

966 - 1558

No.	VESİKALAR	Sahife
1	Bursa kasablarına erkek koyun alınmasına dair.	
2	Orducu ihraç olunan kasablara dair.	
3	Kirmastı'da zelzelelerden harap olan mescidin tamirine dair	
4	Bayramlarda kanun ve nizamlara aykırı olarak yapılan işlerin men'ine dair.	
5	Şehzade Beyazıd'ın iç halkının Bursa kalesinde oturttrulmasına dair.	

No. VESİKALAR Sahife

6 Şehzade Beyazıd'ın iç halkı için Bursa'da ev bulunduğuna dair.
7 Bursa'daki meyhanelerin kapatılmasına dair.
8 Bursa'daki meyhanelerin kapatılmasına dair.

967 - 1559

9 Tatar esirlerine dair.
10 Şehzade Beyazıd'ın ailesi efradına dair.
11 Bursada bir kiliseyi basan eşkıyaların idamına dair.
12 Arnavud levendlerinin yakalanıb İstanbul'a gönderilmelerine dair.
13 İznik - Akhisar yolu üzerinde öldürülen kadınlara ve Subaşı Karamanlı Hasana dair
14 Bursa civarından İstanbul zahiresi için alınan hububata dair.
15 Bursadaki galle (tahıl) pazarına dair.
16 Serbest ve evkafa ait köylerde çalışan rençberlerin yolsuzluklarına dair.
17 Akçakoyunlu yörüklerinin badıhava vergisini toplayan tahsildar Abdürrahmana dair.
18 Hıristiyan ve yahudi esirlerin hallerine dair.
19 Mısırdan gelen iki geminin getirdiği pirince dair.
20 İznik'de Mehmetpaşa medresesinin hamamına dair.
21 Simkeş taifesinin para eritmelerinin men'ine dair.
22 İhtisap kethudası Mehmedin tekrar kethudalığa tayinine dair.
23 Hacı Piri adlı acemin yanında bulunan gümüş ve güherçilenin alınmasına dair.
24 Kitenin (Büyük kümlü) köyünden nalband Şabanın Rodos'a küreğe gönderilmesine dair.
25 Hoca Mercan oğlu ile hoca Mehmedin ahvaline dair.
26 İsmail ve sığırtmaç Alinin hallerine dair.
27 Bursa ve havalisinde oturan Arnavudların İstanbula gönderilmelerine dair.
28 Osman Çavuşla Mehmed adındaki âmilin ahvaline dair.

968 - 1560

29 Mustafa adındaki reisin sattığı pirinç ve şekere dair.
30 Timar sahiplerinden Hacı Beyin siyasetine dair.

No. VESİKALAR

971 - 1563

31 Kite ve yalakabat (Yaluva) bağlarında yetişen üzümlere dair.

971 - 1564

32 Mudanya naibinin azline dair.
33 Mudanyada iki gemicinin deranbar ettiği hububata dair.
34 Mudanyadaki hububatın İstanbula gönderilmesine dair.
35 Anadoluya hıristıyan Arnavutların geçmesine dair.
36 Ev soyan Haydar subaşının ahvaline dair.
37 Sefere gitmeyip Bursada kalan sipahilere dair.
38 Hırsızlık ve cinayet yapan gurbet tayifesinin ahvaline dair.
39 Kalb akçe kesenlerin yakalanmasına ve bunların (gümüş arayıcı) nın adamları vasıtasile İstanbula gönderilmesine dair.
40 Rumeli beylerbeyisi iken ölen Hasan paşanın Mısırdan şeker almak için vermiş olduğu paralara dair.

973 - 1565

41 Bursa ile Mudanya arasında soyulan Medineimünevvere mütevellisine dair.
42 Saraya gönderilen odunlara dair.
43 Bursadan boya almağa gelen bazı Leh tüccarlarına dair.
44 Bursa Beyi Abdurrahman Beyin Müfettişlerine dair.
45 Kite Kadısının Bursa Beyi Müfettiş Abdurrahman Beyin yanına yardımcı verilmesine dair.
46 Lehistan Kralına kadife almak için Bursaya gelen Leh Elçisine dair.
47 Bursa Beyi Abdurrahman Beyin Müfettişliğine dair.
48 İnegölün Aksu derbendinde soyulan tacirlere ve bunları soyanlara dair.
49 İzn'kten İstanbula gönderilen soğanlara dair.
50 Bursada ibrişim satanların yolsuzluklarına dair.
51 Ulucamiye muteallik bazı ahvale dair.
52 Bilecik madeninde işleyen yayaların iaşesine dair.
53 Semerci Ahmedin Dere mevkiinde bina eylediği değirmene ve değirmenin suyuna dair.

No.	VESİKALAR
54	Zerbaftcı Koca usta Hacı Mehmedin İstanbula gönderilmesine dair.
55	Gökdere mevkiindeki değirmenin suyuna dair.
56	Bursa ve havalisine geçmiş olan müslüman ve Hıristıyan Arnavutlara dair.
57	Kirmastı nehri etrafında Mîrî bostanlar hizmetkârı Hüseyine dair.
58	Donanma için Kürekçi gönderilmesine dair.
59	Mamuriye kalesine hazine götüren Yeniçerilerin yolda kaybolduklarına dair.
60	Bursada Bedreddin oğlu mahallesinde Hacı Mustafa kızı Emineye dair.
61	Rumeliden geçen Arnavutların ahvaline dair.
62	Muradiye imaretindeki talebenin yemeklerine dair.
63	Bursada Kiremitçi oğlu mahallesinde oturan bazı kadınlarla Yakup oğlu Harun adlı yahudinin ahvalına dair.
64	Cafer ağanın cami ve muallimhanesine dair.
65	Ayşe kadının evini basan Timurhan adındaki levendin siyaset edilmesine dair.

975-1567

66	Söğüd derbendinin muhafazasına dair.
67	Bursa Evkafının Müderris Sadi tarafından teftişine dair.
68	Acem diyarından gelen tacirlere musallat olan Abdullahın ahvaline dair.
69	Bursaya satılmak için gelen hayvanların İstanbula gönderilmesine dair.
70	Bursaya Leh Kralı için esvab almaya gelen Elçiden gümrük resmi alınmamasına dair.
71	Bursaya gelen acemlere musallat olan Abdullah ismindeki adamın ahvaline dair.

976 - 1568

72	Bursada yaya, müsellem ve timar sahiblerinin erazilerinin mesaha edilmelerine dair.
73	Osmanlı imperatorluğuna ticaret maksadile gelibde ölen Leh tüccarlarına dair.
74	Polonya tacirlerinden fazla gümrük resmi alınmamasına dair.

No.	VESİKALAR
75	Polonya kralı Skizmond ile tecdid edilen andlaşmaya dair.
76	Küreklik gürgen ağaçların kesilmesinin menine dair.
77	İznikdeki soğanların İstanbula gönderilmesine dair.
78	İznik hiristiyanlarının hamr (şarab) yapıb müslümanlara satmamalarına dair.
79	Mercanzade Abdullahın Karaamid'e sürülmesine dair.
80	Arazi meselesine ve hukukuna dair.
81	Cihata mutasarrıf olanlardan hacca gitmek isteyenlere müsaade verilmesine dair.
82	Bursa sancağındaki mîrî arazinin satılmasına dair.
83	Yenişehirdeki evkafa dair.
84	Bileciklü mahallesinden arnavud Alinin küreğe gönderilmesine dair.
85	Defter harici kalmış arazinin tahririne dair.

977-1569

86	Reayanın silâh kullanmalarına dair.

979-1571

87	Sipahi kıyafetinde gezen şehir oğlanlarına dair.
88	Keşiş (Uludağ) dağındaki balıkların avlanmamasına dair.
89	Sultan Mustafanın türbesinin yapılmasına dair.
90	Sultan Mustafanın türbesine Şehzade Beyazidin oğlunun konulmasına dair.
91	Hassai humayun için yüz yük buz tedarik edilmesine dair.
92	Eşyalara muhtesibler marifetile narh konulmasına dair.
93	Yahudilerin açtığı meyhanelerin kapatılmasına dair.
94	Sultan Mustafanın türbesine konulmak istenilen dört mermer direğe dair.
95	Esirlerden alınan pencik resmine dair.
96	Bursaya boyanmağa gönderilen bogasılara dair.
97	Bursa bakkallar pazarbaşılığına Ahmed oğlu Yusufun tayinine dair.
98	Bursa nahiyelerinde silâhlı ve yeniçeri kıyafetinde gezen ehli fesadın ahvaline dair.
99	Yenişehirde Yusuf baba zaviyesine tahsis edilen vakfa dair.
100	Hacı Sinanın davasına dair.
101	İznikte çıkan Çekirgelerin itlâfına dair.

No. VESİKALAR

980-1572

102 Ekmekçi esnafı ile yeniçeriler arasındaki kavgaya dair
103 Danişmend ve suhte taifesinin yolsuzluklarına dair
104 Bursa livasında küreğe gönderilecek mücrimlere dair
105 Şehir oğlanlarile suhtelerin şarab içmekten menedilmelerine dair.

981 - 1583

106 Kirmastıda çıkan ehli fesadın Gölbaşı yörükleri tarafından himaye edildiklerine dair.
107 Lefkede Rüstem paşa kervansarayının eşkiya taarruzundan muhafazasına dair.
108 Yenişehirde vaki olan علی جار derbendine derbentçi tayinine dair.
109 Bursa ve çevresine geçen arnavudların İstanbula gönderilmelerine dair.
110 Sultan Mustafa türbesinde okunacak eczayişerifeye dair.
111 Bursada Uzun çarşıda ticaret yapan yahudilere dair.
112 Bursadan hassai hümayun için alınan buğdaylara dair.
113 Bursada Keşiş dağında avlanan alabalıklara dair.

982 - 1574

114 Bilecikte işlenen kadifelere dair.

983 - 1575

115 Bursadaki mîrî bahçelerin icarelerine dair.
116 Sedbaşındaki meyhanelerin kapatılmasına dair.
117 Selimiye ve Süleymaniye camilerinden çalınan kelâmıkadimlere dair.
118 İznikte işlenilen kâşilere dair.
119 Kalb akça kesen yahudilere dair.

984-1576

120 (Altı parmak) adiyle maruf yahudinin kalb akça kestiğine dair

No. VESİKALAR

121 Macar vilâyetinden çıkan bakırın Anadolu ve Rumeli vilâyetlerinde satılmamalarına dair
122 Yıldırım Beyazid türbesinin su tahribatından muhafazasına dair.
123 Bursada Alacahırka mahallesinde oturan bazı kimselerin kale duvarına çardak bina ettiklerine dair
124 Bursa imaretlerinde pişen yemeklere iyi et verilmesine dair
125 Sultan Orhan camiinin genişletilmesine dair
126 Şehrin asayişi için gece nöbetlerine ehemmiyet verilmesine dair.
127 Bursa ve çevresindeki eşkıyaya dair.
128 Bursada camii kebirden çalınan mıshafa dair.
129 Ehli fesadın himaye edilmemelerine dair.
130 Kendi havasında gezen medrese softalarına dair.
131 Kalp ahça kullanan Budak Mehmedin elinin kesilmesine dair
132 Bursada kahvehanelerin kapatılmasına dair
133 Sipahi ve Yeniçerilerden ekmekcilik edenlere dair.

987 - 1579

134 Galle pazarındaki Alipaşa hanına dair.
135 Yıldırım imaretine verilen etlere dair
136 Fatma Sultanın türbesinin tamirine dair.
137 Bursada kuru meyva ve at pazarı mukataasına dair.
138 Hasse Harç emini İbrahim çavuşun boyattığı ipek kumaşların bedellerine dair.
139 Bursa kumaşçılarının mîrîden olan alacaklarına dair.
140 Çizmeci, pabuçcu ve başmakçı esnafına dair.
141 Bursada gümüş tel işliyen esnafa dair.
142 Emir Buharî türbesinin genişletilmesine dair.
143 Mîrî mühimmatı için alınan kumaşların bedellerine dair.
144 Bursa Beyinin tahsisatına dair.
145 Bursa medreselerindeki müderrislere dair.
146 İznikde Yakuppaşa zaviyesine dair.
147 Ehli fesat ve eşkiyanın tenkiline ve bunun için teşkilât yapılmasına dair.

988-1580

148 Bursa ekmekçilerinin orduya yardım etmelerine dair
149 Bursadaki sanat erbabının tesbitine dair
150 Pınarbaşından gelen suya dair
151 Sultan Mustafanın validesine dair
152 Nişancıoğlu adındaki hırsızın yakalanmasına dair
153 Su değirmenlerinin atlarına dair.

989-1581

154 Cizye toplamaya memur olanların Mihalıçda soyulmuş olduklarına dair
155 Sultan Mustafanın müteallikatına yiyecek satılmasına dair.
156 Bursaya gelen meyvaların ne suretle satılacağına dair.
157 Bursada Elvanbey mahallesinde oturan Abdinin evindeki cariyelere dair.
158 Bursa livasındaki eşkiyalara dair.

990-1582

159 Emîr Buhari evkafından pişen yemeklere dair.
160 Bursa Beypazarı ve çevresindeki suhte ve eşkiyaların ahvaline dair.
161 Bursada türeyen ehli fesada ve bunların tedibine dair.
162 Saray düğünleri için gönderilen unlara dair.
163 Sultan Mustafanın zevcesine parasile et satılmasına dair.
164 Saraydaki düğün için un gönderilmesine dair.
165 Bursa şehrinin asayişinin muhafazasına dair.
166 Sultan Mustafanın validesinin yaptıracağı vakıf odalara dair.
167 Yıldırım Beyazid camiinin tamirine dair.
168 Manisadaki camiin genişletilmesi içün altı yük akçanın salimen mahalline teslimine dair.
169 Para rayıcına dair.
170 Sultan Mustafanın validesi ağalarından Sünbül ağaya evkaf zevaidinden istihkakının verilmesine dair.
171 Orhen oğlu İshak adındaki yahudiye dair.

991 - 1583

172 Zeamet ve evkaf zabitlerinin tuttukları rençberlere dair
173 Bursa livası muhafazasında kalan sipahilere dair
174 Subaşı Mehmedin yakalanub İstanbula gönderilmesine dair
175 Lehistan elçisine on iki at satın alınmasına müsaade edildiğine dair
176 Kırım Hanı Mehmed Girayın validesinin kardeşi mustafaya dair
177 Yıldırım Beyazıd imaretinin mütevellisi Ebülbekanın teftişine dair
178 Ehli fesadın tenkiline ve himaye edilmemesine dair
179 Manisada yapılan camiye taşçı ve amele gönderilmesine dair
180 Ekmekçiler kethüdâsının işten çıkarılmasına dair
181 Acemi oğlanları kıyafetinde gezen ehli fesadın tenkiline dair

992-1584

182 Mısır Beylerbeyisi Hasan paşanın Kilârcı başısının aldığı fazla paranın kendisinden istirdadına dair.
183 Bursada Mahmutpaşa hanı önünde mücrimlerin asılmamalarına dair.
184 Murad III ün validesi namına Bursaya gönderdiği elli bin akçanın fukara, ulema ve meşayihe dağıtılmasına dair.
185 Beç Kralı elçisinin Bursa ılıcalarında tedavisine müsaade edilmiş olduğuna dair.

993-1585

186 Bursa köylerinin vaziyetine ve bu köylerde oturan reayenin ahvaline dair.
187 Alipaşa mahallesinden Mahmudun Oruç ismindeki adamı öldürdüğüne dair.
188 Orduya (orducu) adı altında esnaf gönderilmesine dair.
189 Bursa kasaplarına dair.
190 Bursa muhtesibi Ali çavuşa hakaret eden eşkiyaların muhakeme edilmesine dair.
191 Bursadaki kıtlığa ve Bursaya hububat verilmesine dair.

No. VESİKALAR

995 - 1586

192 Arazinin tahrir ve mesahasına dair

996 - 1587

193 Cariye satın alan Muine ve Müstedam adındaki kadınların borçlarına dair

997 - 1588

194 Çukurca'da bina olunan hana kurşun verilmesine dair

195 Kervan basan ve avarız akçalarını gasbeden eşkıyalara dair

196 Bursada kalb akça kesenlerin teftişine Ahmed çavuşun gönderildiğine dair

998 - 1589

197 Bursada Sultan Murad vakfına mütevelli olan Ahmedin ahvaline dair

198 Adanalı Mehmedin İstanbula kasablık hizmeti içün gönmesine dair

199 İstanbuldaki sarayda inşa olunan köşkün çinilerine dair

200 Bursada Tatar çarşısındaki meyhaneye dair

Hükümlerin aid olduğu meselelere göre tasnifi

Bu kitaptaki vesikalar her nekadar sene esasına göre tasnif edilmişsede hükümlerin hangi meselelere aid olduğunu göstermek - okuyanlara kolaylık olmak için - maksadiyle aşağıdaki cedvel tertib edilmiştir. Numaralar sene esası üzerine tanzim edilmiş vesikaların sıra numaralarıdır. Bu numaralara bakmak suretiyle vesikanın neye dair olduğu kolayca anlaşılacaktır. Kerre içinde olan numaralar mükerrer numaralar olub vesikanın bu mesele ile de ilgili olduğunu gösterir. Hakikatta ise kerre

içinde olan bu numaralar aid olduğu meselenin karşısında ayrıca gösterilmiştir.

Vesikanın hangi meselelere dair olduğu	Vesikaların numaraları
I— Saray işleri	5, 6, 10, 42, (88), 90, 91, (94), (110), 112, 113, 151, 162, 163, 164, 166, 184, 199.
II— Vakıf işleri, Camiler, türbeler.	51, 62, 64, 67, 83, (90), 99, 110, 122, 124, (125), 134, 135, 136, 148, 155, 159, (167), 170, 177, 197.
III— Fikir ve ilim hayatı.	117, 128, 145.
IV— Kadın hayatı.	60, (157), 193.
V— Gayrı müslimler.	18, (93), 111, (119), (120), 171.
VI— Belediye, Sağlık, Su ve iaşe işleri.	1, 14, 15, 19, 29, 31, 33, 34, (40), 49, 52, 55, (135), 148, 150, 153, (155), 156, (159), (162), (163), (164), 185, 189, 191.
VII— Meskûkât ve Maliy işleri.	21, (23), 39, 95, 119, 120, 131, 137, 144, 168.
VIII— Tapu, arazi, orman, ziraat, timar ve zeamet işleri.	72, 76, 80. 82, 85, 101, 115, 192,
IX— Yol ve bina işleri.	3, 20, 53, 89, 94, 108, (122), 123, 125, 142, (166), 167, 168, 179, 194.
X— Ticaret, maden, san'at ve gümrük işleri.	43, 46, 50, 54, 70, 73, 74, 75, 96, 114, 118, 121, 133, (138), 140, 141, (143,) 149, 175, (181), (194), (199), Bu vesikalardan 73 ve 75 numaralı vesikalar hariciyeye mal edilebilir.
XI— Asayiş ve askerlik işleri.	2, 11, 12, 13, 16. 27, 30, 35, 36, 37, 38, 41, 48, 56, 58, 61, 65, 66, 84, 85, 87, 98, 102, 103, 104, 105, 106, 107, (108) 109, (117,) (120), 126, 127, 129, 130, (131), (133), 147, (148,) 152, 154, 158, 160, 165, 172, 173, 178, 181, 186, 187, 188, 190, 195.
XII— Umumî ve gündelik işler.	4, 7, 8, 9, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 32, 40, 44, 45, 47, 57, 59, 63, 68, 71, 78, 79, 81, 93, 97, 100, 129, 132, 138, 139, 143, 157, (168), 174, 176, 180, 182, 183, 196, 198, 200.

966 - 1558 senesi vesikaları

— 1 —

Bursa kasablarına erkek koyun alınmasına dair:

Bursa ve Sultanönü [1] sancakları kadılarına hükümki:

Haliya tahtı kazanızda olan Yörük taifesinde bulunan koyun Bursa kasabları içün alıverilmesin emredüb buyurdum ki Çavuşoğlu Mehmed vardıkda bu babda birbirinize mukayyed olub Yörük taifesinde bıçağa yarar ne mikdar erkek koyun bulunursa bahasiyle Burusa kasablarına alıveresin. Ve her biriniz tahtı kazanızda ne mikdar koyun bulub ve ne mikdar kasaba alıverdiğinize defter eyleyüb süddei saadetime gönderesin.

M. 3. S.

Fi. 16 Ramazan 966 (1558)

— 2 —

Orducu ihraç olunan kasablara dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Mektub gönderub emri şerif mucibince orducu ihraç olunub evvel zamandan beru şehir kurbünde oturub amma bazının davarı sirkat olunub ve bazı kırılub hasaret üzere olub bir mahalle varmak emrolununcaya değin geru şehre girüb hazır olmaların bildirmişsin. İmdi zikrolunan orduculardan kasab yazılan kimesneler orduyu humayunuma gelüb maadası şehre girüb hazır olub emri şerifime müterakkib olmaların buyurdum ki vardukta emrim muktezasınca kasab olanı koyunlarile orduyu humayunuma gönderüb kışın icazet veresin ki şehre girüb hazır ve müheyya olub emri şerifimin vüruduna nazır olalar. Sonra emrim ne vecihle olursa anınla âmil olalar.

M. 3. S. 16

Fi. 18 Ramazan 966 (1558)

---

[1] Sultanönü, Eskişehir Vilâyetinin eski adı olub merkezi Eskişehir kasabası idi. Sultanönü o zamanlar bir sancak halinde idare ediliyor ve Anadolu eyaletinin merkezi bulunan Kütahya,a bağlı bulunuyordu.

— 3 —

Kirmasti'da zelzeleden harab olan mescidin tamirine dair:

Burusa hasse harcemini Kubap تاد çavuşa hüküm ki:

Mihalıç kadısı mektub gönderüb kasabai Kirmasti'de merhum ...... bina ettiğü mescidin zelzeleden kubbelerinin bir mikdar yeri ve minaresi harab olub tamirine vakfi olmayub mîrî tarafından termim olunmasın arzedüb ve ehli hibre ile üzerine varulub sekiz bin akçe tahmin olundu deyu ilâm etmeğin sana dahi varub tahmin ettirmek emredüb buyurdum ki hükmü şerifim varıcak bizzat yarar muhamminler ile üzerine varub zikrolunan mescidin tamire muhtaç olan yerlerin tahmini sahih ile tahmin ettirüb ne mikdar nesne ile termime kabildir nicedir vukuu üzere yazub arzedesin.

Fi. 5 Zilkade 966 (1558)

— 4 —

Bayramlarda kanunlara aykırı olarak yapılan işlerin men,ine dair:

Bursa Kadısına hüküm ki

Eyyamı saltanatı humayunumda icrayi şerayi Ahmedî aksayi muradım ve inkıyadı ahkâmı Mustafavî intihayi meramım olmagın bundan akdem memaliki mahmiyemde olan şehirlerde bayramlarda bazi kimesneler tahsili menafi için salınacaklar kurup tabl ve nakkare ve surnalar çalup nice melâip ve melâhiye irtikâp olunup andan gayri bida'i merfuadan eyyamı âşurlarda aşık taifesi dahi sancaklar kaldırub kös ve nakkareler ve dünbelekler ile alaniyen gezüb hilâfı şer' luub ve lehiv ile meşgul olub ol ecilden nice fısk ve fücur olmağın anın gibi bayramlarda ve sair zamanlarda hilâfı şer' şerif kimesneler iş etmiye deyu emrolunub ol makule ef'ali kabiha bid'ai şenia ref' olunub tenbih ve tekid olunmuş idi. Ol emri şerifim kemakân mukarrer olmağın buyurdum ki vusul buldukta emrim üzere bayramlarda ve sair vakitlerde hilâfi şer'i şerif kimesneye tabl ve nakkare ve surna ve sair alâtı lehiv ve lûub çaldırmayub izharı melâib ve melâhi ettirmiyesin. Ve eyyamı âşurlarda ve sair zamanlarda dahi aşık taifesin anun gibi vazı'larile şehirde gezdirmeyüp bilcümle şer'i şerife mugayir olan evza' ve etvare ruhsat vermeyüb men' ve def' eyliyesin. Mesmu, ve memnu, olmıyanları bihasb-eş-şer-iş-şerif tedib eyliyesin. Bu hükmü şerifimin suretin sicilli mahfuza kay-

dedüb haliyen ve minbaad şer'i şerife ve bu emri humayunuma muhalif kimesneye iş ettirmiyesin. Ve kefereye dahi bayramlarında alaniyen fısk ve fücur ettirmeyüb, cemiyet ile gezdirmeyüb bilâfı şer'i şerif iş ettirmiyesin. Şöyleki elyevm tahti kazanızda bu men'iyat men' olmayub geru olduğu istima' oluna sizin ihmal ve ademi ihtimamınızdan naşi olur ana göre mukayyed olasın. Ve kefere taifesinin dahi bayramlarında bazı yerleri olup âyini batılaları üzere ol yerlerde cemolub alaniyyen fısk ve fücur ettikleri bundan akdem ol dahi men' ve def' olmuş ol babda dahi mukayyed olub badelyevm kefere taifesine dahi ol ecl iş ettirmeyüb gereği gibi men' ve def' edesin. Şöyleki badelyevm tahti kazanızda bu menhiyat menolmayub geru vaki olduğu istima' oluna sizin ihmal ve ademi ihtimamınızdan naşi olur. Ana göre mukayyed olasın. Ve eger onun gibi kurulmuş salıncak ve sair anun emsali âleti luub var ise tehir etmeyüb gideresin.

Fi 24 Zilkade 966 (1558)

Bir sureti İstanbul kadısına
" " Engüri "

— 5 —

Şehzade Beyazidin iç halkı için Bursa kalesinde ve mizanemini Ali Beye aid evin tahsis edilmiş olduğuna dair:

Bursa kadısına hüküm ki

Mektub gönderüb emrim üzere oğlum Beyazidin iç halkı için tefehhus olundukta dahili kalede mizanemini Ali Bey evleri olub amma natemam bazı yeri oldugun ve harici kalede dahi Mir Hüseyin nam kimesnenin evleri oldugu bildirmişsin. İmdi dahili kalede olan evler ihzar olunmasın emredüb buyurdum ki dergâhı muallam çavuşlarından kidvetülemasil vel akran قدوة الاماثل والاقران Beyazid vardıkta tamire muhtaç olan yerleri cüzi meremmat eyleyüb ihzar eyliyesin.

(Ba hattı şerif) Fi. Zilhicce 966 (1558)

— 6 —

Şehzade Beyazid'in iç halkı için Burusa'da ev bulunduğuna dair:

Dergâhı muallam müteferrikalarından Ferhada hüküm ki:

Oğlum Beyazid'in iç halkı içün mahrusai Burusa'da ev tahliye olunmuşdur. Buyurdum ki hükmi şerifim vardıkda müşariileyhin iç halkın doğru mahrusai Burusa'ya alub gidesin.

Fi. 24 Zilhicce 966 (1558)

— 7 —

Bursadaki meyhanelerin kapatılmesınr dair:

Bursa subaşısı olan Kuba'da قباده hüküm ki:

Mektub gönderüb meyhane baç hususunda bildirmişsin. İmdi meyhane merfu'dur. Buyurdum ki varıcak minba'd meyhaneye muarız olmayub alâniyen hamr sattırmayub anın gibi kefere kendu nefisleri içün hamr getürüb birbirine bey' ettiklerinde kanun üzere bacın aldırasın

Fi. 26 Zilhicce 966 (1558)

(Subaşı Bekirin âdemi Mehmede verildi.)

— 8 —

Bursadaki meyhanelerin kapatılmasına dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Mektub gönderüb varid olan emr mucibince meyhaneler ve sair umuru meygede ef'ali kabiha ve bid'ai şenia men' ve ref' olduğun bildirmişsin. Buyurdum ki varicak minba'd emrişerifimin icrasında kemali ikdam ve ihtimam üzere olasın.

Fi. 26 Zilhicce 966 (1558)

(Arzı getiren Mahmuda verildi.)

967 - 1559
Senesi vesikaları

— 9 —

Tatar esirlerine dair:

Burusa beyine ve sancağı kadılarına hüküm ki:

Sen ki sancak beyisin, mektub gönderub bazı kimesneler tatar taifesinden nice kimesneleri ehil ve ıyallariyle eserimizdir deyu alub satub zulmeylediklerin arzettiğün eclden her ne yerde haliya gelmiş tatar esiri varsa esircilerden her ne yere bey' olunduysa alunub yarar yerlere verilmesin emredüb buyurdum ki varıcak siz ki kadılarsız her biriniz tahtı kazanızda onat veçhile tefahhus ve tetebbü' edüb göresin müslüman tatar esirleri eğer esirciler ellerindedir ve eğer bey' eyledikleri kimesnelerdir ker kimde

bulunursa emri şerifim muktezasınca ellerinden alub yarar yerlere veresin. Amma tatarlar bahanesiyle kimesnenin esirine yapuşulub teaddi olunmaktan ziyade hazer eyliyesin. Şöyle ki bu bahane ile teaddi olunduğu istima' oluna asla özrünüz makbul olmayub muateb ve muatebsizdir. Ana göre mukayyed olub ne mikdar tatar esiri bulunub ve kimden alunub kime verildüğün isimleriyle defter edüb ve sicilli mahfuza kaydettikden sonra taleb olundukta kime verildiğü malûm ola.

(Âdemi Osmana verildi)

Bir sureti
Bolu beğine

M. 3. S. Fi. 9 Muharrem 967 (1559)

— 10 —

Şehzade Beyazıdın ailesi efradına dair.

Bursa kadısına hüküm ki:

Oğlum Beyazidin mahrusei Bursaya gelen iç halkı yanında kalacak huddam tayin olunub bakisine icazet verilmek emrolunub bundan sabık defter gönderilmiş idi. Haliya hizmet icin tayin olunan kimesnelerden gayrisine icazet verilmek içun dergâhı muallam müteferrikalarından Ferhad zide mecdehuya زيد مجده hükmü şerif gönderilmişdir. Buyurdum ki dergâhı muallam çavuşlarından Bekir zide kadrehu زيد قدره vardıkta emrim üzere icazet verilen tarifeye tenbih ve tekid eyliyesin ki her biri bir tarafa çıkub gideler. (Kemal efendi âdemi Mustafaya verildi)

M. 3. S. (Ba hattı şerif) Fi. 26 Muharrem 967 (1559)

— 11 —

Bursada bir kiliseyi basan eşkiyaların idamına dair:

Burusa Kadısına ve Hassa harcemini ve subaşı olan Kubada hüküm ki:

Haliya senki Kadısın süddei saadetime mektub gönderüb mahrusei mezbure yanında bazı eşkiya gece ile bir kilise basub kefereden bir er ve bir avret katledüb esbabların garet edüb erte gece kiremitci mahallesinde dahi bir ev basub bir kimesneyi mecruh ettikte ev sahipleri feryad edüb ehli mahalle agâh olup gelürken zikrolunan eşkiya firar edüb sabah subaşı ile tefahhus

ettikte mezburlardan bir arab ve üç nefer arnavud ele getürülüb kazıye istifsar olundukta ikrar edüb biz yedi kimesne idik kiliseyi basub ol eri ve avreti biz katlettik dediklerinde üçüne siyaset olunub biri habsolunub sairleri tecessüs olmak üzeredir amma şehirde bu makule müfsidlerin cem'iyeti serinde arnavud taifesi bile bulunub kimi yatak kimi şerik olub her fesada müşareketleri olub ahalii şehirden nice ulema ve suleha ve gayrı gelüb taifei mezbure şehirden ihraç olmayınca fitne defi' olmaz dedikleri arzeyleyüb ol firar edenlerin kefilleri olduğu dâhi mahrusai mezbur zaimi arzetmeğin buyurdum ki vurdukta ol mahbusa dâhi arzettürüb ikrarı ne ise bildürüb vesair gaybet edenleri yataklarına ve duraklarına ve ol kefil olanlara teklif edüb her ne tarikle olursa buldurub getürdüb ahvallerin görüb şer' ile lâzım geleni icra edüb muhtacı arzolanı yazub bildürüb ve bundan sabık ötecanibe arnavud levend kâfir geçmeye deyu tenbih ve yasak olunmuşdu. Zikrolunan arnavud taifesinden ol emirden sonra ol canibe geçmiş levend arnavudları cemeyleyüb kayd ve bend ile yarar âdemleriyle süddei saadetime gönderüb ve beheri ne tarihte gecüb ve kim geçürdüğünü yazub bildiresin. Amma ol emirden mukaddem geçüb yerlu ve yurdlu olub kendü halleründe olanlara dahlolunmaya. (Sipahi oğlanlarından Bursad' da Asesbaşı olan Mustafa'ya verildi.)

M. 3 S. 169 Fi. Selh muharrem 967 (1559)

— 12 —

Arnavud levendlerinin yakalanub İstanbula gönderilmesine dair

Burusa kadısına hüküm ki:

Bundan kadem sana hükmü humayanum gönderülüb anda sakin olan arnavud levendlerin ele getürüb dergâhı muallama irsal eyliyesin deyu emrim olmuşdu. Ol emri şerifim mucibince ele girenlerden bazısın dergâhı muallama göndermişsin. Buyurdum ki varıcak Burusa nevahisin dahi tetebbü ve tecessüs edüb emri sabık mucibince ele giren arnavud levendlerin dahi tutub dergâhı muallama irsal eyleyesin. (Bölük halkından Mustafaya verildi)

M. 3. S. Fi. 28 Sefer 967 (1559)

— 13 —

İznik - Akhisar yolu üzerinde öldürülen kadınlara ve subaşı Karamanlı Hasana dair

İznik kadısına hüküm ki:

Hala Gölpazarı kadısı ile süddei saadetime mektub gönderüb kazai İznik'den Akhisara giderken tariki âm üzere maktul olan hatunları katleden haramilerden Karamemi ve Resul nam kimesneler kazai İznik'den subaşılık eden Karamanlu Hasan içün zikrolunan hatunların Akhisara gitmelerinden bize haber verüb delil olmuşdu dediklerinde İznik ahalisinden nice kimesneler mezkûr Karamanlu Hasan hakkında eyu kimesne işitmeziz yola ve bele iner harami işidürüz deyu haber verdiklerin arzeylemişsin. Buyurdum ki mezkûr Karamanlu Hasanı siyaset ettirüb emri şerifim yerine vardujğın yazub bildiresin.

M. 5. S. — Fi. Sefer 967 (1559)

— 14 —

Bursa çevresinden İstanbul zehiresi için alınan hububta dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Mektub gönderüb mahrusei İstanbul zahiresi içun hükmü şerifim ile tereke almağa varan gemiler vardukta içinde olan kimesneler Sultanönü'ne varınca yol üzerinde buldukları rençberlerin terekelerin elimizde emrimiz vardır deyu cebren çeküb alub ol eclden bu vilâyet müzayaka üzeredir deyu bildirmişsin. İmdi mahrusei İstanbul zahiresi içün hükmü şerif ile varan kimesnelere nerhı ruzî üzere rızalariyle bey' edenlerden almak emrolunmuşdur. Ol veçhile taaddi olmağa emrim yoktur. Ve ol canibe tereke içun dahi hüküm verilüb yalı canibleriade olan kadılıklara da verilmiştir. Buyurdum ki bu babda mukayyed olub eğer tereke için emir ile varanlara dahi ol veçhile taaddi ettirmeyüb anın gibi rızalariyle bey' edenlerden alımlu oldukta kimesne mani olmaya amma veçhi meşruh üzere taaddi ederlerse edenleri isimleriyle yazub bildiresin ki haklarından geline. (Arzı getiren İbrahime verildi).

M. 3. S. 227 — Fi. 25 Rebiülevvel 967 (1559)

— 15 —

Bursadaki Galle (tahıl) pazarına dair:

Buyrultu :

Bursa kadısı mektub gönderün mahrusei Burusa âyanından Hacı Kesir كثير gelüb galle pazarı şehrin gayet ile muzayakalu yerinde olub zahire getüren müslümanların araba ve develeri gelüb gitmekte ziyade istirab çektiklerinden gayrı müslümanlar yük alınca doğru yollarına giremeyüb ahır yerde duruşurlar Ali Paşa hazretlerinin İlyas beğinin köhne mahallinde bahçe yerinde galle pazarı durmak münasibdir dediklerin bildirmeğin kimesnenin vakıf malına şer'an zararı yoksa deyu buyruldu.

M. 4. S. 11 — Fi. 8 Cemaziyelevvel 967 (1559)

— 16 —

Serbest ve evkafa ait köylerde çalışan rençberlerin yolsuzluklarına dair:

Burusa beyi بايزيد Beyazıd beye hüküm ki:

Mektub gönderüb livai mezburun ekser kurası serbest ve evkafı salatin olmağla ehli fesad ve eşkıya vefret üzere olub ele geldikte evkaf ve serbest sahibleri ehli fesad siyasete müstahak olunca haps bizimdir deyu ehli fesadı vermeyüb kendular alub habsedüb badehu ahzı mal içün ehli fesadın tevabii ile muvazaa idüb bi-hasb-eş-şeri' üzerlerine nesne sabit olmadı deyu bir mikdar akçaların alub habisden itlak etmekle ehli fesad günden güne ziyade olub evler basulub âdemler katlolunmakta hâli değildir. Şöyle ki anun gibi ev basub, âdem katledenler bilcümle salb ve siyasete müstahak olanları şer'i şerif marifetiyle sancak subaşıları kabzedüb şer'i kavim mucibince teftiş olunub siyaset lâzım gelenleri mahallinde siyaset ettirülüb cerimeye müstahak olanlar sahiblerine teslim oluna ki cürümlerine göre cerimelerin alalar ve bu sebeb ile ehli fesadın gereği gibi haklarından geline deyu arzeylemişsin. İmdi buyurdum ki sancağına müteallik olan yerlerde ferzendi ercümend oğlun سليم Selim طال بقاه ademlerinin rençberinden ve subaşıların rençberinden gayrı kimesneye rençber kullandırmayub arzettüğün üzere zahir olan ehli fesadı eğer züama vesair serbest timarlarında ve evkaf ve emlâkdedir her kande ise ele getürüb kadı marifeti ile ahvalin şer'i şerif üzere teftiş idüb şer' ile lâzım geleni eğer salb ve siyasetdir eğer kat'ı uzuvdur mahallinde icra idüb yerine koyub anın gibi ehli fesada muin olub ele vermekde taallül ve inad

edenleri yazub isimleriyle bildiresin ki ehli fesada zahir olanların haklarından gelünüb sairlerine mucibi ibret vakı ola. (Oğlu Baliye verildi)

M. 3. S. Fi. 27 Cemaziyelahır 967 (1559)

— 17 —

Akça koyunlu yörüklerinin badıhava vergisini toplayan tahsildar Abdurrahmana dair :

Hudavendigâr beyi بايزيد Bayazid beye hüküm ki:

Mektub gönderüb Burusa ve Kite كته ve Mıhalıç kadılıklarında ve gayride perakende olan آقچه قیونلو Akçakoyunlu taifesinin badıhavasin bir yıla üç bin akça mukateaya mültezim olan manav Abdurrahman nam ayak âmili hakkında cemmi gafir esir uğrulayub satmak ve hürriyülaslı bey' etmek ve hılâfı şer' nice kimesnelerin zulmen akçaların alduğun şehadet ettüklerin arzeylemişsin. İmdi mezkûru ele getürüb üzerinde olan mali mîrî bertaraf olduktan sonra mezkûrdan davayi hak eder kimesneler var ise husamasiyle beraber idüb bir defa şer' ile faslolunmuş olmayub ve on beş yıl terkolunmayan davaların onat veçhile hak üzere şer' ile toprak kadıları marifetiyle teftiş eyleyüb göresin. Üzerinde her kimin hakkı sabit olursa badessubut hükmedüb eshabına hukukların alıverdikten sonra ne mikdar kimesnenin hakkı sabit olur ve ne makule hukuka sabit olduğun yazub bildiresin. (Oğlu Bali'ye verildi)

M. 3. S. Fi. 27 Cemaziyelahır 967 (1559)

— 18 —

Hıristiyan ve yahudi esirlerin hallerine dair:

Bursa Kadısına hüküm ki:

Haliya mahrusei mezburede olup Yehuda ve Nasara taifesinden olan esirler teftiş olunup eğer acuze ve eğer ma'tuhtur ve eğer esirdir bulunan yerlerden alınub esir olanları ehli islâma bey' edüb ma'tuh ve acuze olanların dahi ehli islâmdan talip olanlara verilmesin ve minba't eğer yehuda ve eğer nasaradır esir alub istihdam etmemelerin emredüb buyurdum ki bizzat mukayyed olub tahtı kazanda olan eğer yahudadir ve eğer nasaradır onat veçhile teftiş edüb eğer esir eğer ma'tuhdur tefahhus eyleyüb çıkrdub dahi emrim üzere ma'tuh, acuze olanları ehli islâmdan talib olanlara istihdam

içün teslim edüb esir olanları dâhi ehli islâma bey' edüb akçasın sahiblerine teslim edüb gereği gibi tenbih edesin ki minba't eğer yuhudadir eğer nasaradır bir ferd eger ma'tuh eğer esirdir asla ve kat'a alub istihdam etmiyeler. Şöyle ki badettenbih ötede beride ya ma'tuh ve yahut esir buluna asla bir ferdin özrü makbul olmayib eşeddi siyaset ile siyaset olunmasın mukarrer bilüb ana göre tenbih ve tekid edesinki sonra kimsenin bilmedik, işitmedik demeğe mecali olmaya ve sen dahi daima mukayyed olub bu fermanı vacibülittibaının icrasında dakika fevt etmeyesin. Sonra yoklanub grüölse gerektir. Şöyle emre mugayir birinde esir veya ma'tuh bulunsa özrün makbul olmayub mes'ul olub neticesi sana aid olmak mukarrerdir. Ana göre mukayyed olub bu hükmü hümayunumun suretin sicilli mahfuza kaydedesin. Haliya ve minba't emri celülülkadrim ile amel olunub hilâfına cevaz gösterilmiye. Şöyle ki bazılara hüküm verilmiş ise her kimde hüküm var ise alub südde saadetime gönderilsin. (Hassa harcemini hadimi Mehmede verildi).

Bir sureti

Selânik Kadısına

Edirne „

M. 3. S. 302 Fi. 28 Cemaziyelahır 967 (1559)

— 19 —

Mısırdan gelen iki geminin getirdiği pirince dair:

Kite كته Kadısına hüküm ki:

Haliya mahrusei Mısır'dan gelen gemiler mahrusei Istanbuldan gayrı bir yere gitmek varub pirinç vesair meta' beyi' etmek memnu iken haliya iki pâre Mısır gemileri emre mugayir tahtı kazanıza varub yanaşub pirinç vesair meta' beyi' ettikleri istima' olunmağin girift olunmaların emredüb buyurdum ki vusul buldukta asla tahir etmeyub anın gibi Mısır'dan varan gemileri girift eyleyub ve ne makule gemi olub ve kimin olduğun ve reis kim idiğün ve ne zamanda vardugun ve meta' çıkarub beyi' etmişmidir nicedir mufassal yazub gemi ile südde saadetime gönderüb minba'd dahi bu babda mukayyed olub anın gibi emre mugayir anda varan Mısır gemilerin girift edüb arzedesin. (Hasan Çelebiye verildi).

M. 3. S. 998 Fi. 3 Ramazan 967 (1559)

— 20 —

İznik'de Mehmed paşa medresesinin hamamına dair:

İznik Kadısına hüküm ki:

Haliya kasabai İznik'de müteveffa باشا محمد Mehmet paşa medresesinin müderrisi Mevlâna Süleyman mektub gönderüb vakıf medresei mezburenin bir vakıf hamamı olub ve andan maada bir kaç vakıf dükkânı dahi olub asla hamama ihtiyaç yoğiken Hasan nam kimesne bir âla çifte kâşi hamam bina edüb mezbur vakıf hamama ve suyuna vesair vakıf hamamlara ziyade gadir ve zararı vardır deyu arzettiğü eclden buyurdum ki vardukta kasabai mezburede haliya mevcud olan hamamlardan gayrı hamam bina olunmayub harab olmuş var ise yine yerlerinde evvelki vaz'ı üzere bina ve tamir etmek isterler ise mani olmayub emri şerifime mugayır iş ettirmiyesin. Eslemiyenleri sekedüb inad edenleri yazub bildiresin.

(Kadı asker efendi arzedüb emri arz üzere kaydetmeğin ana göre hüküm yazulub Teke oğlu Cafer çavuşa yazıldı).

M. S. 3. 400 Fi. 8 Ramazan 967 (1559)

— 21 —

Simekş taifesinin para eritmelerinin men'ine dair:

Bursa kadısına hüküm ki

Dergâhı muallâm çavuşlarından Bursada nazaret hizmetinde olan محمد Muhammed زاده mektub gönderüb mahrusei mezburede Simkeş taifesini bazı kendu evlerinde ocak peyda edüb her kimde gümüş ve dane bulursa alub sızdurub şehirde akçeye muzayeka olub ve etrafa gümüş gider oldu arz eyledi. İmdi hususu mezbur muhtacı ihtimamdır. Buyurdumki vardıkta hususu mezbura mukayyed olub evlerinde akça ve gümüş sızdırub emre muhalif iş edenleri her kimler ise buldurub dahi isimleri ve resimleri ile yazub süddei saadetime arz eylesin. Amma bu behane ile kendu hallerinde olanlara dahledüb ahz ve celb olmaktan hilâfı şer' ve kanun mugayiri emri humayun kimesneye teaddi ve tecavüz olmaktan hazer edesin.

Fi 6 Zilkade 967 (1559)

— 22 —

Sabık ihtisab kethudası Mehmedin tekrar kethudalığa tayinine dair:

Buyrultu :

Burusa Kadısı mektub gönderüb sabıka muhrusai mezburede ihtisab kethudası olan Muhammed hidmetinde kemal mertebe müeid ve mukdim olub ahalii şehir her veçhile rıza ve şükran üzere iken kethuda yani minha kethuda olan Pir Necib نجيب پير nam kimesneye verilüb mezbur Pir Necib müfsid ve şerir ve sahibi tezvir kimesne olub mali mîrîden nice cibayeti ve taksiratı zahir olmağla kethudalıkdan def' olunmuşdu. Haliya ahalii şehir yine mezburun mahayif ve mazaliminden kemal mertebe Şekva eylemişlerdir deyu kethudalık yine kethudai sabık mezbur Muhammede rica etmeğin buyruldu.

M. 3. S. Fi. 4 Zilkade 967 (1559)

— 23 —

Hacı Piri adlı acemin yanında bulunan gümüş ve güherçilenin alınmasın dair:

Burusa Kadısına hüküm ki:

Haliya dergâhı muallâm çavuşlarından Burusa'da nazır olan Mehmed Zide kadrehu زيده قدره mektubgönderüb acem taifesinden Tokat'da mütemekkin Hacı Piri حاجى پيرى nam kimesne elinde muhrusai Burusa'da bir mikdar gümüş bulunub mezbur acemin kendu ikrarı iki bin beş yüz pâre çil ve on bin aded dâne gümüşdür demeğin kadı marifetiyle bezzazistan da emanet konulub bundan gayrı tozdur deyu gece ile yirmi yük güherçile götürürken tutulub bir höcrede mahfuzdur deyu bildirmeğin buyurdum ki vusul buldukta zikrolunan gümüş ve güherçile aynı ile sahibleri ile süddei saadetime gönderesin (Mütemed Bali'ye verildi)

M. 3. S. 491 Fi. 6 Zilkade 967 (1559)

— 24 —

Kitenin (Büyük Kumlu) köyünden Nalband Şabanın Rodosa göreğe gönderilmesine dair:

Hudavendigâr beğine hüküm ki:

Süddei saadetime mektub gönderüb K İ T E kazasından (Büyük kumlu) بيوك قوملو demekle maruf karyenin halkı Nailbend Şaban için karyemizde sakindir daima şenaatten hâli değildir dediklerin karyei mezburdan dahi Abdi nam kimesne mukaddema benim bir merkebim sırkat edüb ve kulumu ayardub ve kulumun yanından bir mik-

dar akçasın alub bir tarikle kul elinden halâs bulub geldiğün merkebim bogazlayub bazı müslümanlar araya girüb beş yüz akça verüb islâh eylediler idi dedüğün hususu mezbur cemaati kesireden dâhi istima' olundu. Ve sakin olduğu karye yüz evden ziyade olub kat'an bir ferd kefil olmayub müttehem kimesnedir dedüklerin arzeylemişsin.

İmdi Rodosa رودس küreğe koşulmasın emredüb buyurdum ki vusul buldukta yarar âdemlere koşub mezkûru Radosa gönderesin Sancak beğine teslim edeler ki küreğe konula ve teslim olunduğuna temessük aldurub süddei saadetime gönderesin.

M. 3. S. 477 — Fi. 12 Zilhade 967 (1559)

— 25 —

Hoca Mercanoğlu ile Hoca Ahmedin ahvalına dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Bundan akdem Hoca Mercanoğlu ile davası olan hatunların babamızdır deyu dava ettikleri Hoca Ahmedin ahvalin mahalle halkından tefahhus edüb arzedesin deyu irsal olunan hükmü şerif ve andan maada kadıasker tarafından Hoca Mercanoğlun Asitanei saadete göndermek içün ne mikdar hükmü şerif ve bunlardan gayrı bu husus içün ne mikdar hüküm gönderilmiş ise tetebbü, edüb bulub cümlesin gönderilmesin emredüb buyurdum ki vusul buldukta emrim üzere zikrolunan hükümleri ve anlardan gayri bu husus içün irsal olunmuş ne mikdar hüküm var ise bir kiseye mühürleyüb gönderesin.

M. 3. S. 433 — Fi. Zilkade 967 (1559)

— 26 —

İsmail ve sığırtmaç Alinin umumî hallerine dair.

Bursa kadısına hüküm ki :

Bundan akdem İsmail nam kimesne mücrimdür deyu 966 cemaziyel evvelinin 20. nci gününde Bursa asasbaşısı süddei saadetime getürüb küreğe konulmuştu. Haliya validesi gelüb cürmü yoktur, bigünahtır deyu arzıhal edüb mücrim defteri

Hoca : tabiri tuccar manasına gelmektedir.

yoklandıkta mezkûrun ne cürm içün gönderildiği mukayyed bulunmağın buyurdum ki varıcak mezbur mukaddema ele gelüb süddei saadetime gönderildikte ne cürm isnad olunub gönderilmiştir, cürmü nedir üzerine b e h a s b e ş ş e r i ' nesne sabit olmuş mudur nicedir yerinde görüb suretin sıhhati üzere ihrac edüb mühürleyüb atebei ulyama gönderesin, Bundan akdem anda ev basub gaybet eden sığırtmaç Ali ele gelüb habsile gönderülüb ahvalin tefahhus edüb sair hususların arzeyleyüb kenduyu habseyleyesin. (Muhzir başılıkdan çıkmış Hızır Çavuşa verildi).

M. 3. S. 519 — Fi. 24 Zilhiçce 967 (1559)

— 27 —

Bursa ve havalisisde oturan Arnavudların İstanbula gönderilmelerine dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Bundan akdem sana hükmü humayunum gönderülüb anda olan Arnavud levendlerinden ele getirüb dergâhı muallama irsal eyliyesin deyu emrim olmuştu. Ol emri şerifim mucibince ele girenlerden bazın dergâhı muallama göndermişsin. Buyurdum ki varıcak emri sabık mucibince ele giren Arnavud levendlerinden dahi tutub dergâhı muallâma irsal eyliyesin.

M. 3. S. — Fi. 967 (1559)

— 28 —

Osman Çavuşla Mehmed adındaki âmilin ahvalına dair:

Burusa kadısına hüküm ki:

Bundan akdem dergâhı muallâm çavuşlarından Osman Çavuş ile Mehmed nam âmilin vesairin mabeyinlerinde vâki olan husumetleri görmek için dergâhı muallâm çavuşlarından Mehmed ile sana mufassal hükmü şerif gönderilmişti. Ol emri şerifim kemakân mukarrer olub mezkûr Osmandan dahi şimdiye değin ol cevanibde mübaşir olduğu malî mirîye ve bazı kimesneye teaddisi olduğu istima' olunmağin çavuşluk ve timarı alunub anun dahi teftiş olunmasın emredüb buyurdum ki vardukta mezbur Osman ol cevanibde mübaşir olduğu hususlarda ve gayride her kim gelüb dâva hak ederse bir defa şeri, ile faslolmuş olmayub ve on beş yıl geçmiyen kazıyeleri husama muvacehesinde tamam dikkat ve ihtimam ile bermucibi şer'i kavim teftiş eyleyüb göresin. Üzerine sabit olan

hukuku eshabına alıverdikten sonra ne gibi hususlar sabit olduğun ve ne mikdar kimesneye hak alıverildiğin ve vaki olan zulüm ve teaddisi ne idüğün mufassal ve meşruh hakikatı ile yazub arzedesin. Tamam hak üzere olub hiç bir canibe meyl eylemiyesin.

M. 3 S. Fi. 967 (1559)

968 - 1560
Senesi

— 29 —

Mustafa adındaki reisin sa'tığı pirinç ve şekere dair:

Burusa kadısına hüküm ki:

Mustafa nam reis Kumlu ve Gemlik كملك ve Karamürsel قره مرسل iskelelerinden emre mugayir üç yüz yük pirinç ve dört kafes şeker ve dâhi bazı esbab çıkarub beyi' ettiği istima' olundu. Buyurdum ki varıcak teftiş edüb göresin. Mezkûr reis filvaki emri şerife mugayir öte yakaya hu makule meta' çıkarub satmış ise ve ne mikdar ise defter edüb emre mugayir beyi' eylediği eğer pirinçtir ve eğer şekerdir girift edüb ve kenduyu dahi tutub ne mikdar meta'ı girift olunursa defter ile müddei saadetime gönderesin.

(Mühtesibe verildi)
M. 3. S. 543 Fi. 20 Muharrem 968 (1560)

— 30 —

Timar sahiblerinden Hacı Beğin siyasetine dair:

Buyrultu:

Burusa sancağı beği ve Edremit Kadısı mektub gönderüb Sındırgı صندرغى caniblerinde sabıka erbabı timardan olan Hacı Bey nice yıllar kuttaı tarik olub hırsuz yatağı olmağin haliya ele getürülüb töhmeti sabıkası zahir olub Vilâyet halkı siyasetine muntazırdır deyu arzetmeğin siyaset buyruldu.

Fi.4 Sefer 968 (1559)

971 - 1563
Senesi

— 31 —

Kite ve Yalakabad يالاقاباد (Yaluva) bağlarında yetişen üzümlere dair:

Kite ve Yalakabad kadılarına hüküm ki:

Kite kazasına tâbi Ereğlu اركلو nam karyede ve Yalakabada tâbi Gonca غنچه nam karyeden kadimden mahrusei İstanbul zahiresi içün bazı gemiler üzüm satun alagelüb mahmiyei mezbureye getürüb beyi' edegelmişler iken hala zikrolunan karyelerde vaki olan bağ sahibleri bağlarının üzümün götürü bazı kefereye beyi' eyleyüb şira eylemekle İstanbula getürmek içun varan gemilere üzüm vermeyüb ol sebebden İstanbul'da üzüm babında muzayaka olmağin buyurdum ki hükmü şerif-i vacibülittibaım varıcak tahtı kazanızda vaki olan bağların üzümün satmalu oldukta sahiblerine İstanbul zahiresi içun varan gemilere beyi' ettirüb emri şerifime muhalif kimesneye iş ettirmiyesin şöyle ki emri şerifime muhalif kefereye üzüm satulub şira eyledikleri istima' oluna özrünüz makbul olmak ihtimali yokdur. Muateb olmanuz mukarrerdir. Bilmiş olasın.

M. 6. S. 19 Fi. 16 Muharremülharam 971 (1563)

972 - 1564
Senesi

— 32 —

Mudanya naibinin azline dair:

Kite kadısına hüküm ki:

Bilfiil Mudanya'da مدانيه naib olan kimesne mahrusai İstanbul zahiresi içün olan terekeyi bilâ emr ol canibde dermahzen edub daima em re mugayir iş ettiğü arzolunmağin mezkûr naib ref'olunmasın emredüb buyurdum ki hükmü şerifim varıcak emrim üzere mezkûre minbaid niyabet ettirmeyüb ref'edüb yerine ahir yarar naib tayin eylesin. Emrime muhalif iş olmaktan hazer eylesin. (Mühtesib âdemine verildi)

M. 6. S. 178 Fi. 12 Rabiülevvel 972 (1564)

— 33 —

Mudanyada iki gemicinin deranbar ettiği hububata dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Mektub gönderüb mahrusai Burusa ve Mudanya'da dermahzen olan terekeyi mühürliyesin dedu varid olan hüküm muktazasınca etraf ve cevanib ve mahalli mezbur tecessüs olunub kimesnede dermahzen etmiş tereke bulunmayub lâkin gemici taifesinden iki nefer kimesne bir mikdar tereke getürüb Mudanya'da dermahzen ettiğü istima' olunmağla yoklanub mühürlendi deyu bildirmişsin. Buyurdum ki hükmü şerifimle Istanbul mühtesibinin âdemi vardıkta ol iki nefer reisin gemisin getürüb dermahzen olmuş terekéden bir habbesin zayi' ettirmeyüb ne mikdar tereke ise defter edüb imzalayub defterinle varan gemilere tahmil edüb mahrusai Istanbula irsal eyliyesin. (Mustafa çavvşa verildi).

M. 6. S. 178 — Fi. 12 Rebiülevvel 972 (1564)

— 34 —

Mudanydaki hububatın İstanbul'a gönderilmesine dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Hala madrabazlar mahrusai Burusa'dan ve etraftan tereke alub getürüb Mudanya'da dermahzen ettikleri estima' olundu. Buyurdum ki hükmü şerifim varıcak asla taahhur ve tevakkuf etmeyüb bu hususa bizzat mukayyed olub mahalli mezburda ne mikdar dermahzen olmuş tereke ver ise bir habbesin sahiblerine ve gayre aldurmayub cümlesin mühürleyüb mahrusei İstanbul mühtesibinin âdemi varınca mühkem zabt ve hıfzettiresin. Şöyle ki deranbar olan terekeden alaniyeten veya hafiyefen kimesne tereke alub gittiğü istima' oluna beyan olunacak özür makbul olmaz. Ana göre ikdam ve ihtimam da dakika fevt etmiyesin. Söyle bilesin. (Mühtesibe verildi.)

M. 6 S. — Fi. 14 Rebiülevvel 972 (1564)

— 35 —

Anadoluya hırıstıyan Arnayudların geçmemesine dair :

Bursa Beğine ve Mıhalıç kadısına hüküm ki :

Süddei saadetime mektub gönderüb bundan akdem Anadolu Vilâyetine Arnavud keferesi geçmiye deyu hükmü şerifim varid olmuşken haliya Arnavud taifesi gelüb çobanlık edüb daima fesad ve şenaatdan hali olmadıkların bildirmişsiz. Buyurdum ki vusul buldukda bu hususda onat veçhile mukayyed olub kazai mezburda her kimde ne mikdar müslüman ve kefereden ırgat ve çoban taifesi var ise sahiblerine kafile verüb minba'd ol diyarda kimesneye kefilsiz ırgat istihdam ettirmiyesin. Şöyle ki bedelyevm kimesnenin çobanlık ve ırgadı fesad ve şenaat eyliye sahiblerinden sual olunur. Ana göre bu emri humayunumu tenbih ve ilân eyliyesin ki kimesne emrime muhalif iş eylemiye ve bu emri şerifimle daima amel edüb hilâfına cevaz gösterilmiye. (Süleyman nam kimesneye verildi. Sipahi oğlanı imiş).

M. 6. S. 309 — Fi. 25 Cemaziyelehır 972 (1564)

— 36 —

Ev soyan Haydar subaşının ahvaline dair :

Merhum ve mağfur Sultan Orhan medresesi müderrisi olan mevlâna Yah'yaye ve İznik kadısına hüküm ki:

Haliya dergâhı muallâma mektub ve sureti siciller gönderüb nefsi İznik'de Nebi nam kimesnenin evi basılub şer' ile ve kanun ile teftişi içün emri şerifim gönderildikde subaşı olan Haydar habsolunub âdemlerinden Veli ve Mehmet ve Kasim ve Hacıoğlan ve Ahmet ve Mahmud'dan sual olundukda mezbur Veli ben gözcü oldum ve Mehmet eve girdim ve yine çıkub sokkakda durdum ve Kesim ile Mahmud biz içeru girdik esbabı aldık ve altun ve gümüşden gayrısın dört nefer kimesne alub Burusa'ya gittiler ve gümüş maşraba ve gümüş hamail ve bir altun zincir ve bir kemer ve üç çift küpeyi kuyumcu Hüseyine verdik dedikte ol dahi inkâr edüb habsolundu ve mezbur Hacı dahi ol veçhile ikrar edüb Haydar Subaşı bizimle biledir merkum esbabı havlısında bir seyishaneye yüklettük ve mal sahibleri habsolan Ahmet ve Yahya mazannamızdır dedikde mezburlar ev basmakda kavillerini bilürdük amma bile değil idük deyu haber verdiler ve eshabı emval tabılcioğlu Mehmet ve Kamer ve Hacı ile dâvamız yokdur dediklerinde ilâm eyledüğünüz eclden gönderilen sureti sicillerin aynı ile sureti ihraç olunub irsal olundu. Buyurdum ki hükmü şerifim varıcak mezkûr subaşıya ve ikrar edenlere örf olunmaları lâzım ise bir mikdar örf edüb cümle yoldaşlaşını tutturub gaybet edenleri şer' ile buldurulması lazım olanları buldurub her kande ise ele getirüb emri sabıkım üzere behasbeşşeri' velkanun teftiş edüb göresin. Zikrolunan fesadı edenler her kim-

ler ise behasbeşşeri' sabit ve zahir ola alınan malı ve esbabı eshabına alıverdikden sonra sipahi olanları habsedüb arzedesin. Sipahi olmayanlar babında emr' şer'i kavim ne ise icra edüb yerine koyasın. Tezvir ve telbisden ve şuhudu zordan hilâfı şer' iş olmakdan ve gayrı vaki kimesnenin kaziyesi arzolmakdan hazer edesin. Şöyle bilesin. (Arazı getiren Abdiye verildi)

M. 6. S. 303 — Fi. 25 Cemaziyelahır 272 (1564)

— 37 —

Sefere gitmeyib Bursada kalan sipahilere dair :

Burusa Beyine hüküm ki:

Mektub gönderüb livai mezburun umuman sipahileri deryaya emrolunub kadimden derya seferi oldukda yerlusundan ve ehli vukufdan bir kaç nefer sipahiler yanında bile kalub hırsuz ve harami ele getürmeye vesair muhafaza mesalihi istihdam olunurmuş. Haliya istihdam içün yirmi nefer sipahi tayin olunmasın bildirmişsin. Buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta arzettüğün üzere sancağın sipahilerinden muhafaza içün yirmi nefer kimesne alıkoyub isimleri ve timarlariyle defter edüb yazub bildiresin ki ana göre hükmü şerifim verilüb emri şerifimle yanında muhafazada kaldıkları deftere işaret olunub timarlarına dahlolunmak ihtimali olmaya. Şöyle bilesin.

M. 6. S. 390 — Fi. 4 Şaban 972 (1564)

— 38 —

Hırsızlık ve cinayet yapan gurbet taifesinin ahvalına dair :

Burusa beyine ve kadısına hüküm ki:

Sen ki sancak beğisin mektub gönderüb bazı gurbet غربت taifesi evi ve barkı ile etrafı gezüb gündüz tenha bulduklarının katl ve esbabların garet ve ketmile uğruluk اوغرولق edüb ve bir vilâyette uğruladıkların ahır vilâyete gönderüb beyi' edüb ellerinde bulunmamakla haklarından gelinmeyüb ve haliya şikâyetcileri gelüb âdem gönderülüb muharebe edüb ve dört neferi ele girüb ellerinde uğruluk hamam fotaları ve peşkirler ve destimaller bulunub sual olundukta Ulubad اولوباد kenarında bir kerbandan sirkat ettik iki püşte çuka dahi var idi deyu haber vermeğin habsolunub ve

taifei mezbura yarar ne at ve yarak ile gezmemek içün hükmü şerifim verilmesin bildürdüğün eclden buyurdum ki hükmü şerifim vusül buldukda tutulub habsolunan dört nefer gurbetlerin filvaki arzolunduğu üzere fesad ve şenaatleri mukarrer ise ki şer' ile sabit ola mahallinde siyaset edüb emrim yerine varduğun yazub bildiresin ve minba'd taifei mezbura her kande bulunursa yarar at ve yarak ve yasak ile gezdirmeyüp badettenbih eslemiyenlerin adların ve yarak ve yasakların ellerinden alub kendularının habsedüb arzeyliyesin. (Kethudasına verildi)

M. 6. S. 511 — Fi. 9 Şevval 972 (1564)

— 39 —

Kalb ahçe kesenlerin yakalanmasına ve bunların "gümüş arayıcı„ nın adamları vasıtasiyle İstanbula gönderilmesine dair :

Burusa kadısına hüküm ki:

Mustafa, Mehmet ve Osman oğlu Ali nam kimesnelerin ellerin kalb akça bulunub siclolunub habsolunduğu gümüş arayıcı ilâm etmeğin buyurdum ki vusul buldukda tahir ve terahi etmeyüb mezkûrların sureti sicilleriyle gümüş arayıcı âdemlerine koşub asitanei saadetime irsal ve isal eyliyesin. Ve koşub gönderdüğün âdemlerin mühkem tenbih ve tekid edesin ki ana göre hıfzedüb gaybet ettirmekden ziyade hazer eyliyesin. (Mehmet Çelebiye verildi)

M. 6. S. 438 — Fi. 28 Şaban 972 (1564)

— 40 —

Rumeli Beylerbeyisi iken ölen Hasan paşanın şeker almak için vermiş olduğu paralara dair :

Burusa Beyine hüküm ki:

Rumeli Beylerbeyisi iken vefat eden حسن Hasan Paşa hali hayatında mahmiyei Mısır'da sükker alıvermek için bilfiil Mısır defterdarı Muhammed دامعلوه‌يه sükker alıvermek için iki bin altun verüb vefat etmekle zikrolunan altunları müşarileyh seninle irsal edüb bin sekiz yüz on altun âdemin getürüb teslim edüb yüz doksan sikke altunu baki kalduğu arzolunmağın buyurdum ki

hükmü şerifim varıcak zikrolunan yüz doksan altun nice olmuştur. Malûm üzere yazub babı saadet meabıma arzeyleyesin.

M. 6. S. 146 Fi. 26 Ra. 072 (1564)

673 - 1565
Senesi

— 41 —

Bursa ile Mudanya arasında soyulan Medinei münevvere mütevellisine dair:

Burusa beğine ve KİTE كته kadısına hüküm ki:

Sen ki Burusa beğisin. Mektub gönderüb Mudanya ile Burusa mabeyninde Medinei Münevvere مدينهٔ منوره mütevvellisinin oğlu bir hizmetkârı ile giderken haramiler basub esbabların garet edüb görülmek sadadında iken bu fesadı edenleri bulmak emri şerif varid olub etrafta olan kura halkı ve koyun çobanı ihzar olunub Şer' ile teftiş olundukda efvahda fesadla maruf kimesneler tutulub gaybet edenleri küfelasına ve çoban sahiblerine teklif olunup amma elde olan kimesnelerin töhmeti sabıkaları olmayub lâkin bazı kimesneler bu fiil bunlardan baid değildir deyu haber vermeğin örfi maruf ile görülse ehli fesad zahir olmak ihtimaldir deyu ilâm etmeğin buyurdum ki hükmü şerif varıcak ol ehli fesad ile maruf olub şübhelu olan kimesneleri örfi maruf ile görüb vaki hallerin tahkik ve tescil ettirüb süddei saadetime arzeyliyesin. Hilâfı vaki kazıye arzından ve örfde telefi nefs olmaktan hazer eyliyesin. (Kethudasına verildi)

M. 5 S. 24 Fi. 11 Muharremülharam 973 (1565)

— 42 —

Saraya gönderilen odunlara dair :

İznik ve Kite ve Adalar ve Biga ve Burgaz kadılarına hüküm ki:

Hassai humayunum içün odun çeken gemiler tahtı hükûmetinizde olan isekelelere odun tahmil etmek istediklerinde rençber gemilerine mukaddem tahmil edüb ve bazı kimesneler dahi odun vermeğe elimizde ahkâmı şerife vardır deyu odun vermemek ile hassa gemilerine odun verilmeyub anda tevekkuf ve teahhur olunmağla odun babında ziyade müzayaka olduğu eclden buyurdum ki hükmü şerifim vardıkda hassai humayunum içün odun tahmil etmeğe varan gemileri rençber gemisinden ve gayriden takdim edüb mîri gemiler odun tahmiline hazır olmuşlar iken anları tahir ettirüb gayre odun vermeden ihtiraz edüb ve kadimüleyyamdan hassai humayuna odun alunugelen iskelelerden kemâkân odun aldırub elimizde hükmü şerif vardır deyu kimesneye olagelene muhalif niza' ve taallül ettirmiyesin. (Şehremini âdemine verildi)

M. 5. S. 64 Fi. 19 Muharrem 673 (1565)

— 43 —

Bursadan boya almaya gelen bazı Leh tüccarlarına dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Darnekan, Yanko, Grışko, Haçno, Balş nam zimmîler gelüb Leh له reayasından olub anda ticarete vardıklarında boyacılar dehledüb boya haracı taleb ettirüb rencide ettiklerin bildirdiler. İmdi buyurdum ki.... Filvaki bunlar memaliki mahrusam reayasından olmaynb Leh له reayasından iken boyacılar dahledüb boya harcı taleb eyleyüb rencide ederler ise men' ve def'edüb kimesneye hilâfı kanun iş ettirmiyesin.

M. 5. S. Fi. 22 Sefer 973 (1565)

— 44 —

Bursa Beyi Abdurrahman Beyin müfettişliğine dair:

Bursa'dan İnegölden Bozüyük'e varınca vaki olan kadılara hüküm ki:

Haliya Hudavendigâr sancağı beği Abdurrahman عبدالرحمن dame ülvehuye دام علوه tahtı kazanuzda vaki olan ehli fesad ve şenaatı teftiş eylemek emrolunub ol babda hükmü şerifim verilmiştir. Buyurdum ki anun gibi bazı kimesne tutulub müseccel olan töhmeti sabıkası yoklanmak lâzım gelüb sizden sureti sicil taleb ederse asla tehir ve terahi etmeyüb her kimin sureti sicillin taleb ederse ihraç ettürüb kenduya teslim eyliyesin. İhmalinden hazer eyliyesin. Sonra özrünüz makbul olmaz. Ana göre mukayyed olub taleb ettiğü suretleri bulub teslim eyliyesin. (Kethudasına verildi)

M. 5 S. Fi. 22 S. 973 (1565)

— 45 —

Kite kadısının Bursa beyi müfettiş Abdurrahman beyin yanına, yardımcı verilmesine dair :

Hüdavendigâr sancağı beği Abdurrahman beğe hüküm ki:

Bundan akdem sana hükmü şerifim gönderülüb Bozüyük'e بوز اويوك varınca ehli fesadı toprak kadılariyle teftiş eyliyesin deyu emrim olmuştu. Haliya süddei saadetimde olan âdemin toprak kadılariyle iş görmek asir olub haliya Kite kadısı ile görülmek murad edindüğün bildirmeğin seninle ehli fesad teftişine mumaileyhi tayin edüb olbabda dahi hükmü şerifim gönderilmiştir. Buyurdum ki emri şerifi sabıkım mucibince ehli fesadın teftişine müşariileyh ile mübaşeret edüb itmama eriştiresin. (Kethudası Murada verildi).

M. 5. S. 103

Fi. 23 S. 973 (1565)

— 46 —

Leh'stan kralına kadife almak için Bursaya gelen Leh elçisine dair :

Bursa kadısına hüküm ki:

Haliya Leh kralı tarafından risalet tarıkıle süddei saadetime gelen elçi müşariileyh kral için mahrusai mezburadan bir mikdar kadife ve sair meta' almak murad edinüb olbabda hükmü şerifim varıcak elçii mezbura ticaret içün olmayub kral içun akça ile bir mikdar akmişe almak istedikte hilâfı şer'i şerif kimesneyi dehl ve taarruz ettirmiyesin. (Dragman İbrahim Beye verildi.)

M. 5. S.

Fi. 25 Sefer 973 (1565)

— 47 —

Bursa Beyi Abdurrahman Beyin müfettişliğine dair:

Kite kadısına hüküm ki:

Haliya Hudavendigâr sancağı beği افتخارالامراءالكرام Abdurrahman دام علوه bazı yerlerin fesad ve şenaati teftişi emrolunub zikrolunan teftişe seni murad etmeğin buyurdum ki müşariileyh ile emrolunan mahallere varub verilen emir mucibince fesad ve şenaatı teftiş eyliyesin.

M. 5. S.

Fi. 26 S. 973 (1565)

— 48 —

İnegöl'ün Aksu derbendinde soyulan tacirlerle bunları soyanlara dair:

Burusa beğine ve kadısına hüküm ki:

Mektub ve sureti sicil gönderüb bazı tacirler mahrusei mezbureye gelürken İnegöl اينه كول kazasına tâbi Aksu آقصو demekle maruf derbende gelüb gece yaturken haylı esbabları sirkat olunub gelüb haber verdiklerinde âdem gönderülüb gurbet taifesinden Hasan bin Mustafa ve Mahmud bin Mustafa ve Mehmet bin Hasan ve Memi bin Yusuf ve Üveys bin Hamza ve İsa Bali bin Mustafa ve Mehmet bin Derviş ve Zarif bin Mahmud nam kimesneler ele getürülüb esbabları arandıkta yirmi adet kâtuni aba كاتونى آبا kadifelerin ve bir acem yayı ve tirkeş ve bir kılıç ve bir mikdar lâciverd ve on dört adet elmas kırığı ve altı dane piruze ve iki yüz otuz adet yakut ve bir dağarcık sırça boncuk bulunub mezburlardan sual olundukta bir arabdan satun aldık deyu cevab verub zikrolunan esbabları mezburların esbabı içinde bulunub sahibine verülüb kendular habsolunub mezburlar ile Barcinlu بارجنلو hazasından Ali bin Ivaz nam kimesne bile tutulub anun dahi elinde mezkürun bazirgânların bir yayı ve tirkeşi bulunub sual olundukta benim bir bargirim zayi olmuşdu anı tecessüs için gelmiştim. Zikrolunan yay ile tirkeşi bana bunlar beyi' ettiler deyu cevab verüb ehli fesad ve şenaat idüklerine şüphe yoktur deyu bildirmişsin. İmdi mezkûrlara şer' ile siyaset olunmasın emredüb buyurdum ki arzolunduğu gibi sicilde mastur olub bu fesadı edenleri siyaset edüb amma Ivaz nam kimesne mezkûrun şeriki olmayub bulunan esbabı anlardan alduğunu isbat ederse arzedesin. İsbat etmeyüb anların şeriki ise ana dahi siyaset edüb emri şerifim yerine varduğun yazub arzeyliyesin. (Kethudası Ferruha verildi.)

M. 5. S. 117

Fi 28 Sefer 973 (1565)

— 49 —

İznikten İstanbula gönderilen soganlara dair:

İznik Kadısına hüküm ki:

Mektub gönderüb mahrusai İstanbulda sogan babında muzayaka olmagın soganı olan kimesneler mahrusai mezbura eletüb satmak içün ve madrabazlar soganı cemettirmemek ve soganı olan kimesneler sagaılların deranbar etmeyüb vakti ile mahmiyei mezbura salmak için hükmü şerif varid olmagin soganı olan kimesnelere mahmiyei mezbura iletüb satmak içün ve madrabazlar

sogan cemettirmemek için tenbih olunmuş iken her kişi soganı deranbar ettiğinden maada bazıları Bursaya görderüb ve bazı madrabazla cem'edüb deranbar eyleyüb ve nefsi İznikte Bademcik oğlu Mustafa nam kimesne hayli sogan satun alub evinde deranbar etmiştir kendisi de hazır olmamagla anbarı basılup soganı beyi, olunmaya hareket olunmadı deyu bildirdiğin eclden buyurdu ki Çavuş oğullarından Muhammed vardıkta anın gibi deranbar olunan soganların sahiblerin bulub dahi soganların sahiplerin bulub dahi soganları sahipleri veya kefilleri ile gemilere tahmil edüb İstanbula gönderesiz ki bey' edeler.

M. 5. S. Fi. 3 Rebiulahir 973 (1565)

— 50 —

Bursada ibrişim satanların yolsuzluklarına dair:

Bursa Kadısına hüküm ki:

Bursa kumaşçılarından bazı kimesneler dergâhı muallâma gelüb ibrişim satan kimesneler dirhemi bir akçalık olan ibrişim arasına on dirhemi bir akçaya olan ibrişimden haltedüb ol eclden kumaş harab olub bize gadirler olur deyu tazallûm eyledikleri eclden buyurdum ki anun gibileri tetebbu' edüb bulub tedib edüb gereği gibi tekid ve tenbih eyliyesin ki minba'd olvechile kalın ibrişim alub satmıyalar. Badettenbih memnu' olmıyanları isim ve resimlerile yazub arz eyliyesin.

M. 5. S. Fi. 4 Rebiulahir 973 (1565)

— 51 —

Ulucamiya mutealhk bazı ahvala dair:

Bursa Kadısına hüküm ki:

Haliya Rikâbı humayunuma ruk'a sunulub mahmiyei mezburede olan ulucamii şerife müteallik bazı ahval ilâm olunmağin sunulan ruk'anın sureti aslından ayni ile ihraç olunub sana irsal edüb hususu mezburlar yerlu yerinde görülüb süddei saadetime arzolunmasın emredüb buyurdum ki hükmü şerifim varıcak irsal olunan sureti ruk'aya bittamam nazar edüb dahi içinde mastur ve mukayyed olan hususları gereği gibi yerlu yerinde hak üzere teftiş edüb her birinin aslı varmıdır, nicedir filvaki şadırvanların hariçte olmağa münasib yer varmıdır vâkıf ve muttali olduğun üzere mufassal ve meşruh yazıb babı saadet maabıma arzeyliye-

sin. Sonra emrim ne veçhile sadır olur ose mucibi ile amel eyliyesin. (Ahmet Çavuşa verildi)

M. 5. S. 177 Fi. 6 Rebiulahir 973 (1565)

— 52 —

Bilecik madeninde işleyen yayaların iaşesine dair:

Bilecik ve Yarhisar ve Göl ve Yenişehir ve İnegöl ve Pazarcık ve İznik kadılarına hüküm ki:

Haliye Bilecik madeninde işliyen yaya ve sair taifenin zahireleri tedariki lâzım olmağin buyurdum ki vusul buldukda her birinüz tahtı kazanızdan taleb olunan zahireleri tedarik edüb eshabına ticaret ve anda işliyenlere vüs'at ve maişet ola. Amma bu babda gereği gibi mukayyed olub anlara kifayet mikdarı tedarik edüb göresin. Bu bahane ile kimesneden ahz ve celbolmakdan hazer edüb mümkün olduğu kadar tayin olunan yerlerden tedarik eyliyesin. İhmalden hazer edesin. (Ahmet çavuşa verildi).

M. 5. S. 286 Fi. 25 Rebiülahır 973 (1565)

— 53 —

Semerci Ahmedin Dere mevkiinde bina eylediği değirmene ve suyuna dair:

Burusa Kadısına hüküm ki:

Bundan akdem sana semerci Ahmedin sunduğu ruk'anın ahvali görülmek için irsal olundukta mezkûrun dere nam mevkide bina ettiğü değirmenin üzerine varub görüldükte nehir cari olan su ile amel olunub suyu icra eylemekle bizzaruri tarikı âme cari olub mülevves olub zararı mukarrerdir deyu arzeylemişsin. Amma ne asıl yoldur. Yola çıkmağa sebeb mezkûrun değirmeni midir değirmen olmasa yola çıkarmayub ne yerde cari olurdu ve değirmen yürüdür su yoluna çıkmağla ne veçhile mülevves olur beyan olunmasın lâzım olmağin buyurdum ki eğer su ahvalidir ve eğer zararıdır mülevves ne veçhiledir ve ne tarihte bina olunmuşdur, bina ettiğü vakit zararı var mıydı. Müslimanlar niçün sükût ettiler. Yazub müphem nesne komayub bildiresin. (Burusa kadısının âdemi Mehmede verildi.)

M. 5. S. 214 Fi. 26 Rabiülahır 973 (1565)

— 54 —

Zerbaftçı Koca usta adiyle anılan Hacı Mehmedin İstanbula gönderilmesine dair:

Burusa Kadısına hüküm ki:

Mektub gönderüb mahrusei mezburda Deveciler mahallesinde sakin Koca üstad demekle maruf Zerbaftçı Hacı Muhammed gönderilmek emrim olmuştu. Mahrusai mezburede ele girmediğün bildirmişsin. Buyurdum ki varıcak mezkûrun akvam ve akrabasına bilcümle şer' ile buldurması lâzım olanlara ihtimam edüb buldurub emri sabık üzere gönderesin.

M. 5. S. 235 Fi. 11 Cemaziyelevvel 973 (1565)

— 55 —

Gökdere mevkiindeki değirmenin suyuna dair:

Burusa Kadısına hüküm ki:

Mektub gönderüb Gökdere كوك دره nam mevkide olan değirmenin suyu tarikı âme çıkmağla mülevves olub zarardır deyu ruk'a sunulub zikrolunan suyun yola çıkmağa sebebi nedir ve değirmeni ne tarihte bina olmuştur ve ol zamanda zararı var mıydı niçun sükût ettiler göresin deyu ferman olunmağin teftiş olunduk-ta bina olunalı altı yıl ve amel olunalı dört yıl olub ve ol zamandan beru muttasıl dâva üzere olub zararın defedüb kadir olmazsam değirmeni ref' ettiresin deyu sahibi cevab verüb ve değirmenin suyu asıl sudan bir mikdar su kısmet olunub sonra az olduğu zamanda ol suyu dahi bazı perakende suya zam eyleyüb zikrolunan su değirmeni yürüdür ve ol su değirmenden çıkub tarikı âme uğrayub mezkûr değirmenin yeri az olmağla değirmene gelen bargirlerin uş suyun harkı kenarına yıkub mülevves olur ve şehre cari olan suyun maksimleri âdem göğüs mikdarı at ve katır uş ayrılmağa çeşmeciler meşakkat çekeriz deyu şikâyet eyledikleri ilâm eylediğün eclden buyurdum ki göresin arz ettiğün üzere zararı var ise zararı şer'isin men' ve def' eyleyüb hilâfı şer' iş ettirmiyesin. (Kubad Çavuşa verildi.)

M. 5. S. 271 Fi. 29 Cemaziyelevvel 973 (1565)

— 56 —

Bursa ve havalisine geçmiş olan müsliman ve hıristiyan Arnavutlara dair:

Bursa ve Mihaliç kadısına hüküm ki:

Süddei saadetime mektub gönderüb bundan akdem Anadolu vilâyetine Arnavud keferesi geçmiye deyu hükmi şerifim varid olmuşken haliya Arnavud taifesi gelüb çobanlık edüb daima fesad ve şenaattan hali olmadıkların bildirmişsin. Buyurdum ki vusul buldukta bu hususa onat vechile mukayyed olub kazai mezburda her kimde ne mikdar müslüman ve kefereden irgad ve çoban taifesi var ise sahiplerine kefile verüb minba'd ol diyarda kimesneye kefilsiz irgad istihdam ettimiyesin. Şöyleki badelyevm kimesnenin çobanı ve ırgadı fesad ve şenaat eyliye sahiblerinden sual olunur. Ana göre bu emri humayunumu tenbih ve ilân eyliyesinki kimesne emrime muhalif iş eylemiye. Ve bu emri şerifimle daima amel edüb hilâfına cevaz gösterilmeye.

M. 5 S. Fi. 27 Cemaziyelevvel 973 (1565)

— 57 —

Kirmastı nehri etrafında miri bostanlar hizmetkârı Hüseyine dair:

Burusa beğine Kite ve Mıhalıç kadılarına küküm ki:

Haliya Kirmastı كرماستى nehri etrafında mirî bostanlar hizmetinde olan Hüseyin içün bazı hilâfı şer' kelimat eder deyu ruk'a sunulub teftiş olunub görülmek içün sureti ayni ile ihraç olunub size irsal olundu. Buyurdum ki her biriniz bu hususu kimesneye itimad etmeyüb bizzat mahalli mezbura varub mezkûr Hüseyini ihzar edüb bu babda gelüb dava edenler ile beraber edüb ruk'a da mastur olan mevadı alelinfirad onat veçhile hak üzere her birin teftiş edüb mastur olan mevaddan sabit olanı yazub mufassal arzeylisin. Tamam hak üzere olub bir canibe meyl etmiyesin.

M. 5. S. 214 Fi 9 Cemaziyülahır 973 (1565)

— 58 —

Donanma için kürekçi gönderilmesine dair

Hudavendigâr sancağı beği Abdurrahman Beğe hüküm ki:

Bundan akdem hükmü şerifim gönderülüb donanmai humayunum içün sancağından ihracı emrolunan kürekçiyi muaccelen ihraç

edüp nevruzdan mukaddem muahrusei İstanbul'a ulaştırasın deyu emrim olmuşdu. Ol zamandan beru kürekçiden henüz kimesne gelmeyüb nevruz dahi karib olub muaccelen erişmek lâzım olmağın buyurdum ki vusul buldukda bu babda bizzat mukayyed olub sancağına müteallik olan kadıları ve kürekçi içün varan kulları kendu hallerinde komayub emrolunan kürekçiyi ikdam ve itmam eyleyüb muaccelen ihraç edüb nevruzdan mukaddem mahrusai mezbureye isal etmek babına dikkat ve ihtimam eyleyüb avk ve tahirden ziyade hazer eyleyesin. Şöyle ki sancağından emrolunan kürekçi tayin olunan zamanda gelüb erişmiye asıl ve özrün makbul olmak ihtimali yokdur. Ana göre mukayyed olasın. (Şah Hasan oğlu Ahmed çavuşa verildi)

Fi. 7 Receb 973 (15"5)

Suretleri: Çorum, Bozok ve Karaman Beylerbeyisinde Konya sancağına gönderilmiştir.

M. 5. S. 335

Bu işle ilgili şu vesikayı da not olarak yazıyoruz.

Sefer hazırlıkları görülmesine dair

Kahraman Beylerbeyisine hüküm ki :

Bundan akdem sana Beylerbeyiliğine mütallik olan beylere umumen sancakları askeri ile sefer humayuna hazır olasın deyu hükmi şerifim irsal olunup gereği gibi tenbih ve tekid olunmuşdu. Ol emri şerifim mukarrer olup bu sefer sair zamana kıyas olunmayıb külli tedarik lâzım o'mağın buyurdum ki hükmi şerifim varıcak bu babda Beylerbeyiliğine müteallik olan beylerin her birine yarar çavuşlar ve mektub yazub gönderüb gereği gibi tenbih ve tekid eyliyesin ki emri sabık üzere her biri cebe ve cuşen ve cebeluları vesair alâtı harb ve kıtal ve cenk ve cidalleri ile hazır olub sancakları zuama ve erbabı timarın dahi veçhi meşruh üzere hazır ve mükemmel edüp sonra ne gün çıkub ve ne mahalle gelmek emrim olursa bilâ tahir çıkub mahalli memura gelesin. Şöyle ki Beylerbeyiliğine müteallik olan eğer sancak Beylerinden ve eğer sair Alaybeyi ve zuama ve erbabı timarın cebe ve cuşen ve gönder ve kalkanından birinde kusur ola evvelâ sen mes'ul olup saniyen leşker muakab olup badehu Alaybeyilerin dirlikleri alınmağla konulmayub mühkem haklarından gelinür. Ana göre eğer sen ve eğer Beyler ve eğer Alaybeyleri yat ve yaraklarında ve erbabı tımarın yat ve yaraklarında kusur etmeyüb sonra özür eylemiyesin. Bu hükmi şerifim ne gün varub ve ne veçhile ilâm edüp tedarik eyledüğün yazub bildiresin (Mustafa Çavuşa verildi).

F. 15 Cemaziyelahır 873 (1565)

Bir sureti Anadolu Beylerbeyisine.

M. 5. S. 285

— 59 —

Mamuriye kalesine hazine götüren yeniçerilerin yolda kaybolduklarına dair:

İznik Kadısına hüküm ki:

Karaman'da vaki olan Mamuriye معموره kalesi nehazine alub giden dergâhı muallâm yeniçerilerinden tahtı kazana vurdukta hazine ile nabedit oldukları ilâm olunmağın tecessüs olunub zuhura gelmek içün dergâhı muallâm çavuşlarından Ferhad zide kadrehu قدره زيد ile yeniçerilerim bölük başılarından Mustafa irsal olunub buyurdum ki hükmi şerifim vardıkda asla tehir ve tevakkuf etmeyüb kalkub bu hususa mezkûrlar ile bizzat mukayyed olub zikrolunan kullarım hazine ile kasabai mezbureye ne zaman varub konmuşlardır. Ve ne mahalleye ve kimin evine konmuslardır. Andan kalkub gitmişlermidir ve ne menzile varmışlardır, görmüş müslümanlar var mıdır, yohsa kondukları yerde mi nabedit olmuşlardır. Ahvalleri nice olmmşdur. Mazanna olan yerlerden onat veçhile dikkat ve ihtimamla teftiş edüb mezkûr ve yanlarında olan mal ve esbab ve davarları nice olmuşdur. Say' ve ikdam üzere olub zuhura getirilüb sıhhatı üzüere yazub bildiresin. (Mahzar kâtibi kâtibi Hüseyin Baliye veril).

M. 5. S. 401 — Fi. 13 Recebülmürecceb 974

(Bunların 4 şaban 973 tarihinde İznik, den hareket etmiş olduklarına dair divana haber gelmiştir.)

— 60 —

Bursada Bedreddinoğlu mahallesinden Hacı Mustafa kızı Emineye dair:

Bursa Beyine ve Muradiye müderrislerine hüküm ki:

Mektub gönderüb hüküm varid olub mahrusei Burusadada Bedreddinoğlu mahallesinden olub Antalya yolunda fevt olan Hacı Mustafa nam kimesnenin kızı Emineyi oğlum Ahmede nikâh edüb akdinde iken mezburun vasisi olan İsmail nam kimesne helva ile afyon yedürüb ve mezburenin katline kasdeylediğün bildürüb mezbur İsmaili ihzar edüb gaybet ederler ise şer' ile buldurması lâzım olanlara getürtüb hak üzere görüb arzeyliyesin deyu emrim olmağın mezbur İsmail mahrusei Bursa'da bulunmayub mahmiyei İstanbul da istima' olunduğun arzeylediğünüz eclden mezbur İsmail bulunub sen ki Beysin kethudana teslim olunub sana gönderildi. Buyurdum ki bu husus sabıka verilen emri şerifim mucibince teftiş eyliyesin.

(Subaşısına verildi)

M. 5. S. — Fi. 6 Şaban 973 (1565)

— 61 —

Rumeliden geçen arnavudların ahvaline dair:

Mıhalıç Kadısına hüküm ki:

Mektub gönderüb bundan akdem Vilâyeti Rumeliden haylı arnavud taifesi geçüb bazı ele girüb şer' ile fesad ve şenaatleri zuhur bulub haklarından gelmek sadadında iken Burusa zindanın bozub kaçmışlar idi. Gerü fitne ve fesad üzere hareketleri zannolunub il eri muavenetiyle lâzımdır deyü arzeylemişsin. Buyurdum ki tahir etmeyüb anın gibi ehli fesadı ele getirmek hususunda gereği gibi ikdam ve ihtimam edüb il eri muavenetiyle ele getürüb muhtacı arzoları yazub arzeyliyesin. Ve ehli fesada yatak ve durak olanları dahi görüb yatak ve durakları olub ehli fesadı arkalandıranları dahi yazub bildiresin. Amma bu bahane ile kimesneye garaz ve taassub ile iş olmaktan ve ahz ve celbden ziyade hazer eyliyesin. (Arzı getüren Süleymana verildi)

M. 5. S. Fi. 5 Ramazan 973 (1565)

— 62 —

Muradiye imaretindeki talebenin yemeklerine dair.

Burusa Kadısına hüküm ki:

Haliya ceddim Sultan Murad طابثراه ın mahrusei mezburede vaki olan imareti evkafı mütevellisi süddei saadetime gelüb şöyle arzeyledi ki imareti mezburede talebe taifesi şartı vakıfta tayin olunan taama razı olmayub hilâfı şartı vakıf nesne teklif ederler imiş. Buyurdum ki göresin arzolunduğu gibi ise men'edüb eğer taam hususunda ve eğer sair umurda şartı vakıf mucibince amel edüb hilâfı şer'i şerif ve şartı vakıf kimesneye olveçhile taaddi ve tecavüz ettirmiyesin.

M. 5 S. 517 Fi. 20 Ramazan 973 (1565)

— 63 —

Bursada kiremitçioğlu mahallesinde oturan bazı kadınlarla Yakub oğlu Harun adlı yahudinin ahvaline dair:

Bursa Kadısına hüküm ki:

Haliya dergâhı muallâma sureti sicil gönderüb Bursa'da Kiremidcioğlu mahallesinde sakine olan sitti bint Kemal ve validesi Paşa bint Abdullah nam avretlerle Yağub oğlu Harun nam Yahudinin ahvallerin ilâm eylediğün eclden avretler bir mikdar zaman habsolunub yahudi küreğe gönderilmesin emredüb buyurdum ki varıcak emri şerifim muktezasınca mezbure avretleri bir mikdar zaman habsettirüb ve mezbur yahudi yarar âdemlere koşub süddei saadetime gönderesin ki küreğe konula. Amma bile koşub gönderdiğin kimesnelere tenbih eyliyesin ki gafletle yolda ve izde gaybet ettirmekden ziyade hazer eyliye. Şöyle bilesin. (Kadı ademi Rüsteme verildi)

M. 5 S. Fi. 28 Ramazan 973 (1565)

— 64 —

Cafer ağanın cami ve muallimhanesine dair :

Bursa Kadısına hüküm ki :

Bundan akdem kapuağası olub fevt olan Cafer ağanın tabtı kazanda vaki olan cami ve muallimhanesinin sabıka mütevellisi olup fevt olan Davut camiin mürtezikasının vesair levazımının iki yıl iki ay ve muallimhanesinin dört yıllık mevaciblerin masrafın vermeyüp haliya kapumağası olub evkafı mezburenin nazırı olan Yakup ağa zikrolunan mevacibleri içün iki yüz elli altun zuamadan İbrahim ile irsal ettükde müşariileyh ilâm etmeğin buyurdum ki irsal olunan akçayı beratları mucibince müstahak olanlara hakların tevzi eyliyesin.

M. 5 S. Fi. 973 (1565)

— 65 —

Ayşe kadının evini basan Timurhan adındaki levendin siyaset edilmesine dair:

Hüdavendigâr Beyine ve Gönen kadısına hüküm ki :

Gönen kadısı sureti sicil gönderüb Akçapınar nam karyeden Ayşe nam hatunu Timurhan nam levend üç nefer yuldaşile gece ile evin basub muhkem darbedüb Zevchan nam bakire kızını çeküb bir kaç gün tasarruf ettiğün mukir olduğu kazaskerim tarafından payei seriri âlem masirime arzolundukta mezbur Timurhana siyaset olunmasın emredüp buyurdum ki göresin kaziye arzolunduğu gibi olup sureti sicillin mazmunu şer' ile sabit olursa emrim mucibince mezkûr Timurhana siyaset edüp emri şerifim yerine vardıgın muaccelen yazıb bildiresin.

Mühimme. 7 S. 103 Fi 973 (1565)

975 - 1567 Senesi

— 66 —

Mustafa kızı Ayşenin ırzına tecavüz edenlere dair :

Bursa Beyine hüküm ki :

Mektub gönderüb mahrusai Burusada kapucu Mustafa bin Abdullah ve diğer Mustafa bin Abdullah nam kimesneler Ayşe binti Mustafa nam hatunu kendu maslahatına giderken çeküb mekabiri müslimınde fili şeni' ettikleri uduli müslimin şehadetlerile sabit ve zahir olub kayd ve sicilolunub lâkin bundan akdem adaletnamei hümayunda dergâhı muallâm kullarından olan ehli fesad arzoluna deyu ferman olunmagın haklarından gelinmesi lâzım olduğundan gayri sebebi intizamı ahvali nâs olmagın sureti sicil ihrac olunub kendular yasakcı başına teslim olunmuştur. Deyu bildirmişsin. İmdi mezburlar siyaset olmasın emredüb buyurdum ki vusul buldukta mezburları siyaset edüb emrim yerine vardığında yazub arzeyleyesin.

M. 7, S. 83 — 13 Rebiülevvel 975/1567

— 67 —

Söğüd derbendinin muhafazasına dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Haliya dergâhı muallâma mektub gönderub livai mezbura tâbi Söğüdderbendi nam mahuf ve muhatara mehallin hifzı lâzımdır deyu arzolundukta lâzım ise yaya ve müsellemden ve gayriden derbendci yazasın deyu fermanı şerif varid olmagın üzerine varub görülüb filvaki ehli fesad eksik olmayub her vechile mahuf ve muhatara olub hıfz ve haraseti lâzım olmagın tedarik ettirilüb reayadan bir ferd ragbet etmeyüb yaya ve müsellem taifesinden bazı kimesneler ihtiyar edüb derbend ortasından Tekfur magarası demekle meşhur yerde birleşüb iki yerde derbendi bekleyüb hıfz etmelerin uhdelerine alub kimler idiğü isimlerile yazılub defter olunmuştur. Lâkin emri şerifte yaya ve müsellem ruhsat olmamagın gönederilmedi deyu arzetmişiz. İmdi buyurdum ki yaya taifesinden mezkûr derbendin hıfzına kifayet edecek ne mikdarı kimesne yazub defterlerin mühürleyüb süddei saadetime gönderesin.

M. 7 S. 209 — Fi. 7 Receb 975 (1565)

— 68 —

Bursa evkafının müderris Sadi tarafından teftişine dair :

Bursa Kadısına hüküm ki :

Haliya nefsi Burusa'da Sultan medresesi müderrisi Mevlâna Said mektub gönderüb bundan akdem sana hükmü şerifim gönderilüb mahrusei mezbure evkafını teftiş edüb dahi defter eyleyüb bir suretin anda alıkoyub bir suretin süddei saadetime gönderesin deyu fermanı şerifim olmuş idi. Haliya ihmâl edüb asla teftiş ile mukayyed olmadığın eclden evkafın ahvali gayet müşevveş ve muhtel olmuştur deyu arzeylemeğin evkafı mezbure Mevlânai mumaileyh marifetiyle teftiş olunmasın emredüb buyurdum ki vusul buldukda asla tahir ve terahi eylemeyüb Mevlânai müşariileyh marifetiyle emri sabık mucibince evkafı mezburenin teftişine mübaşeret eyleyesin. (Mezbur müderrisin âdemisi olan Mustafaya verildi)

M. 7 S. 94 — Fi. 11 Şaban 975 (1567

— 69 —

Acem diyarından gelen tacirlere musallat olan Abdullahın ahvaline dair :

Hudavendigâr Beğine hüküm ki:

Burusa nazırı mektub gönderüb mahrusei mezburede Abdullah nam kimesne her tacir ki acem diyarından gele varub ana yapuşub ipeğin satub hasta olanların evine iletüb vefat ettikten sonra varub yoklandıkda cüz'i nesne bulunub mizanda furuht olan ipeği yoklandıkda külli meblâğ olub kendudan sual olunkukda bilmezin deyu cevab verüb ve bazı bazirgân hastaların dahi köylere iletüb fevt olanın meyyitlerin ketmiçün bilcümle mali mîriye küllî zararı vaki olub bazirgân taifesi dahi her veçhile şekva üzere oldukların ilâm etmeğin buyurdum ki vardıkda göresin arzolunduğu gibi olub merkum Abdullah bazirgân hastaların evlerine ve köylerine iletüb fevt olanların metrûkâtın ketm ve beli' eyleyüb meyitlerin nabedit ettiğü vaki ise bunun gibi kimesneleri evlerine iletüb ve ne mikdar rızıkların ekl ve beli' eyleyüb ve ne asıl kimesneleri köylere alub gidüb fevt oldukdan sonra meyyitlerin nabedit eylemişdir. Tamam gavrine erüşüb mufassal ve meşruh yazub arzedesin (Âdemisi Ferruh çavuşa verildi)

M. 7 S. 71 — Fi. 16 Ramazan 975 (1567)

— 70 —

Bursaya satılmak için gelen koyunların İstanbula gönderilmelerine dair :

Bursa Kadısına hüküm ki:

Haliya mahrusai İstanbulda et babında ziyade muzayeka olmağın Bursa mühimmi içün etrafı cevanibden Eskişehire geldiklerinde Bursaya satılmaya varan koyunlardan mahrusai İstanbul zahiresi içün gönderilmesin emredüb buyurdum ki dergâhı muallâm çavuşlarından Mustafa Çavuş vusul buldukta bu babda mukayyed olub vechi meşruh üzere Bursaya satılmak içün Eskişehire gelen koyunları sahibleri veya vekilleri ile yarar âdemlere koşub mahrusai İstanbul zahiresiçün gönderesin ki sahiblerine sebebi ticaret olub mahrusai mezbure halkına saai maişet hasıl ola. Hususu mezbur mühimmatı umurdandır emrim üzere bizzat mukayyed olub ne mikdar koyun gönderildiğin yazub bildiresin.

M. 7. S. 456 Şevval 975 (1567)

— 71 —

Bursaya Leh kralı için esvap almaya gelen elçiden gümrük resmi alınmasına dair:

Bursa Kadısına ve Gümrükemininе hüküm ki:

Leh elçisi süddei saadetime arzıhal edüb bazı esbab almak içün dört bin filori ile *Yanko Artini* يانقو آرتينى nam âdemi Bursaya gönderilüb gümrük alınmamak babında hükmi şerif taleb ettiğü eclden buyurdum ki vusul buldukta anın gibi Kralı mezbur tarafından esbab almaya varan âdeminin dört bin filorilik satun aldığı meta'dan gümrük taleb etmiyesin. Amma bu behane ile dört bin filorilikten ziyade meta' geçürmekte ve gümrük verilmemek ahırın metaın meta'larına halt etmekten hazer edesin.

(Bir sureti İstanbul kadısına ve gümrük emininе).

M. 7. S. 486 Fi. 13 Zilkade 975 (1567)

— 72 —

Bursaya gelen Acemlere musallat olan Abdullah ismindeki adamın ahvaline dair:

Bursa Kadısına hüküm ki:

Mektub gönderüb Abdullah nam himesne ahvali teftiş olunmak içün hükmi şerif varid olmağin ihzar olunub sual olundukda bir hasta acemi evine iletüb fevt oldukda Kızılyer قزلير demekle maruf yerde defnettiğün rızasiyle ikrar ettiğü ve bundan gayri bir maddesi dahi sabit olub siclolmayüb habsolundu deyu arzeylemişsin. İmdi müşariileyh ile mezkûrun ahvalin teftiş etmek emredüb buyurdum ki: vusul buldukda mahbus olan mezbur Abdullahın ahvalin müşarileyh ile bermucibi şer'i kavim teftiş ve tefahhus edüb gönderesin. Üzerine her ne sabit ve zahir olursa olbabda muktazayi şer'i şerif her ne ise icra edüb yerine koyasın. (Âdemisi Hüseyin kethudaya)

M. 7 S. 93 Fi. 20 Zilkade 975 (1567)

976 - 1568
Senesi

— 73 —

Bursada yaya müsellem ve timar sahiplerinin arazilerinin mesaha edilmelerine dair:

Bursa Sancağı Beğine hüküm ki:

Haliya mektub gönderüb tahriri ferman olunan yerlerde yaya ve müsellem taifesinden mutasarrıf oldukları yayalık ve müsellemlik yerleri ile erbabı timarın timarları toprağında nizaları mesaha olunmağiçün memhur ip verilmesi lâzım idiğün bildirmişsin. İmdi şüddei saadeiimden iki başı mühürlü urgan verilüb irsal olundu. Buyurdum ki varıcak bu hususda niz'aların olub mesaha olunması lâzım olan yerleri gönderilen memhur ip ile hak üzere mesaha edüb eğer yaya ve müsellem ve eğer sipahi yerleridir temyiz ve tayin eyleyüb kimesneyi hilâfı şer' ve kanun dahl ve taarruz ettirmeyüb tarafeynin ahvalin berveçhi adalet fasleyliyesin. (Mesih çavuşa verildi)

M. 7 S. 579 Fi. 3 Muharrem 976 (1568)

— 74 —

Osmanlı imperatorluğuna ticaret mahsadile gelib ölen Leh tüccarlarına dair :

Memaliki mahrusede vaki olan Beylere ve kadılara hüküm ki:

Haliya Leh kralının süddei saadetimde olan elçisi dergâhı muallâma arzıhal edüb Vilâyeti Leh bazirgânlarından veya hizmetkârlarından birisi memaliki mahrusemde mürd olduktda ahidnamei humayunuma mugayır beytilmalciler muhallefatına dahledüb taaddi ettiklerin bildirüb olbabda hükmü humayunum taleb eylemeğin buyurdum ki varıcak anın gibi Vilâyeti mezbure bezirgânlarından veya hizmetkârlarından birisi memaliki mahrusemde mürd oldukda beytilmalciler ana dahl ve taarruz etmeyüb nukud ve esbabından her ne vaki olursa yazılub sicilolunub sureti sicilleri ile kârban başılarına bikusur teslim olunub ahidnamei humayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyesin. Ve mabeyinlerinde birbirleriyle gavgaları vaki oldukda dahi subaşılar âdemi tecavüz etmeyüb kerban başıları mabeyinlerinde islâh edüb haricden kimesneyi dahlettirmiyesin. (Terceman Mahmuda verildi)

Bu surette ayni ile beş hükmü şerif yazılmıştır.

M. 7 S. 634 Fi. 23 Muharrem 976 (1565)

— 75 —

Polonya tacirlerinden fazla gümrük resmi alınmamasına dair :

Memaliki mahresede vaki olan kadılara ve Ümanaya hüküm ki:

Haliya Leh Kralının süddei saadetimde olan elçisi dergâhı muallâma arzıhal edüb vilâyeti mezbure bazirgânlarından tahtı hükûmetinize ticarete gelenlerden kadimüleyyamdan alunugelenden ziyade gümrük taleb olunub ve bir defa alındıkdan sonra tekrar gümrük alunub taaddi ettiklerin ve atlarına ulakdan ve yeniçeri taifesinden ve gayriden dahl ve tecavüz olunduğun bildirüb olbabda hükmi şerif taleb etmeğin buyurdum ki vusul buldukda bu babda mukayyed olub anın gibi vilâyeti Leh bazırgânlarından ve tahtı hükümetinize ticarete gelenlerden âdet ve kanun üzere meta'larına göre gümrüklerin eda ettüklerinden sonra bir akça ve bir habbe ziyade gümrüklerin aldırmayub ve bir defa eda ettüklerinden sonra olagelene muhalif tekrar gümrük taleb ettirmiyesin Ve bindükleri

bargirlerine eğer yeniçeri taifesinden ve eğer sipahi ve gayriden ve ulakdan ahidnamei humayunuma mugayir bir ferdi dahl ve taarruz ettirmiyesin. (Terceman Mahmuda verildi)

Bu suretle ayni ile beş hüküm dahi yazılmıştır.

M. 7 S. 535 Fi. 23 Muharrem 976 (1568)

— 76 —

Polonya kralı Sikizmond ile tecdid edilen andlaşmaya dair:

Memaliki mahrusede vaki olan kadılara hüküm ki:

Haliya vilâyeti Leh kralı olan سكزموندوز افتخارالامراء العظام *Skizmondoz* Kralı âtebei âlem penahıma mutemedunaleyh Petros Livaraski پتروس لورسكى nam yarar elçisin irsal edüb merkum ve mağfurunleyh babam Sultan Süleyman Han عليه رحمة والغفران ile olan ahdi tecdid murad edinmeğin 976 muharremin 28 nci gününde tecdid olunub mezbur elçiye ahidnamei humayunumun nışanı humayunumla bir sureti verilüb buyurdum ki vusul buldzkda ahidnamei humayunumda mukayyed olan hususlardan eğer tüccar ahvalidir mer'i tutub ana mugayir kimesneye iş ettirmeyesin. Ve gelüb giden bazirgânların ahde mugayir rencide ettirmeyüb etmek isteyenleri sekedüb inad eyliyenleri atabei ulyame yazub bildiresin. Şöyleki ahde mugayir iş ola, sizden bilinür. Ana göre basiret üzere olasın (Terceman Mahmuda verildi).

M. 7 S. 540 Fi. 26 Muharrem 976 (1568)

— 77 —

Küreklik gürgen ağaçlarının kesilmesinin men'ine dair

Bursa Beğine ve Kite kadısına hüküm ki :

Sen ki Kite kadısısın mektub gönderüb hassa kayık küreği kesmek içün tayin olunan kura halkı meclisi şer'i şerife gelüb hassa kürek içün gürgen ağacı lâzın olub ve etrafda olan cibalin ağacını Yalakabad يلاق آباد kazasından bazı kimesneler gelüb kesüb ve kömürcü taifesi yakub muzayeka verirler deyu ilâm eyledikleriń bildirmişsin. Buyurdum ki vusul buldukda ol asıl kadimden kürek ağacı kesegeldikleri yerlerden küreğe münasib olan gürgen ağacın kesenlere mühkem tenbih ve tekid eyliyesin ki min ba'd küreğe münasip gürgen ağacın kimesne kesüb veya kıymıyalar. Badettenbih eslemeyüb inad edenleri isimleriyle yazub arzeyleyesin.

M. 7 S. 545 Fi. 29 Muharrem 976 (1568)

— 78 —

İznikteki soğanların İstanbula gönderilmesine dair:

İznik kadısına hüküm ki:

Haliya İznik'de mahrusai Istanbula bir gemi soğan gelür iken iskeleye karib gelmiş iken gerudan âdem gelüb gemiyi geru alub gittügü istima' olunmağin buyurdum ki vusul buldukda tamam ihtimam eyleyüb teftiş edüb göresin. Veçhi meşruh üzere mahrusei mezbure zahiresi içün gelen soğan geminin geruya alub giden kim idügün ve alub gitmeğe sebeb ne idüğün tamam malûm edilüb ismi ve resmi ile muaccelen yazub arzedesin. Ve nefsi İznik'de ve karyelerinde kadimden soğanların sata gelenlerin hala beyi' olunacak soğanların anda dermahzen ettürmeyüb cemedüb mahrusei Istanbul zahiresi içün irsal ettiresin. Bu babda ihmal ve müsaheleden hazer edesin. (Paşa hazretlerine "*Kaptan paşa*" gönderildi)

M. 7 S. Fi. 2 Sefer 976 (1568)

— 79 —

İznik hiristiyanlarının hamr (şarab) yapıp müslimanlara satmamalarına dair :

İznik kadısına hüküm ki :

Haliya nefsi İznik'de kefere taifesi alâniyen müslimanlara hamr satub ilânı fisk ve fücur olunduğu istima' olundu. İmdi bu babda sana defaat ile ahkâmı şerife gönderilüb tenbih ve tekid olunmuşdur. Tenbih olunub emrime muhalif ve şer'i şerife mugayir iş ettirilmeye bâis nedir. Buyurdum ki vusul buldukda gereği gibi mukayyed olub mühkem tenbih ve tekid eyleyüb minba'd emri şerife muhalif ve şer'i kavime mugayir kefere taifesine alâniyeten hamrettirmeyüb müslimanlara hamr beyi' ettürmeyüb bey' ettikleri sabit ve zahir olursa şer' ile lâzım geleni icra edüb yerine koyasın. Amma bu bahane ile kimesneden ahz ve celbi mal olunmakdan hazer eyleyesin. Şöyleki emre muhalif kefere aşikâ hamredüb ve müslümanlara satub fiskolunduğu istima' oluna asla özrün makbul olmayub her veçhile muateb olman mukarrerdir. Ana göre basiret ve ihtimam üzere olasın.

M. 7, S. Fi. 20 Sefer 976 (1568)

— 80 —

Mercan zade Abdullahın Karaamid'e sürülmesine dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Haliya süddei saadetime mektub gönderüb sabıka Davud Paşa medresesinden mazul olan Mercan zade Abdullah nam kimesneki Tazeoğlu demekle marufdur evin mahkeme edüb masalihi müslimine karışub ihtilâl verüb mali mîrî tahsiline dahi zarar verdiğü ilâm olunmağin tenbih eyliyesin ki kendu halinde ola, Ve illâ şehirden sürülüb muateb oluna deyu sabıka hükmi şerifim varid olmuş idi. İmdi mezkûr kimesneye defaat ile tenbih olundukda sonra geru müteaebbih olmayub gece gündüz eşirrayı nası evine cem'edüb şirret ve fesaddan hali olmamağin irtişa ve zulüm ile alduğu mali şer' ile sahiblerine alıverildigün arzeyledüğün ecl-den [Karaamid] e sürülmek emredüb buyurdum ki emrim üzere mezkûru ol yerden alâkasın katedüb [Karamid) e sürdüresin. (Ulaşdırmak içün Mesih çavuşa verildi)

M. 7 S. 745 Fi, 27 Rebiülevvel 976(1586)

— 81 —

Arazi meselesine ve hukukuna dair :

Kestel كستل kadısı olub hudavendigâr sancağının tahriri ferman olunan Pir Ahmede hüküm ki:

Dergâhı muallâma mektub gönderüb livai mezburda vaki olan arazii mîrîden vesair yaya çiftliklerinden bazı yer bulunduğu takdirde ol yerlere bi gayri hakkın fuzuli tasarruf edenlere talib olmazlar ise gayrı taliblere değer bahasiyle verilmesin ve sipahilerin timarlarına müteallik sureti defterlerinde resmi yaylak ve resmi kışlak ve anların emsali rüsum mukayyed değil iken sipahiler hilâfı defter aldıkları rüsumun üç yıllık hası miriye zrbtolunmasın bildirmişsin. İmdi bir yer ki bir kimesnenin tasarrufuda ola zilyeddir müddei olmadan anı ne temessük ile zabtederin demek olub ahıra vermek kanuna mugayır olduğu gibi sipahilerin bigayrı hakkın hilâfı kanun reayadan aldıkları resmi yaylak ve kışlak dahi ol alınan reayanın hakkıdır. Beytülmale raci olan şer' ve kanun ile kimesneye aid olmayan maldır. Bu makule hilâfı şer' ve kanun ahval arzetmen senin ademi ilminden veya tamaı hamından naşidir. Buyurdum ki vusul buldukda bu makule ahvale karışmayub verilen beratı şerifim mucibince memur ol-

duğun kitabet hizmetin edüb anın gibi yaya ile reaya beyninde niza' olursa hak üzere görüb fasledüb eğer reayadır ve eğer yayadır defteri atikde ziyade yer bulunursa ana göre hasılın bağlayasın. Kimesneye kışlak ve yaylak hakkı almışsın deyu ve elindeki yeri ne temessük ile tasarruf edersin deyu dahl ve taarruz etmiyesin. Eğer kimesne bir biriyle dâva ederse şer' ve kanun ile toprak kadıları görüb fasleyleyesin. Ve yaya taifesinden ne mikdar ziyade yer zahir olursa arzeyliyesin ki sonra emrim ne veçhile sadır olursa mucibi ile amel edersin.

(Nişancı bey muvacehe etmiştir.

M. 7. S. 843 — Fi. 22 Rebiulahır 976 (1568)

— 82 —

Cihata mutasarrıf olanlardan hacca gitmek isteyenlere müsaade verilmesine dair:

Bursa Kadısına hüküm ki:

Bundan akdem tahtı kazanda cihata mutasarrıf olanlardan haccı şerife niyet edenlere izin verilmek;hususu kuzata tefviz olunub anın gibi mezkûrlardan haccı şerife niyet eyliyenler mutasarrıf oldukları cihetlerine yarar naibler nasbedüb müseccel edüb edai hizmet edenlere icazet verilmek emredüb buyurdum ki vusul buldukta anın gibi hutaba ve kuzattan maada erbabı cihattan haccı şerife gitmek niyet edüb isticaze edenlere yerlerine yarar naibler nasbedüb tescil ettirdikten sonra icazet verüb naiblerine edai hizmet ettiresin.

M. 7. S. 836 — Fi. 29 Rebiülahır 976 (1568)

— 83 —

Bursa sancağındaki mirî arazinin satılmasına dair:

Kestel Kadısına hüküm ki:

Hudavendigâr sancağında vaki olan arazii miriden vesair yaya çiftliklerinde bazı yerler bulunub fuzulî tasarruf eden kimesneler almaz ise gayrı talib olanlara değer bahalariyle satulub akçaları kabzolunmak mirîye enfa' olduğun bildirdiğin eclden buyurdum ki vusul buldukda ol ecl elinde yeri olanlara ne temessük ile tasarruf eder deyu dahlolunmayub ziyade yer bulunursa ana göre hasılın deftere kaydedesin.

M. 7 S. 839 — Fi. 27 Rebiülahır 976 (1568)

— 84 —

Yenişehirdeki evkafa dair:

Bursa Kadısına hüküm ki:

Mahmiyei mezburede vaki olan Medinei Münevvere mütevellisi Mehmed dergâhı muallâma mektub gönderüb evkafı mezbureden kazai Yenişehirde yaki olan اوروجك örücek nam karye sınırından dahil olan Basıtın باصطن ve قواريلر Kaverili yerleri elli altmış yıldan beru vakıf için zabtolunub mahsulü hazinei âmireye zabtolunu gelmiş iken hâliya Hüsyin nam sipahi mazul olan vilâyet kâtibi ilem muvazaa eyleyüb mahlüldur deyu mezbur sipahinin timarına kaydeyleyüb sipahii mezbur benim beratımda dahildur deyu biveçh vakfın yerlerini zabteylemekle vakfa küllî hayf ve noksan lâzım geldiğin bu husus.ta kadimden vakfa zabtolunagelen yerlere kimesne dehletmeyüb giru vakıf içün zabtettiresin deyu hükmi humayun verilmesin arzettiğün eclden buyurdum ki vusul buldukta göresin,zikrolunan yerler kadimüleyyamdaMedineiMünevvere vakfı idüğü sabit ve zahir olursa ve haliya mezbur sipahi beratıma dahildir deyu dahl ve tecavüz ederse men' ve def' edüb zikrolunan yerlere mezburu dahl vetecavüz ettirmeyüb kemakân Medinei Münevvere vakfı içün zapt ettiresin ve eğer dahledüb vakfa aid olur mahsulden nesne dahi almış ise badessübüt vakıf içün zaptettiresin. Şöyle bilesin. (Medinei Münevvere mütevellisi Mehmede verildi.)

M. 5. S. 852 — Fi. 3 Cemziyelahır 976(1568)

— 85 —

Bursada Bilecikli mahallesinden Arnavud Alinin küreğe gönderilmesine dair:

Bursa Kadısına hüküm ki:

Haliya mektub gönderüb nefsi Bursa mahallatından Bilecikli mahallesinde sakin Arnavud Ali nam kimesne şakavet ile maruf olub mahalle halkını daima rencide ve mahallei mezbure imamı Muslihiddin nam kimesne hakkında dahi her kim ardında namaz kılursa kendu kâfir avrati boştur dedüğü sabit olub sicilolunduğu bildirmişsin. İmdi mukaddima mezburun küreğe konulması içün hükmi şerifim verilmişti. Bir tarikle halâs bulub veyahud küreğe konulmamış ise mezburun küreğe gönderilmesin emredüb buyurdum ki vusul buldukta emrim muktazasınca mezbur Arnavud Ali yarar ademlere koşub süddei saadetime göndersin ki küreğe konula,

Amma bile koşub gönderdiğin âdemlere tenbih eyliyesin ki yolda gaflet ile gaybet ettirmekten hazer eyliyeler. (Mezbur imama verildi)

M. 7 S. 931 — Fi. 12 Cemziyelahır 976 (1568)

— 86 —

Defter harıcı kalmış arazinin tahririne dair:

Kestel Kadısı olub Hudavendigâr sancağını tahrir eyleyen pir Ahmede hüküm ki:

Süddei saadetime mektup gönderüb harici ezdefter bazı kışlaklar olub tahrir olunmasın bildirmişsin buyurdum ki vusul buldukda anın gibi harici ezdefter kışlaklar olub kimesnenin niza' lusu olmaya veçh ve münasib görüldüğü üzere tahrir eyliyesin. (Âdemisi Yusufa verildi.)

M. 7 S. 937 — Fi. 16 Cemaziyelahır 976 (1568)

977 - 1569

Senesi

— 87 —

Reayanın silâh kullanmamalarına dair:

Bursa beğine hüküm ki:

Bundan akdem hükmi şerifim gönderilüb reaya taifesinden ve gayriden kimesne tüfek istimâl etmiye deyu tenbih olunmuştu. Haliyâ geru reaya taifesinden ve saireden bazı kimesneler tüfek kullanub dağlarda şikâr ettikleri istima' olundu. Öyle olsa buyurdum ki varıcak bu babda onat veçhile mukayyed olub tetebbü ve tecessüs ettirüb göresin. Anun gibi eğer reaya taifesinden ve gayrîden fermanı hümayunuma mugayır tüfek istimâl eden kimesneleri her kim olursa olsun ele getirüb tüfeklerin ellerinden alub kendularının küreğe konmak içün âsitanei saadetime gönderesin. Tüfeklerin dahi bile gönderesin. (Mehmed çavuşa verildi)

M. 5. S. 401 (?) — Fi, 25 Receb 977 (1567)

Not: (Bu hükmün 967/1559 senesine aid olması da muhtemeldir.

979 - 1571

Senesi

— 88 —

Sipahi kıyafetinde gezen şehir oğlanlarına dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Süddei saadetime mektub gönderüb Bursada sakin olan kul taifesi meclisi şer'a gelüb Bursada şehir oğlanları sipahî tavrında yarar adlara gümüş reht ile ve kemer kılıç ile ve bol şalvar ile ve âlâ âbani sarık ile binüb karyelere çıkub reayaya zarar ve teaddi eyleyüb kahreylediklerinde kul taifesi eyledi deyu mülâhaza olunur kul olmayub tavrı mezbur olanları men' eylemek hususun bildirmişsin. İmdi buyurdum ki vardıkda bu babda mukayyed olub mukaddema şehre münadiler tayin eyleyüb yer yer nida ettirüb tenbih eyliyesin ki kul ve sipahi olmayub şehir oğlanı ve levend olanlar veçhi meşruh üzere sipahi tavrında gezinüb sipahiye mahsus olan eğer at esbabı ve eğer sipahi esbabın giymeyüb olagelüye muhalif iş etmekten ictinab üzere olalar. Olvechile sipahi tavrında ata binüb karyelere varub teaddi eyliyenleri ele getirüb habseyleyüb arzeyliyesin. Sonra anlar hakkında emrim ne vech ile olursa mucibince amel oluna. (Sipahiler kethudasına verildi)

M. 10. S. 27 — Fi. 17 Muharrem 979 (1571)

— 89 —

Keşiş (Uludağ) dağındaki balıkların avlanmamasına dair:

Bursa kadısına hüküm ki :

Tahtı kazanda Keşiş dağında cari olan enharın balıkları kadimden hassai humayunum içün saydoluna gelmişken haricden bazı kimesneler balık saydettikleri istima' olundu. İmdi zikrolunan enharda mîrî sayyadlardan maada haricden kimesneler balık saydettirmemek emredüb buyurdum ki vusul buldukda gereği gibi mukayyed olub göresin. Anın gibi haricden kimesneler gelüb mîrî içün zabtolunu gelen balıkları saydederler ise mühkem tenbih ve tekid edüb enharı mezburenin balıklarını minba'd haricden kimes-

nelere saydettirmeyüb mîrî sayyadlara hassai humayunum içün sayd ve zabtetdiresin. Badettenbih eslemeyub memnu' olmayanlar kimler ise isimleriyle yazub bildiresin. (Hüseyin Çavuşa verildi)

M. 12. S. 348 Fi. 13 Sefer 979 (1571)

— 90 —

Sultan Mustafanın türbesinin yapılmasına dair:

Mevlâna Bursa Kadısına hüküm ki:

Hassa mimarlarım başı *Sinan* dergâhı muallâma mektub gönderüb karındaşım merhum Mustafanın mahrusei mezburede bina olunan türbesine yarar üstad halife lâzım olub ve merhum babam hüdavandigâr tabeserahunun türbesi binasında halife olub dergâhı muallâm çavuşlarında ilhak olunan Mehmed çavuş içün yarar üstad ve hizmetin uhdesinden gelür deyu bildirmeğin hükmi şerifim müşarileyhe vusul buldukda binası emrolunan türbei mezbure. . . . . istikametle..... [1]

Mehmed çavuşa verildi.

M. 12 S. 350 Fi. Sefer (1571)

— 91 —

Sultan Mustafanın Türbesine şehzade Beyazidin oğlunun konulmasına dair:

Bursada karındaşım Mustafa merhumun türbesi kürbünde Beyazid merhumun bir oğlu medfun olub bina olunacak türbeye idhal olunmak emredüb buyurdum ki müşarieleyhin üzerine bina olunacak türbesine mumaileyhin oğlun dahi bile idhal edüb ikisini dahi türbeye aldırasın. (Merhum Mustafanın ağasına verildi.)

M. 12 S. 490 Fi. 16 Rebiülevvel 979 (1571)

— 92 —

Hassai humayun için yüz yük buz tedarik edilmesine dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Geçen yıl hassai humayunum için Edirneden buz alınmayub buza ihtiyaç olmagın Bursadan yüz yük buz tedarik olunmasın emredüb zikrolunan buzu fırkatalara tahmil edüb Rodoscuğa ulaştırmak içün افتخار الامراء الكرام yeniçerilerim agası دام علوه emri şerifim gön-

[1] Bu hükmün gerisi yoktur.

derilmiştir. Buyurdum ki fırkateler anda vardıkta bir an ve bir saat teahhur ve terahi eylemeyüb emrim üzere yüz yük buz tedarik edüb varan fırkatelere bi tevakkuf tahmil edüb irsal ettiresin avk ve te'hirden hazer edesin

(Saadetlu padişah ile Edirneye gelindikte vaki olan mîrî ahkâmı şerifedir.)

Fi 28 Cemaziyelahır 979 (1571)

Yeniçeri agasın hüküm ki:

Edirnede geçen yıl hassai humayunuma buz alınmayub buza gayet ihtiyaç olmagın yüz yük buz tedarik etmek içün Bursa kadısına ve hassa harcına hükmü humayunum gönderilmiştir. Buyurdum ki İstanbulda her kimin fırkatası varsa alub mîrî kâfirlerden kifayet mikdarı kürekçi koyub ol emri şerifle Bursaya gönderüb ferman olunan yüz yük buzu tahmil ettirüb Rodoscuk iskelesine getürüb andan mahrusai Edirneye isal ettiresin. Rodoscuktan mîrî katıra tahmil olunmak ferman olmuştur. Katır varmadan mahallî mezbure buz erişürse kira davarlarına tahmil edüb irsal edesin, deyu Rodoscuk kadısına hükmü humayunum gönderilmiştir. Sen dahi vechi meşruh üzere tenbih edesin. Ve firkatelere koyduğun mîrî esirlerin hıfzı içün kifayet mikdarı . . . . . . taifesi koyub gereği gibi hıfzettirüb ferman olunan buz alette'cil Edirneye gelmekte ihtimam edesin.

Bu dahi

Rodoscuk رودسجق kadısına hüküm ki: [1]

hassai humayunum içün buz lâzım olmagın Bursadan yüz yük buz tedarik olunub firkata ile Rodoscuk iskelesine isal etmek içün yeniçerilerim agası دام علوه Bursa kadisına ve hassa hareçeminine hükmü humayunum gönderilüb zikrolunan buz Rodoscuktan mîrî katırlara tahmil olunmak emrim olmuştur. Buyurdum ki vardıkta zikrolunan buz mîrî katırlar anda varmadan Rodoscuk iskelesine vasıl olursa bir an tevakkuf ve âram ettirmeyüb kira davarlarına tahmil ettirüb alette'cil mahrusei Edirneye irsal ettiresin Bu babda ihtimam edüb ihmalden hazer edesin.

M. 16. S. 59 Bu dahi

[1] Rodoscuk. Bu günkü Tekirdağ kasabasıdır.

— 93 —

Eşyalara mûhtesibler maiifetile narh konulmasına dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Mahrusai mezbure hassa muhtesibi olub süddei saadetim çavuşlarıudan olan Ali çavuş dergâhı Muallama mektub gönderüb mahmiyei mezkûrda matakaddemden bir metaa narh verilmelu oldukda muhtesib marifeile verilugelmiş iken hâlâ bazı metaa şehir halkından bazı kimesnelerin cebrile kendunun marifeti olmadan narh verilmekle mali mîrîye noksan müretteb olduğun ilân ettigü eclden buyurdum ki göresin filvaki kaziye arzolunduğu gibi ise muhtesib marifeti olmadan sair kimesneler ihtiyarile narh verilmek caiz değildir. Anun gibi bir metaa narh verilmek lâzım geldikde mahmiyei mezbure muhtesibi marifeti ve şehir bazarbaşıları haberile âdet ve kanuna mugayir kimesneye bir vazi, ettirmiyesin. Hususu mezbur mühimdir. Mali ihtisaba zarar müretteb olmaktan ihtiyat edesin. Şöyle bilesin. Ve badennazar bu hükmi şerifimi muhtesib elinde ibka edesin. (Muhtesib âdemisine verildi.)

M. 16. S. 86 Fi. 9 Cemaziyülahır 979 (1571)

— 94 —

Yahudilerin açtığı meyhanelerin kapatılmasına dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Yahudiler mahmiyei mezburede mahallât içinde Hacı Ali oğlu vakfı olan evde meyhaneler ihdas edüb anda meyhanelere varub fisk ve fücur eyleyüb mahalle halkının ehl ve iyaline teaddi ve tecavüz eyledikleri arz olunmagın ol meyhaneleri ref'edüb minba'd mahallât içinde kimesneye meyhane ihdas ettirmeyüb men' olunmalarını yazub bildiresin. (Selman nam Yahudiye verildi.)

M. 18 S. 104 Fi. 17 Şevval 979 (1571)

— 95 —

Snltan Mustafanın türbesine konulmak istenilen dört mermer direğe dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Mektub gönderüb ferman olunan merhum karındaşım Mustafa طاب ثراه nın türbesine mermer direkler lâzım olub eski sarayda bazı yıkılmış mermerler ve dört kıt'a direkler olub anlar alınub surfelunmak münasibdir deyu bildirmişsin. Buyurdum ki göresin, ol mermerler ve dört direk binaya muttasıl olmayub alındıgu takdirce yerinde kalan binaye zarar gelmez ise kifayet mlkdarı mermerler ve direk alınub türbei mezbure sarfedesin. Amma sarayın bir duvarı veya bir mahalli yıkılmadan ve bu sebeb ile ziyade mermer ihracından hazer üzere olasın.

M. 18. S. 11 Fi. 6 Saban 979 (1571)

— 96 —

Esirlerden alınan Pençik resmine dair:

Vilâyeti Anadoluda vaki olan Kadılara hüküm ki:

Bundan akdem Cezirei Kıbrus'dan قبروس ihraç olunan esirlerin (Pencik) lerin otuz bir bin altuna iltizam edüb vilâyeti Karaman zuamasından دارنده قدوة الاماثل والاقران Muhammed زيده قدره gelüb Cezirei mezbureden bazı Beylerbeyiler ve sancak Beyiler ve alay beyiler ve zuama ve erbabı timardan ve gayriden nice kimesneler Pençik vermeden binihaye esir geçirüb iltizamıma küllî noksan müretteb olmuştur deyu ol makulelerin pençiklerin alıverilmek babında hükmü humayunum taleb idüb dergâhı muallâm çavuşlarından Mehmed çavuş زيده قدره mubaşir olmasın rica etmeğin buyurdum ki hükmi şerifimle vusul buldukda bu babda gereği gibi mukayyed olub müşariileyh çavuşun marifetiyle her birinuz tahtı kazanızda onat veçhile hak üzere şeri' ile teftiş ve tefahhus eyleyüb göresin filvaki eğer beyler beyiler ve eğer sancak beyiler ve eğer alay beyiler ve eğer zuama ve erbabı timardan ve âyanı vilâyetden ve gayriden bilcümle her kimin pençik eminlerinin teskiresüz ne mikdar esir zahir olursa asla taallül ettirmeyüb âdet ve kanun üzere pençiklerin bikusur hükmedüb alıverüb kimesne üzerinde bir akça bakisin komayub emri şerifime mugayir bir ferde dahl ve tecavüz ettirmiyesin. Hususu mezburda tamam mukayyed olub malimin zayi ve telef olmasından ihtiyat edesin. (Zaim Mehmede verildi)

M 10 S. 239 Fi. 13 Ramazanülmübarek 979(1571)

— 97 —

Bursaya boyanmağa gönderilen bogasılara dair: [*]

Bursa kadısına hüküm ki:

Bursa boyacılarından Nebi Hacı gelüb haricden boyamak içün

[*] Bogası : Bir nevi astarlık bez. Yani şimdiki lnbe Amerikan bezlerine

boğası geldikde boyacılardan Yusuf, diğer Yusuf ve Ömer ve Hasan ve Hacı Yakub olub gelen bogasıcılara karz akça vermekle boğası boyatmamakla fukara mutazarrır olub hususu mezbur bâde ma süddei saadetimize arzolvnub haricden gelen boğasının min bâ'id fukara ve ağniyaya beraber tevzi ve taksim oluna deyu emri şerif verilmeğin buyurdum ki uardıkda göresin. Arzolunduğu gibi olub hususu mezburda süddei saadetimden emri şerif verilüb dahi emre mezburların ademi itaatları vaki ise mezburların isimleri ve resimleriyle yazub dahi yarar âdemlere koşub süddei saadetime gönderesin ki küreğe konula (Boyacılardan Cafere verildi)

M. 10 S. 157 Fi. 17 Şevval 979 (1571)

— 98 —

Bursa bakkallar pazabaşılığına Ahmet oğlu Yusufun tayinine dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Mahrusai Bursada vaki olan bakkalların pazarbaşısı olub berat ile musaddak olan Hacı Bostan nam kimesnenin müslümanlara zulum ve teaddisi olmagım bakkallar ve saire müslümanlar sükût edüb refolunmasın taleb ettikleri eclden Yusuf bin Ahmedin olmasını rica etmeğin buyuruldu.

M. 15 S. 4 979 (1571)

---

benzeyen ve iplikten dokunan bez. Bogası hakkında Karaman Beyliyine şöyle bir hüküm gönderilmiştir. Ehemmiyetine binaen neşrediyoruz.

Karamen Beyler beyine hüküm ki:

Ol canibde işlenügelen eğer boğası eğer astardır tamam kaftanlık olmayub noksan üzere gelüb bundan akdem dahi bu husus içün hükmi şerifim gönderilüb tenbih ve tekid olunmuşken gerü hılafı emri şerif gelen bogası ve astarlar eksük bulunduğu ilân olundu.

Buyurdum ki varıcak bu babda onat mukayyed olub minbâ'id ol canibde bogası ve astar işlenugelen yerlere âdemler gönderüb muhken tenbih ve tekid ettirüb yasağ eylilesin ki işledikleri bogası ve astarın boyları âdet-i kadîme üzere tamam kaftanlığa yetişecek mikdarı işlettirüb noksan üzere işlettirmiyesin. Şimden sonra gelen bogası ve astarların boyları İstanbul'da yoklanub görülmek emrim olmuştur. Şöyle ki bâdettenbih emrime mugayır eksük bogası ve astar göndereler işleyenlerin muhkem haklarından gelinmek mukarrerdir. Ana göre mukayyed olub eMr-i şerifimin icrasnda dekika fevt etmeyüb ihmalden hazer edesin. (Mehmed çavuşa verildi.)

M. 23 S. 525 Fi. 3. C. 981 (1573)

— 99 —

Bursa nahiyelerinde silâhlı ve yeniçeri kıyafetinde gezen ehli fesadın ahvalına dair:

Hudavendigâr sancağı beyine, Livai mezbur kadılarına hüküm ki:

Haliya kethudan süddei saadetime mektub gönderüb livai mezburda bazı nevâhide ve kurada reaya elinde tüfek olub yeniçeri tarzında sayd ve şikâr adına dağlarda gezüb nice fesad fehmolunur deyu bildirüb bu babda hüküm taleb edüb ve gurbet taifesinden bazı ehli fesad olub daima yollara inüb nice türlü fesade cür'et eyleyüb ve davayı hak edenler şer'i şerife davet eylediklerinde itaatı şer'i şerif eylemeyüb üzerlerine âdem gönderildikde âleti harble karşu gelüb cenk ey'eyüb nice defa telefi nefs olduğu süddei saadetimde istima' olundu. İmdi bundan akdem her tarafa levend taifesinde bulunan tüfek cemedüb süddei saadetime irsal eyliyesin deyu nice defa müekked ahkâmı şerife irsal olunmuşdu. İlâ yevmina hazâ süddei saadetime bir tüfek gelmeyüb geru emri şerifim taleb etmeye sebeb nedir, buyurdum ki vardıkda livai mezburda vaki olan şehirlerde ve kasabatda ve kurada sipahiden ve yeniçerilerden gayrı levend taifesinde ve şehirlu ve reayadan her kimde tüfek bulunursa elinden alub cemeyleyüb kaç adet ise defter edüb ve ne makule kimesneler elinde bulunduğu ve ne zamandan beru istimal eder idüğün dahi mufassal ve meşruh yazub süddei saadetime irsal eyliyesin. Min ba'id süddei saadetim kullarından ve sipahiden gayri şehirludan ve reayadan ve levend taifesi tüfek kullandıkları süddei saadetimde istima' olunursa sizin ihmalinizden ve bu hususu me'kel idünüb ademi ihtimamınızdan fehmolunur. Müstehakkı ikab-ü-itab olursız. Ana göre tedarik eyleyüb emri şerifime mugayir kimesne muavenetiyle cemiyet edüb üzerlerine varub kıtale mubaşeret ederler ise her ne tarikle olursa tedarik eyleyüb ele getürüb dâvayı hak eder var ise hasımlariyle beraber edüb olbabda dahi şer' ile lâzım geleni icra eyliyesin. (Hudavendigâr sancağı beği subaşısı Cafere verildi.)

M. 10 S. 330 Fi. 979 (1571)

— 100 —

Yenişehirde Yunus baba zavlyesine tahsis edilen vakfa dair:

Yenişehir kadısına hüküm ki:

Yenişehirde puşide Yunus baba zaviyesinin mütevellisi dergâhı muallâma gelüb ecdadı ızamımdan sultan Orhan علیه رحمة والرضوان

sabıka zaviyei mezburu bina edüb bir oğlu ande medfun olmagın anda konar fukara ve mesakin içün bir karye mahsulun vakfedüb zevaidi zuhur etmekle merhum babam طاب ثراه zamanında emirle on cüzü' vazolunub tilavet olunurken bir müderris medrese olmaga mütehammildir deyu bir kadı arzını irbaz etmekle zaviyei mezbureye bir müderris ve talebe tayin olunub şartı vakıf tagyir olunub ve babam خداوندکار طاب ثراه zamanında emirle tayin olunan ecza' tilaveti refolundugun bildirdi. İmdi merhum müşariileyh ceddim طاب ثراك şartı tagyir olunmak münasib olmamagın zikrolunan müderris ve talebe zaviyei mezburadan refolunmak emrim olub buyurdum ki vusul buldukda zaviyei mezbure mahsulun şartı vakıf üzere kemakân ayende ve ravende taamı içün ve merhum خداوندکار طاب ثراه zamanında emirle tayin olunan ecza' tilâveti içün mütevellisine sarfettirüb şartı vakfa ve şer'i şerife muhalif kimesneye iş ettirmiyesin.

M. 14 S. ? 979 (1571)

— 101 —

Hacı Sinanın davasına dair :

Mahrusai Bursada mîrî mutbah levazımına pazarbaşı olan Hacı Sinan âdem gönderüb bazı kimesneler mücerred celb ve ahz içün küfür söylediği tecdid-i iman ve tecdidi nikâh lâzım gelüb deyu Ayşe nam hatun dahi senden kırk bin mikdarı fileri hakkım var deyu tezvir, iftira ve bühtan etmek isterler deyu ilâm etmegin zikrolunan davalar anda istima' olunmayub süddei saadetimde görüle deyu hüküm buyuruldu.

M. 15 S. 41 979 (1571)

— 102 —

İznikte çıkan çekirgelerin itlâfına dair:

İznik Kadısına hüküm ki:

Senei maziyede tahti kazanda çekirge hadis olub mezruaat hayli zarar eyleyüb tohumların gömüb bu senei mubarekede dahi külli çekirge zuhur eylemek ihtimali olub mukaddemeden tedariki lazım ve mühim olmagın buyurdum ki vusul buldukta bu babda gaflet eylemeyüb tahtı kazanda olan halka tenbih eyliyesin ki vaktinde hazır olub zahir olduğu gibi uçmağa ibtidar eylemeden âdem sürüb kırdırub her kişiye dikkat ettirüb çiğnedüb onat veçhile tedarike ihtimam eyliyesin. Hak sübhanehu teâlâ ve dergâhında mes'uldür ki çekirge mazarratı müslümanlar üzerinden merfu' ola. (Teşrifatçı Ali çavuşa verildi.)

M 12 S. 301 979 (1571)

980 - 1572

Senesi

— 103 —

Ekmekçi esnafı ile yeniçeriler arasındaki kavgaya dair:

Bursa Beyine hüküm ki:

Kadı ile mektub gönderüb Bursada yasakcılık hizmetinde olan Ahmed bin Abdullah ve diğer Ahmed bin Yusuf nam yeniçeriler ve aseslerden beş nefer kimesneler mahrusei mezbure etmekçilerinden Mehmed bin Ahmed ve diğer Mehmed bin Abdi ve Mehmed bin Musa nam kimesneler serhoş olub meclisi şer'e götürürler iken etmekçiler kethudatları yollarına gelüb kavga edüb yeniçerileri mecruh edüb serhoşları alub itlâk edüb ve etmekçi işçilerini ele vermeyüb bu bahane ile etmek işlemeyüb şehiluye muzayaka verdiklerin bildirmişsin. Ol babda her ne demiş isen malumum oldu. İmdi yazılu etmekçiler işlemeğe ne veçhile kadir olurlar. Buyurdum ki vusul buldukda ehli fesadı zuhura getirüb dahi fesad ve şenaatları sabit oldukdan sonra ehli fesadı sipahi ise habsedüb arz eyleyesin. Değil ise ol ehli fesada mecal vermeyüb tutub yarar âdemler ile küreğe gönderesin. Amma bu behane ile kendu hallerinde olan kimesneler dahl ve tecavuz olunmakdan hazer eyleyesin. (Divande muhzir kâtibine verildi)

M. 19 S 12 Fi. 6 Muharrem 980 (1572)

— 104 —

Danişmend ve suhte taifesinin yolsuzluklarına dair :

Bursa Beğine ve Kadısına hüküm ki:

Sen ki sancak Beğisin süddei saadetime mektub gönderüb mahrusei Bursa'a danişmend ve suhte taifesi şehrin asesleriyle gavga edüb Süleyman nam yeniçeriyi bıçağla urub mecruh edüb

şer'i şerife müracaat olundukda naibüşşeri' himayet edüb kimi tezkiye ve kimi şakid olnb mecruh olanı suçlu çıkarub suhte taifesi ayağ üzere kalkub baş kaldırmak üzere olduklarını bildirmişsin. İmdi hariçden gelen suhte şehre dahil olduklarında gelecek yerleri kaplucadır anda geldiklerinde kefilleri olmayub fesad ile meşhur olanları ele getirüb zararları def' ve ref' olunmak gerek idi. İmdi ihmal olunmuş buyurdum ki vusul buldukda bu babda bizzat mukayyed olub mahrusei mezburede olan müderrislerin ve sair ahali ilmile bir münasib mahalde cem'iyet edüb anın gibi mahrusai mezburda olan suhte taifesinden medreselerde sakin olub kefilleri olanları halleri üzere koyub kefisüz ve temessüksüz olub yarak ile gezüb fesad ile meşhur olanları ele getürüb habseyleyüb ve kefilsüz olub yarak ile gezüb fesad eylemek ihtimali olanları şehirlere komayub men' ve def' eyliyesin. Ve bilcümle bu babda geregi giregi gibi mukayyed olub ehli fesad olan kefilsüz suhteleri şehirden sürüb kimesneye zarar eriştirmiyesin. Ve gavga eyleyüb fesad eyleyenler kimlerdir zuhura getirüb habseyleyüb ahvallerin sübut buldugu üzere yazub bildiresin. Ve bicümle hariçden gelen suhteler medreselerde olan hemşehrilerine buluşub şehirde ikamete kadir değildir. Ol makule hemşehrilik havasiyle medreselerde mukim olan ehli fesad maiyeti olmağla fesad olursa onlardan bilünür. Müderrisler ol makuleleri ele vermek gerekdir. Ana göre müderrislere tenbih eyliyesin. Muhzir kâtibine verildi)

M. 19 S. 37-38 — Fi. 15 Muharrem 980 (1572)

— 105 —

Bursa Livasından küreğe gönderilecek mücrimlere dair:

Hüdavendigâr Beğine hüküm ki:

Haliya livai mezburede küreğe gönderilecek mücrim olub alette'cil süddei saadetime gelmesi lâbüd olmagın buyurdum ki varıdıkta te'hir etmeyüb tahti livanda ne mikdar mücrim varise üzerlerine sabit olan cerayimin sureti sicillerile yarar âdemlere koşub muaccelen süddei saadetime gönderesin. Ne mikdar mücrim gönderildiğin yazub bildiresin. Amma bile koşub gönderdiğin kimesnelere mehkem tenbih eyliyesin ki yolda ve izde onat vech ile hıfz eyleyüb gaybet ettirmekten ziyade hazer eyliyeler.

M. 19 S. 76 — Fi. 28 Muharrem 980 (1572)

— 106 —

Şehir oğlanlarıla suhtelerin şarab içmekten menedilmelerine dair.

Bursa kadısına hüküm ki.

Haliya nefsi Bursada bazı suhte ve şehir oğlanı şurbi hamr edüb fesad ve şenaat etmekten hâli olmadıkların Bursa Beyinin âdemi ilâm etmeğin buyurdum ki vusul buldukta bu hususu göresin. Filvaki suhteler ve şehir oğlanları şurbi hamr edüb ol vechile fesad ve şenaat ederler ise ele getürüb şer' ile lâzım geleni icra edesin. Memnu' olmayub ziyade fesad edenleri ele getirüb kayd ve bendle yarar âdemlere koşub babı saadet meâbıma gönderesin ki küreğe konula. (Kara Kethudaya verildi)

M. 19 S. 195 — Fi. selh S. 980 (1572)

981 - 1573
Senesi

— 107 —

Kirmastı'da çıkan ehli fesadın Gölbaşı yörükleri tarafından himaye edildiklerine dair:

Bursa Beğine hüküm ki:

Mektub gönderüb gönüllü hususu ve sancağına tâbi Kirmastı nam kasabada bir kaç ehli fesad suhte olduğun ve Gölbaşı yürükleri ol suhtelerin yatağı olduğun bildirmişsin. İmdi sancağının hıfz ve *hıraseti* ve ehli fesad ve şenaatın ele getürüb şeri' ile haklarından gelinmesi senin uhdene lâzımdır, ihmal caiz değildir. Buyurdum ki varıcak zikrolunan ehli fesad suhteler hususuna bizzat mukayyed olub hakkı tecessüs idüb yataklandırub dahi alelgafle üzerlerine varub ele getürüb dahi fesad ve şenaatleri sabit olanlara mecal vermeyüb mahallinde şer' ile lâzım geleni icra edüb ceza ve sezaların veresin. Anın gibi ele girmeyüb gaybet ederler ise yatak ve duraklarından taleb idüb bebasbeşşeri' buldurması lâzım olanlara buldurub getürdüb şer' ile ahvallerin görüb ehli fesad ve şenaatdan sancağını masun ve mazbut kılmak babında ikdam eyliyesin. Amma bu bahane ile kendu hallerinde olanlara mücerred celb ve ahz içün dahl ve taaddi olmakdan ve ele giren ehli fesad himayet

olunmakla ahzi mal olunub halas olmakdan ihtiyat eyliyesin. (Kara kethudaya verildi)

M. 21 S. 309 Fi. 8 Muharrem 981 (1573)

— 108 —

Lefke'de Rüstem Paşa kervansarayının eşkıya taarruzundan muhafazasına dair :

Bursa Beğine ve Lefke Kadısına hüküm ki :

Müteveffa Rüstem Paşanın evkafı mütevellisi gelüb kazai mezkûrda müşarünileyh hasbeten lillâh bina ettiği kervansaraya âyende ve revende konub asude ve istirahatta iken gurbet taifesinden elli altmış nefer kimesne yatak idünüb kışlayub ebnai sebili kondurmaz olub kimin katl ve kiminin esbab ve emvalin garet edüb vakf değirmenlerin basub zulum ve taaddi etmekden ve kat'ı tarik eylemekden hali değillerdir deyu ilâm etmeğin buyurdum ki vardukda bu babda onat veçhile mukayyed olub ahvallerin gereği gibi tecessüs ettirüb konmalarına mani olduklarından maada kimin katl kiminin emval ve esbabın garet ve hasaret eyleyüb kat'ı tarik eyledikleri vaki ise ahseni veçhile ele getürüb dahi habseyleyüb sabit ve zahir olan fesad ve şenaatların mufassal ve meşruh yazub arzeyleyesin. Amma onat veçhile mukayyed olub ehli fesad ve şenaata meyl ve muhaba olunmayub bigünah olanlar hilâfı şer'i şerif zulum ve hayf olunmakd:n hazer eyleyüb hak üzere olasın. (Behram kethudaya verildi)

M. 22 S. 35 Fi. 9 Muaarrem 981 (1573)

— 109 —

Yenişehirde vaki olan حدار على derbendine derbendci tayinine dair :

Hudavendiğâr piyadeleri Beğine hüküm ki :

Mektub gönderüb Yenişehir nahiyesinde vaki olan حدار على derbendi demekle maruf mahuf derbendin hıfz ve *hıraseti* içün muharriri vilâyet bermucibi emri şerif altmış nefer piyade taifesin derbendci tayin edüb lâkin otuz neferi derbend üzerinde olub hıfz ve hıraset edüb otuz neferi baid yerde olmağla derbendin hıfz ve *hırasetine* kadir olmayub üzerinde olan otuz nefer kıfayet eder deyu bildirmişsin. Buyurdum ki göresin derbend üzerinde olub bilfiil

hıfz ve hıraset eyleyen otuz nefer piyadeler derbendin hıfz ve hırasetin üzerlerine alub kabul ederler ise hizmeti muhafazayı anlara ettirüb hilâfı emir âhire hizmet teklif etmeyüb derbendi gereği gibi hıfz ve hıraset edüb varidin ve sadirine zarar ve gezend eriştirmeyüb babı muhafazada dakika fevt etmiyeler. Haricde olan otuz nefere taallûl ettirmeyüb nöbetlerinde edai hizmet ettiresin.

M. 22. S. 207 Fi. 27 Rebiulahir 981 (1573)

— 110 —

Bursa ve çevresine geçen Arnavutların İstanbula gönderilmelerine dair

Hudavendigâr Begine hükü ki.

Haliya mektub gönderüb Rumelinden ol caniblere Arnavud kafirleri geçüb bağ bekçisi olmak behanesile cemiyet edüb fesat ve şenaat üzere olub bezı ele gelüb fesat ve şenaatları siclolüb ve bazı sahibi emlâk olanların bağların beklemek ile sıyanet olunur diye bildirmişsin. İmdi Rumelinden Anadoluya kefere tayfası geçmek caiz değildir, memnudur. Sancağına tâbi yerleri teftiş ve tetebbu' edüb anın gibi Rumelinden hilâfı emir Anadoluya geçmiş kefere taifesi bulunursa kaç neferse ele getirüb dahi cümlesin yarar âdemlere koşub süddei saadetime gönderesin. Eğer Rumelinden geçmiş olmayub yerlu olub hizmet eder ırgat tayfası onları dahi defter edüb her kimin hizmetinde ise kendulara kefil verüb muhkem zabt ve sıyanet ettiresin ki anun gibi anlardan birinden bir fesad zahir olub ele gelmek lâzım geldikte kefili olandan taleb olunub ele vermezse arz olunub ana olacak ukubet kefillerinde icra oluna. Eğer kefilleri olmayub mücerred ırgadlık behanesile varub durmak istiyenleri dahi ne mikdarsa Rumelinden geçen kefere ile bile süddei saadetime göndersin. Velhasıl kefilsuz kimesneye ırgad istihdam ettirmeyesin.

M. 23. S. 58 Fi. 9 Cemaziyelahır 981 (1573)

— 111 —

Sultan Mustafa türbesinde okunacak eczayi şerifeye dair.

Bursa kadısına hüküm ki.

Hâliyâ mahrusei mezburede medfun olan karındaşım Mustafa merhumun müceddeden bina olunan türbesinde her gün kıraat olunmağıçün on beş aded cüzü şerif şultan Murad evkafı zevaidinden yvemi ikişer akça ile ve bir türbedar yevmi üç akça ile ferman olunub ve zikrolunan eczayi şerifin birisi türbedar olanlara meşrut olub

bilfiil zikrolunan türbedarlık Müradiye evkafı zevaidinden yevmî üç akça ile ve mezkûr eczai şerifeden bir cüzü şerif yevmî iki akça ile Yusuf nam kimesne tavsiye olunub türbedar nasbolunmuştur. Buyurdumki emrim mucibince tayin olunan on beş aded eczayi şerifin türbedara meşrut olandan maadasın merhumu müşarünileyhin validesi marifetile kıraate kadir kimesnelere Muradiye evkafı zevaidinden yevmî ikeşer akça ile tevcih edüb arzeyliyesin. Ve minbaid dahi bir cüzü şerif mahlûl olub arzolunmak lâzım geldikte mumaileyhin marifeti olmadın fuzulî arzeylemiyesin.

M. 22. S. 90 — Fi. Gurrei Ra. 981 (1573)

— 112 —

Bursada uzun çarşuda ticaret yapan Yahudilere dair :

Burusa Kadısına hüküm ki :

Hâlâ mahrusei Burusa'da uzun çarşuda sakin olan yahudi taifesi rikâbı humayunuma rık'a sunub zikrolunan çarşuda bazı on ve bazı yirmi ve bazı otuz ve bazı kırk yıldan beru sakin olub ticaret eyledikleri dükkânlarda bazı müslimanlar meclisinde karibdir deyu icarelerin ziyade eylemekle ellerinden alub maahaza onların dükkânları yolaşırı olub dükkânları evlâdlarına intikal eylemek içün ellerinde mufassal ahkâmı şerife dahi var iken dükkânlarından ihraç eylemek içün daima rencide eylemekle sana varub murafaa olduklarında sen dahi dükkânlarından ihraç eylemek içün daima rencide eylemekle dükkânlarından ihraç olunmağiçün hükmeyledim deyu tasarruflarına mani olduğun bildirdiler. İmdi kadimüleyyamdan tasarruflarında olan dükkânlarına mescit kurbündedir deyu icarelerin ziyade eylemekle dahlolunmak caiz değildir dükkân sahiplerinden değil anlardan biri mürd oldukda ebna' ve benatlarına verilmek babında cümle ahalii dekâkine mufassal ahkâmı şerife verilmiş iken ol emri şerife muhalif ol veçhile arzolunmak aslı yokdur. Buyurdum ki bu hususu göresin. Filvaki kaziye arzeyledikleri gibi ise men' ve ref' edüb mezkûrları ol veçhile kimesneye rencide ettirmiyesin. Şöyle ki dükkânları mescide karib olduğu *mukarrer ise* dahi ellerinden ol veçhile alınmanın aslı yokdur. Nihayet mezkûrlardan anın gibi mürd olub evlâdı kalmayanların dükkânların evkaf ve emlâk sahibleri alub müslümanlara verüb tedric ile yahudi vesair kefere taifesini mescid kurbünden gidersunlar. Şimdilik ol veçhile dükkânları ellerinden alınmak icabeder hususları yoğiken rencide ettirmeyüb dükkânları kemakân tasarruf ettiresin. Eslemiyenleri

meni' edüb memnu' olmayanları yazub bildiresin. Tekrar şikâyet ettirmelu eylemiyesin.

M. 24 S. 10 — Fi. 11 Şevval 981 (1573)

— 113 —

Burusa'dan hassai humayun içün alınan buğdaylara dair :

Burusa kadısına hüküm ki :

Mahrusai Burusa'da şimdiye değin hassai humayunum içün buğdayın gayet alâsı alınagelmiş iken senin tarafından buğday hususuna hâlâ bir danişmend nasbolunub anda olan simitçilerin başına pazara gelen buğdayı aldırmayub aldıkların dahi ellerinden alub ahire tevzi eyleyüb ve buğdaya yapışan simitçilerin dahi darbeyleyüb bu sebeb ile mirî anbarda ancak bir aylık buğday mevcut olduğu ilâm olundu. İmdi bu makule ahvalin suduru senin ademi ihtimam ve kemali ihmalindendir. İtabe müstahak olmuşsundur. Levazımı mirî cümleden mühim iken ihmale sebeb nedir. Buyurdum ki vusul buldukda mirî buğday hususun minba'd danişmend ve naibe tafviz etmeyüb bizzat kendün görüb hassai humayunuma lâzım olan buğdayın gayet alâ ve güzidesin simitçilerin başına kifayet mikdarı aldırmayınca ahire verdirmiyesin. Ve simitçileri darbeden danişmend ne makule kimesnedir, sahih darbetmiş midir elbette sıhhati üzere teftiş edüb arzeyliyesin ki istihkakına göre hakkından geline. Ve buğdayın alâsından kifayet mikdarı alındıkdan sonra maadasın müslümanlara beyi' ettürüb miriye lâzımdır deyu bu bahane ile müslümanlara müzayaka verdirmekden hazer edüb tamam intibah ve basiret üzere olasın. (Kethudası Sinan çavuşa verildi).

M. 23 S. 219 — Fi. 12 Şevval 981 (1573)

— 114 —

Burusa'da Keşiş dağında (Uludağ) avlanan Alabalıklara dair:

Burusa Beğine hüküm ki :

Mahrusei Burusa'da Keşiş dağında şikâr olunagelen Alabalığı hariçten kimesneye avlatmayub mirî içün himayet olunmak emredüb buyurdum ki vusul buldukta mahmiyei Burusa'da avlanu gelen alabalığı hariçten kimesneye avlatmayub mirî içün himayet ettiresin. (Kara kethudaya verildi.)

M. 22 S. 187 — Fi. 981 (1573)

982 - 1574
Senesi

— 115 —

Bilecikte işlenen kadifelere dair

Bilecik kadısına hüküm ki.

Tahti kazanda bazı mahalde zerbeft kadife işlenüb lâkin işliyenler naehil olmagla ve ehil olanlar dahi ibrişimin eyusinden işlemeyüb kem ve alçak ibrişim ile işlemekle hasıl olan kumaş gayet kem olub bu babda ihmal ederler deyu bazirgânlar tarafından i-lâm olunmağın buyurdum ki varıcak ol kadife işliyen kimeşneleri getirüb ehli vukuf ve kumaş ahvalinden habir olanları dahi izhar edüb işledükleri kumaşları görüb anun naehil kimesneler işlediği vaki ise men'edüb minbaid sanatında mahir ve ehil olanlara işledüb naehle işlettirmeyesin. Ve ehil olanlara muhkem tenbih ve tekid eyliyesin ki minbaid ibrişimin gayet eyusin alub ve kıllabdanın dahi iyisile işleyüb imhal ve müsahele ile kem kumaş işlemlyeler. eyusin işleyub gözden savmakla kem işlemiyeler. Bu husus hafiyeten yoklanur. Şöyleki emir mucibince eyusin işlemeyub yahud naehil olanlar hilâfı emir işliyeler emri şerifim gönderilüb Bursada işlenmek üzere dezgâhları kapanüb artık işlettirilmez. Hilâfı emr iş edenler muateb olur. Ana göre mukayyed olasın.

(Ehli san'attan Hasana verildi.)

M. 26 S. 86 — Fi. 23 Rebiülahır 982 (1574)

983 - 1575
Senesi

— 116 —

Burusa'daki mirî bahçelerin icarelerine dair :

Buruza kadısına hüküm ki :

Mahrusai Burusa'da bazı bahçeler olub icareleri mirî ahır canibine alunduğu ilâm olunmağın zikrolunan alunagelen icareleri ile ahır kethudası canibinden yazılub defter olunub hükmi humayunumla sana irsal olunmuşdur. Buyurdum ki vusul buldukda gönderilen deftere nazar eyleyüb dahi zikrolunan bahçelerin icareleri ahır canibine alınmağa bais nedir. Ne tarikle alunur. Kadimden mirî çayırdan ifraz mı olunmuşdur. Yoksa ahır hariminden olub sonra satulub bahçeler olub dahi öşür mukabelesin de mi verülür aslı nedir ve Vilâyet müceddeden tahrir olundukda Vilâyet kâtibi hassai humayuna mı yazmışdır yoksa timar mı kaydeylemişdir, nicedir. Tafsili ile malûm edinüb vukuu üzere mufassal yazub arzeyliyesin.

M. 27 S. 38 — Fi. 20 Receb 983 (1575)

— 117 —

Sedbaşındaki meyhanelerin kapatılmasına dair :

Burusa Kadısına hüküm ki :

Bundan akdem Sedbaşı demekle maruf mahalde vaki olan meyhanelerin ref'i içün yarar ahkâmı şerife verilüb menolunmuş ise de memnu olmayub geru meyhaneler olub meyhane içinde şürb-i hamr olunub fisk ve fücur olduğu ilâm olundukda meyhaneler mahalli mezburdan şer' ile def' ve ref' olunmak içün merhum ve mağfürünleh babam Hudavendigâr طاب ثراه zamanında emri şerif verilüb ana göre mücedded emri humayunum taleb olunmağin buyurdum ki vardıkda bu babda olan emri şerifi sabık mucibince amel edüb ana muhalif kimesneye iş ettirmiyesin. (Anadolu mehtarbaşısına verildi.)

M. 27 S. 225 — Fi. 24 L. 983 (1575)

— 118 —

Selimiye ve Süleymaniye camilerinden çalınan kelâmı kadimlere dair :

Burusa Beğine hüküm ki :

Merhum ve mağfurunleh babam Hudavendigâr طاب ثراه unun mahrusei ادرنه 'de vaki olan camii şerifinden ve ceddim Sultan سلیمان Han طاب ثراه nun mahmiyei استانبول 'da vaki olan camii şerifinden bir kelâmı kadim sirkat olunub sârik Çorlu'da ele girüb süddei saadetime getürüldükde mishafı şerifin ikisi bulunub birisin dahi neyledin deyu sual olundukda senün içün Bursa'da kırk dokuz filoriye ana bey' eyledim deyu cevab vermeğin ol mishafı şerifin gönderilmesin emredüb buyurdum ki dergâhı muallam çavuşları oğullarından Muhammet vardıkda ol kelâmı kadimi mumaileyh çavuş oğliyle irsal eyliyesin.

M. 27 S. 110 — Fi. 26 Ş. 983 (1575)

— 119 —

İznik'de işlenilen kâşilere dair:

İznik kadısına hüküm ki :

Bundan akdem işlenmek emrim olan kâşi aletta'cil itmama erişüb süddei saadetime irsal olnnmak mühimmattan olmağın bölük halkından Mehmet kâşi tayin olunub irsal olundu. Buyurdum ki vusul buldukda mezbur Mehmed vech gördüğü üzere ferman olunan kâşileri aletta'cil kâşcîlere işledüb itmame irişdirüb asitanei saadetime gönderesin. Ve kâşcîlere tenbih eyliyesin ki kâşi hususunda mezbur Mehmede muhalefet eylemeyüb ferman olunan kâşiyi itmam eylemekde musaraat edüb te'hir eylemiyeler.

M. 27 S. 262 Fi. 15 Zilkaide 983 (1575)

— 120 —

Kalb akça kesen yahudilere dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Bursa hassa harcemini olan İbrahim çavuş mektub gönderüb yedi nefer yahudi akça kesüb kırdıkları istima, olunub tefahhus olunub ele getürülüb altun ve akça kesüb kırkdıkları sicloluneb habsolunmusken üç neferi halâs olub dört neferi mahbusdur deyu bildirmeğin buyurdum ki vusl buldukda mezkûrların ahvalin hak üzere teftiş edüb göresin arzolunduğu üzere altun ve akça kesüb kırkdıkları sabit olmuş ise emri şer'i kavim ne ise icra edüb yerine koyasın gaybet edenleri dahi ele getürüb ahvallerin görüb şer'ile mütevecih olanı icra eyliyesin.

M. 27 S. 262 Fi. 15 Zilkade 983 (1575)

984 - 1576 senesi

— 121 —

(Altı parmak) adiyle maruf Yahudinin kalp akça kestiğine dair:

Bursa Kadısına hüküm ki :

Mektub gönderüb Bursa'da Yasef nam yahudi oğlu elinde dört yüz kırkılmış akça bulunub kimden aldığı sual olundukda Altıparmak demekle maruf yahudi üstadımdır o verüb Yenihanda sakin

Hamidlu ve Karamanlu bazirgânlara benimle gönderir deyu cevab verüb mezkûr altı parmak gaybet edüb bazirgânların bazı dahi kaçub Ebubekir nam kimesne elinde gümüş kalp ve kırkık akça bulunub ve Bursa tacirlerinden cem'ikesir gelüb yahudinin ekseri imarette gezüb misafirden ayrı akçanın ellesini ve elli beşini bir altuna alub kırkub yetmişini bir altuna Hamidlu ve karamanlu tacirlere verüb böyle muamele ederler. Bunda kullanmağa kabil akça kalmadı ahvalimize ihtilâl geldi dediklerin bildirmişsiz. Buyurdum ki vardıkda bu babda gereği gibi ihtimam edüb mahrusei mezburede olan Hamidlu ve Karamanlu bazirgânları getirtüb gereği gibi tenbih ve tekit eyliyesin ki minbaid o makule kırkık akça alub ve âdemlerine aldurub muamele etmiyeler. Anun gibi elinde ve yanında kırkık akça bulunanlara kimlerden almışlardır. Sual edüb dahi mahrusei mezburede akça kallablık edenler kimler ise hafiyeten tetebbü ettirüb hüsnü tedarikle ele getirtüb habsedüb arzeyleyesin. Bu babda onat veçhile mukayyed olub ihmal ve müsahele üzere olmayasın.

M. 28 Sa. 31 Fi. 3 Rebiülahır 984 (1576)

— 122 —

Macar Vilâyetinden çıkan bakırın Anadolu ve Rumeli vilâyetlerinde satılmamalarına dair :

Anadolu ve Rumeli Beylerbeyiliklerinde vaki olan Beylere ve kadılara hüküm ki :

Tüccar taifesinden bazıları Anadoludan Rumeline geçüb varub Macar vilâyetinde çıkan bakırı alub bir tarikle iskelelerden geçirüb tahti kazanızda bey' etmekle (Kürei mamure) کوره معموره madenine naks verdikleri ilâm olunmagın minba'd Macar vilâyetinden çıkan bakırı Anadolu yakasına geçürmeyüb Rumelinde bey' ettiresin deyu Rumeli Beylerine ve kadılarına müekked ahkâmı şerife yazılub gönderilmişti.

Buyurdum ki, vardıkda her biriniz tahtı hükûmetinizde daima bu hususa mukayyed olub evvel muhkem tenbih ve nida ettiresinki minba'd tüccar taifesi ve gayriler emri şerifime mugayir Rumelinden Anadolu yakasına Macar bakırı geçirüb bey' eylemiye. Badettenbih islemeyüb gerü bir tarikle Rumelinden tahtı hükûmetinize bakır geçürenleri tutub kendulerı da habs ve bakırları mirî içün girift edüb ahvallerin süddei saadetime arz eyliyesin. Kendularının haklarından geline. Ve kangı iskeleden geçürmişler ise ol iskele emının ve kadısının ve sancak Beyinin dahi

haklarından geline. Husus mezbur ehemmi umurdandır. İhmal ve müsaheleden ziyade hazer edüb bu hususa gereği gibi mukayyed olasın.

M. 28 S. 174 Fi. 13 C. 984 (1576)

— 123 —

Yıldırım Beyazid türbesinin su tahribatından muhafazasına dair :

Bursa Kadısına hüküm ki :

Merhum Sultan Beyazıd عليه الرحمة والغفران 'nın mahrusei mezburede vaki olan türbei şerifelerin içine su akub haraba müşrif olub şimdiye değin mukayyed olub def olunmadığı ilâm olunmağın şimdiye değin zikrolunan suyun def' olunmadığına sebeb nedir. Vukuu üzere ilâm olunmasın emredüb buyurdum ki vusul buldukda bizzat bu hususa onat mukayyed olub zikrolunan türbei şerifenin üzerine varub göresin. Filvaki türbei mezbureye su akub zarar edüb şimdiye değin kimesne mukayyed olmayub defı' olunmadığına sebeb nedir. Vaki ise defedüb vukuu üzere yazub bildiresin.

M. 28 S. 218 Fi. 25 Receb 984 (1576)

— 124 —

Burusa'da Alacahırka mahallesinde oturan bazı kimselerin kale duvarına çardak bina ettiklerine dair :

Burusa Kadısına hüküm ki :

Mahmiyei mezbureye tabi Alacahırka mahallesinde Kasım halife nam kimesne meclisi şer'i şerife gelüb takriri kelâm edüb sakin olduğum evlerim mukabelesinde Behram ve Ahmed nam kimesneler Burusa kalesinin duvarı üzerinde çardak bina edüb kalenin duvarın sakif edüb kale duvarında taş sundurmalar edüb hem kal'a duvarına hem evime zarar eylediler deyu dava etmeğin kıbeli şer'den naib irsal olunub cem'i kesir ile görüldükde filvaki mezburun takririne muvafık kaleye ve evine zarar ettiği zahir oldugun arz ettiğün eclden buyurdum ki vusul buldukda bu husus oğat vech ile muktazayı şer'i şerif teftiş edüb göresiz. Filvaki mezburun bina ettiğü çardağın hisar duvarına ve merkum Kasım halifenin evine zararı varsa vaki olan zararın kali' ve def eyleyüb emrim yerine vardugun yazub bildiresin.

M. 28 S. 120 Fi. 27 R. 684 (1577)

— 125 —

Burusa imaretlerinde pişen yemeklere iyi et verilmesine dair :

Burusa Kadısına hüküm ki :

Mektub gönderüb mahmiyei mezburede olan imaretlerde pişen taamlar tetebbü' olundukda mütevellileri cemolub kasablar etin iyüsün vermezler ol eclden taamımızda lezzet olmaz deyu cevab verüb kasablar dahi ihzar olundukda verilen eti narhı ruzi üzere almazlar deyu şekva ettiklerin bildürdüğün eclden buyurdum ki vusul buldukda bu babda gereği gibi mukayyed olub mahmiyei mezburede olan imaretlerin mütevellilerini getürüb tenbih eyliyesin ki daima kenduları bizzat imaretin üzerine varub fukara için pişen taamı kendileri yoklayub ihmalleri sebebiyle imaretleri ahvali muhtel olmakdan hazer edüb her husus şartı vakıf üzere yerlu yerinde tedarik edüb eğer et ve eğer sair zahiredir ola gelene muhalif iş ettirmiyesin.

(Bursa kasablarından Şükrullaha verildi.)

M. 29 S. 205 Fi. 8 Z. 984 (1576)

— 126 —

Sultan Orhan camiinin genişletilmesine dair.

Bursa kadısına hüküm ki.

Mektub gönderüb Bursada vaki olan sultan Orhan camii şerifi şehrin ortasında olub çemaatı kesire cemolub lâkin camii şerifi küçük olmagla eyyamı şitada ve gayri vakitde müslümanlar muzayaka çekerler deyu tevsi' olunmasın ve sultan Osman طاب ثراه dahi türbei şsrifeleri haraba müşrif olub ol dahi zavaidden tamir olumak lâzımdır deyu bildirdiğin eclden buyurdum ki varıcak zikrolunan türbei şerifenin meremmetine bizzat mukayyed olub mütevellisi marifetile sultan Orhan evkafı zevaidinden meremmet ettirüb itmame ermiştikten sonra zikrolunan camii şerifin dahi etrafında tevsia kabil yer var ise zevaidi kifayet ederse mütevellisinin yanına müstekim kâtib tayin edüb münasib görüldüğü üzere tevsi' edesin. Eğer türbei şerife tamiridir ve eğer camii şerif tevsiidir oğat mukayyed olub itlâf ve israfdan hazer edüb metanet üzere bina ettiresin. Ve her ne mikdar akça harc olunursa yazub bildiresin.

M. 28. S. 165 Fi. 26 S. 984 (1576)

985 - 1577
Senesi

— 127 —

Şehrin asayişi için gece nöbetlerine ehemmiyet verilmesine dair:

Bursa kadısına hüküm ki:

Hâlâ mektub gönderüb mahrusei mezburenin hisarı olmamağın hırsuz ve haramzade zaptolunmak ziyade asir olub daima eşkiya fesad etmekten hali olmadığun bildirüb mahallelerde ve sokaklarda münasib görüldüğü yerlerde mahalle kapıları bina olunub ve her kapuya nöbet ile mahallelereen her gecede ikişer âdem bekçi çıkarılub ve kefilsüz kimesne temekkün ettirilmemek içün hükmü şerifim verilmesin arzettiğün eclden buyurdum ki vardukda arzettiğün üzere mahallelerde ve münasib olan yerlerde mahalle kapuları bina ettirüb ve nöbet ile mahallelerde olageldiği üzere her gece ikişer âdem bekçi çıkarub her mahallenin imamlarına tenbih edesin ki mahallinde kefilsüz kimesneyi temekkün ettirmeyüb hıfz ve hıraseti memleket babında gereği gibi ihtimam edesin. (Mektubu getiren danişmende verildi)

M. 30. S. 271 Fi. 20 S. 985 (1577)

— 128 —

Bursa ve çevresindeki eşkıyaya dair.

Bursa beyine hüküm ki.

Kite کتـ kadısile sana mektub gönderüb livai mezburda fesad ve şenaat üzere olan ehli fesad elegetürülmek lâzım geldikte vakıf köylere ve serbest timarlara kaçub ol eclden getürülmek mümkün olmayub ve ehli fesadın ekseri tüfek kullanıb ve reaya taifesinde dahi binihaye tüfek olmagla daima fesad ve şenaatten hâli değiller dir deyu bildirdiğiniz eclden buyurdum ki vardıkda senki sancak Beyisin bu babda gereği gibi dikkat ve ihtimam üzere olub anın gibi fesad ve şenaat üzere olan ehli fesadı her kande haber alursan vakıftır, serbesttir demeyub hüsnü tedbir ve tedarikle ele getirüb dahi ahvallerin toprak kadıları marifetlerile hak üzere teftiş ve tefehhus edüb bihasbeşşeri, fesad ve şenaatleri sabit ve zahir olanların şeri'le haklarından gelüb eğer ehli fesadden ve eğer reayadan her kimde tüfek bulunursa kabzedüb defterile gönderesin. Şöyleki

serbest timarlar ve zeametler sahibi olan kimesneler ehli fesade muin olub ele vermedikleri ilâm oluna dirlikleri alınub ahire verilmek mukarrerdir. Ana göre sancağına tâbi yerlerde tenbih ve nida ettiresin ve ehli fesadın ne vechile ele getirilüb haklarından geldiğün yazub arzeyleyesin.

(Kethudasına verildi.)

M. 301. S. 231 Fi. 17 Cemaziyülahır 985 (1577)

— 129 —

Bursada camii kebirden çalınan mushafa dir :

Bursa Kadısına hüküm ki :

Bundan akdem Bursa kazasında mütevelli Ivaz sabıka camii kebirde kıraat içün vazettiğü mushafı şerif sirkat olunub halâ sübaşı sâriklerinden alınub dergâhı muallâme göndermiş idi. Halen zikrolunan mushafı şerif İbrahim çavuşa teslim olunmuştur. Buyurdum ki müşarünileyh vardıkta zikrolunan mushafı şerif ber mucibi şartı vakıf mahalline yaz'eyliyesin.

M. 31 S. 114 Fi. 21 Cemaziyül evvel 976 (1586)

986 — 1578
Senesi

— 130 —

Ehli fesadın himaye edilmemelerine dair :

Burusa Kadısına hüküm ki :

Mahrusai mezburede ehli fesad ve haramzadeler ele girdikde medrese taifesinden ve ahalii vilâyetten bazı kimesneler muin ve zahir olub ehli fesadın haklarından gelindiğü ilâm olundu. Ol makule ehli fesada muavenet edenler her kimler ise arz olunmasın emredüb buyurdum ki vardıkda ehli fesad hususunda gereği gibi mukayyed olub anın gibi fesad ve şenaat üzere olan hırsız ve haramzade olan hırsuz ve harami taifesinden ele girenlere muavin olub halâsına bais olan kimesneler var ise hafiyeten tetebbu' edüb kimler idüğün sıhhati üzere haber alub dahi isimlerila yazub arz edesin.

M. 35 S. 31. Fi. 5 M. 986 (1578)

— 131 —

Kendi havasında gezen medrese softalarına dair :

Bursa Kadısına hüküm ki :

Kazai mezburda bazı ehli fesad suhteler tahsil üzere olmayub daima kendu havalarında olub fısk ve fücur ve şürbi hamr etmekten hâli olmadıkları istima' olunmagın anin gibi fesad ve şenaat üzere olan suhteler ele getirülüb kayd ve bend ile gönderilmesin emredüb buyurdum ki vardıkda anın gibi kazai mezburda tahsil üzere olmayub daima kendi havasında gezüb şürbi hamr eden eşkıya suhte taifesin ele getirüb kayd ve bend ile yarar âdemlere koşub dahi dergâhı muallâma gönderesin. Küreğe koşula. Ve kazai mezburda vaki olan müderrislere dahi tenbih edesin ki kendi halinde... üzere olub tahsil etmiyen suhte taifesin medreselerinde tutmayub ele vereler. Ve kefilsiz suhte komıyalar. Ve illâ kendularından sual olunur, Anın gibi suhte ve sair ehli fesad levend cemolduklarında ele getürmek içün de her karyede ehli karyeden yarar kimesneyi baş tayin eyleyüb tenbih eyliyesin ki ehli karye ile cemolub fesad kasdına gelen eğer suhte tayfasıdır eğer sair ehli fesad levend tayfasın ele getüreler. Bu babda mukayyed olub kendu hallerinde olanlara dahl olunub ehli fesad himayet olunmaktan hazer edeler. (Burusa beyinin kethudası Kara kethudaya verildi.)

M. 34. S. 128 Fi. 15 Sefer 986 (1578)

— 132 —

Kalp akça kullunan Budak Mehmedin elinin kesilmesine dair :

Bursa Beyine hüküm ki :

Senki mektub gönderüb Bursa etmekçilerinden Cuma nam etmekçinin şakirdi Budak Mehmed nam kimesnenin akça kırkdığı ilâm olunmagla âdem gönderilüb bir kise içinde akça kırkıklarıle kat'a müteallik bazı mıkrasların getürüb sual olnndukda ben kendim kırkarım deyu ıkrar edüb nice harcanursun denildikte üstadım etmekçinin akçası arasına hafiyeten halt edüb harcanurum deyu haber verüb ikrarı siclolunub bu makulelerin elleri kesilüb haklarından gelinmeyince akça, guruş ve altunun islâhına imkân olmaz deyu arz ettiğin eclden şer'ile kallablıgı sabit olanın eli kesilmesin emredüb buyurdum ki vardıkda emrim mucibince ol makule kallablıgı sabit olanın kallablıgı sicilli mahfuza kayd ettirdikten sonra elini katedüb arz eyliyesin.

M. 34 S. 127 Fi. 15 S. 986 (1578)

— 133 —

Bursada kahvehanelerin kapatılmasına dair :

Bursa Kadısına hüküm ki :

Bundan akdem biinayetıllâhı taalâ seriri saltanat cenabı celâletmeabıma müyesser olup tahtı âli baht üzere cülusu saadat me'nusum vaki oldukta bu atıyei uzma ve mevhibei kübranın edai şükrü sıpası ve ipkaıhamdi bikıyası içün vacıp ve lâzım oldu ki.

Memaliki mahrusemde kema yenbegi edai ahkâmı şer'iye olunub cemî menahi ve münkirat nehiy ve men' ve ref' oluna. Ona binaen ol zamandan bu ane gelince bir nice defa müekkd evamiri âliye yazılub ehli islâme zimmî taifesi hamr beyi' etmeyüb ve taze ru oğlanlar perişanî tülbendler sarınub melbusatı mütenevvia giyüb levendler ile gezmeyüb hususen mecmai fısk olan kahvehaneler külliyen refolunup herkes kâr ve kisbinde olub eşkıya zümresi men' ve defoluna deyu fermanı âlişanım sadır olmuşken hâlâ kemakân kahvehanelerde cemolub taze oğlanlar ile kahveler içinde macun beng ve afyon tenavül edüb ve ekser zamanda kahve behanesile şürbi hamr ve arak eyleyüb nerd ve şatranç ve toplu طولاو ve kumar oynayub evkatları bu mukule menhiyat ve münkerat ile geçüb bu sebebden ehli sanayı ve sair kâr ve kisb üzere olanlar rezalette, talibi ilm ve danişmend namına olan eşhas cehalette kalub eracif haberler mezburlardan şayi olub ve bilcümle emri üzere men' ve zecr olunmaları her vech ile lâzım iken kahvehanelerin ref'ine ve ehli havanın def'ine mukayyed olunmayub eşkıyanın bu makule cemiyet ve hareketleri olmagın aslı nedir. İmdi gaflet caiz değildir tekrar bu babda bir dahi emri humayunum gönderilmeyüb heman fermanı şerifimle amel etmiyenlerin ceza ve sezaları verilmek mukarrerdir.

Buyurdum ki vusul buldukta mukayyed olub evvelâ şehrin içine münadiler perakende edüb muhkem tenbih ve nida ve evamiri şerifimi ilâm ve inha eyliyesin ki minba,d kimesne kahvehanede yatmayub ve kahve işletmeyüb ve bilfiil mevcud olan kahvehaneler her kimin olursa olsun bilâ teahhur kaldırılub erbabı rezalet ve eshabı cehalet kendu hallerinde ve kâr ve kisbleri ve ehli ilm

namına olanlar şugullerinde ve mülâzemetlerinde olalar. Şöyleki minba'd emri şerifime muhalif bir mikdar zaman murur etmekle gerü hahvehaneler işleyüb cemiyetler olub fisk ve fücur ola ademi ihtimamımızdan bilinür, ana göre mukayyed olub asla kimesneyi himayet etmeyüb ehli islâma hamr bey'eden kefereyi ve kahve işleyüb dalâlete bais olan fecereyi ve mütenebbih olmayan eşkıyayı subaşıya tutturub kayd ve bend ile süddei saadetime gönderesin ki küreğe verile. Ve kuzat ve müderrisin namına olanlardan ve bilcümle mansaba ve dirliğe mutasarrıf olanlardan her kimler ise olsun memnu' olmıyanların isimleri ve resimlerile yazub arzeyliyesin ki bilfiil mensub olanlar mazul olub mansıba talib olanlara mansıb verilmeyüb sair eşhas darbı eşed ile tazir olunub kendu hallerinde olmıyanların istihkaklarına göre ceze ve sezaları verile ve subaşı ve asesler kahvecilerden celb ve ahz edüb müsahele etmekle kahve işlendiğü mesmuun ola bilâ taahhur kahvecileri ve asesleri kayd ve bend ile gönderesin. Sonradan hafıyeten görülse gerektir. Gaflet etmiyesin.

(Bir sureti İstanbul kadısına)

M. 35. S. 91 — Fi. 21 Cemaziyelevvel 986 (1578)

Beng: esrar.
Nerd: tavla

— 134 —

Sipahi ve yeniçerilerden ekmekçilik edenlere dair :

Bursa Kadısına hüküm ki :

Mahrusei mezbure etmekçileri tarafından ruk'a sunulub sipahi ve yeniçeri taifesinden gayri bölük halkından bazı kimesneler etmekçi olmagla şehre gelen zahireyi vaktinde alub hıfz edüb fukara mukabeleye kadir olmamagla külli muzayaka çeküb müslimanlara bu vech ile külli zarar ve ziyan olub ziyade hayf ve teaddi olur deyu bildirdigin eclden hususu mezbur vukuu üzere arz olunmasın emredüb buyurdum ki vardıkda mukayyed olub göresin. Filvaki bölük halkından ve yeniçeri ve solak ve sair bölük halkından etmekçiliğe karışmış kimesneler varsa ve her hangi bölükten ve ulûfeleri ne mikdardır ve reaya mezburlardan mıdır? Nicedir tamam gavrine erişüb vukuu üzere yazub arz eyliyesin.

M. 34 S. 217 — Fi. Ra. 986 (1578)

987 — 1579
Senesi

— 135 —

Galle pazarındaki Ali paşa hanına dair :

Bursa Kadısına hüküm ki :

Dergâhı muallâm müteferrikalarından Ferruh kethüda arzıhal gönderüb vezir iken fevt olan Ali paşa mahrusei İstanbulda bina eylediği medresesi evkafından mahmiyei Bursada galle pazarı hanına tereke getirdüb rençber taifesi her iki davardan bir akça vere gelmişlerken bazisi hile edüb hanı mazburun kapulu olmagla davarların kaçirüb icare vermemekle vakfa noksan müretteb olub hayf olmağın ahvali mezbur sabıka arz olundukta davar icaresinden feragat olunub her dört denk terekeden birer akça alınmasına emri şeref rica olundukta her dört denk galleden birer akça aldırüb razı olmazlarsa kabbanı mezburu zikrolunan hanı cididden gerü eski yerine ref'olunub mali vakfa zarar olmıye deyu hükûm verilmişken emri şerifimle murafaa olunub her denkten bir akça icare alınmaga hükmolunub kayd ve tescil olunmuşiken iki ay mikdarı emri şerifim mucibince her dört denkten bir akça verilüb hala galle getürenler olageldüğüne muhalif bizden dört denkte bir akça icare olurlar deyu şekva eylemekle emri şerif verilmekliğin ol emri şerifi temesşük edinüb ne denkten ve ne davardan icare verüb şer'i şerife ve şartı vakıfa muhalif teallüller eylemeğin vakıf mahsuluna zarar eyledikleri ve şolki mahrusei mezburda vakı olan yağ ve bal kabbanı mukarrer üzere her dört denktenbir akça vermeğe razi değillerse kapanı mezburu eski yerine ref'edib hanı tahliye eylemek hususun bildirmeğin buyurdumki vusul buldukta bu hususu göresin. Filvaki kaziye arzolunduğu gibi olub sabika emri şerifimle mürafaa olduklarında vechi meşruh üzere mezbur hana galle getürenlere her dört denkten birer akça vermek üzere sebti sicil olunub bu üslüb üzere dört beş ay mikdarı dört denkten birer akçe eda ederleriken sonradan o'vechile niza' edüb icare vermekten hilâfı şer' ve kanun teallül ederler ise mahrusei mezbure yağ ve bal kabbanı mukarrer üzere her dört denkten bir akçe vermeğe razi olurlarsa şartı mezbur üzere galle getürenlerden akçaların alıveresin. (Ferruh Kethüdaya verildi.)

M. 36. S. 151 — Fi. S 987 (1579)

— 136 —

Yıldırım imaretine verilen etlere dair :

Bursa kadısına ve Bursada asude olan مرحوم و مغفورله Yıldırım Beyazıd han imareti evkafı mütevellisine hüküm ki :

Kara Yusuf nam kimesne kapuma gelüb ben mahrusai mezburede sakin rençber kasab taifesinden olub öyle olsa evkafı mezbure imareti mühimmi içün aldıkları et bahasından vakıf zimmetinde otuz beş bin akçam olub hâlâ taleb eylediğimde teallül eder deyu bildirdi. İmdi buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta ihzarı husama kılub ve bu husus bundan akdem bir defa şer' ile görilüb faslolunmuş olmayub ve bilâ özrı şer'i on beş yıl murur etmiş değil ise hak üzere şer'ile göresin. Filvaki kaziye arzolundugu gibi ise — ki bihasbeşşeri' sübut bula — zimmet teveccüh edenlerden alıverüb hilâfı şer'i şerif kimesneye iş ettirmiyesin. Amma bu babda ihtimam edüb tezvir ve telbisden ve şuhudu zordan ve bir defa şer'ile faslolunmuş kaziyenin istinafından hazer edüb hakkı sarıha tâbi olasın, deyu tahriren.

M. 41. S. 66 Fi. 26 Şaban 987 (1579)

— 137 —

Fatma Sultanın türbesinin tamirine dair :

Bursa kadısına hüküm yazıla ki :

Hâlen süddei saadetime arz gönderüb mahrusai Bursada asude olan Fatma Sultan'ın طاب ثراه evkafı mütevellisi olan Himmet gelüb merhumei mezburenin merkadı haraba müşrif olub şartı vakıfda eczahanlar ve türbedar vazolunub ve kandil ve hasırına vezaif ve ihracat tayin olunmuş iken hilâfı şartı vakıfa eczahanlar İstanbulda olub yirmi otuz yıldan beru türbesi hâli ve harab olmuştur. Hâlâ tevliyeti mezbure bana sadaka olunub şartı vakıf üzere canibi vakıfdan türbei mezbureye türbedar ve iki mestçi tayin olunub . . . ihya olunması babında emri şerif rica eyledigin ilâm etmişsin. İmdi şimdi değin tamir olunmamaga bais nedir ve şartı vakıfde türbedar ve mestçi var mıdır? tamam aslı ve hakikatı ve sıhhatı üzere malûm ndinüb vukuu üzere arz olunmasın emredüb buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta bu hususa binefsihi mukayyed olub oğat vech ile teftiş ve tefahhus edüb göresin. Filvaki türbei mezbure şimdiye değin tamir olunmamaga bais nedir? şartı vakıfda türbedar ve mestci var mıdır? nicedir? tamam aslı ve hakikatı ve sıhhati üzere malumun olduktan sonra mufassal ve meşruh yazub kapuma arz edesin ki sonradan emri şerifim ne vech ile sadır olursa mucibi ile amel edesin. Şöyle bilesin.

M. 41. S. Tahriren Fi. Ramazan 987 (1578)

— 138 —

Bursa kuru meyva ve at pazarı mukataasına dair.

Bursa kadısına ve haraçeminine hüküm ki

Hâlâ Selmon nam yehudi dergâhı muallâma gelüb mahrusei Bursada vaki olan kabbanı meyvei huşk ve bâcı bazarı esb ve tevabii mukataasına sene 985 Cemaziyelahiresi üç yılı altı yüz bin akçaya Harun nam yahudi kâtib uhdesinde olub bir ay zabtettikten sonra ben divani humayuna gelüb mukataai mezbureyi tahvil ibtidasından on bin akça ziyade ile üç yılı altı yüz kırk bin akçaya ve tahvili cedidi dahi sene 987 Cemaziyeluhra gurresinden hâlâ mültezimi mezbur üzerine oldugu iltizamından otuz bin akça ziyade ile üç yılı altı yüz altmış bin akçaya ki cem'an iki tahvili kırk bin akça ziyade ile altı yılı on üç kere yüz bin akçaya mültezimi sabık mezkûr Harun nam yehudinin yerlu yerinden muhasebesin görmek şartile iltizam edüb elime beratı alişan verilmiştir. Öyle olsa şartı iltizamım mucibınce yerlü yerinden muhasebesini görüb zimmetine lâzım gelen mali mîrîyi olan deynim içün taleb e tahsil olunmasın taleb ederim deyu bildirüb imdi buyürdum ki hükmü şerifim vardıkta göresin fılvaki kaziye ilâm olundugu gibi ise mültezimi sabık merkum Harunu getirdüb göresin. Bir defa muhasebesi görülmüş değil ise zabtının kâtibin müfredat defterlerinden ve şübhe olan mevadı mültezimi cedid ve sair ehlı vukuf marifetlerîle yerlu yerinde âdet ve kânun üzere muhasebesin görüb ber mucibi muhasebe ve bihasbeşşeri' velkânun zimmetine lâzım gelen mali mîrîyi kendusinden taleb edüb vermekte teallûl ederse em'âk ve esbabından vefa etmiyanı kezalik kefili bilmallalerinden taleb ve tahsil edüb mali mîrîden zimmetinde bir akça ve bir habbe baki kodurmayub hasıl olan akçayı sen ki müfettişin alub derkise edüb mühürleyüb ve görilen muhasebe ve müfredat defterlerin imzalayub ve mühürleyüb mültezimi mezburun mîrîye olan deyni içün gönderüb hazanei âmireye teslim ettirüb ve muhtacı arz olan kaziyeleri yazub kapuma arz edesin.

M. 41 S. 71 Fi. 15 Şevval 987 (1579)

Bu hükümde bazı vergilerin adı geçmektedir. Bunları anlayabilmek için Bursa vilâyetine aid kanunnameleri ve defteri hakanileri gözden geçirmek lâ-

zım gelir. Bu defterler İstanbulda Başvekâlet arşiv dairesinde bulunmaktadır. Genç âlimlerimizden Ömer Berkan (Hüdavendiğar livası kanunnamesi) adı altında kıymetli bir tetkik hazırlamıştır.

KABBAN: Büyük terazi, kapan, kantar. Eskiden dışarıdan getirilen zahireler ilkin pazarlara çıkarılır, oralarda mirî tarafından tartılır, ve narh konulurdu. Bu gibi yerlere Kabban muharrefi olarak Kapan adı verilmiştir.

MEYVEİ HUŞK: Alelumum kuru meyvalar.

MUKATAA: Her hangi bir menfaat karşılığı olarak Hükûmete her sene verilen maktu' bir vergi.

— 139 —

Hassa Harcemini İbrahim çavuşun boyattığı ipek kumaşların bedellerine dair.

Bursa kadısına hüküm yazıla ki.

Hacı İbrahim nam kimesne halâ dergâhı muallâma gelüb mahmiyei Bursada vaki mirî boyahane boyacısı olub öyle olsa bundan akdem mahmiyei mezburede Hassa Harçemini olan dergâhı âlı çavuşlarından İbrahim çavuşun zamanı nazaretinde hassa kumaş mühimmatı içün boyanan ipeğin ihracatı hassa harçkâtıbinin müfredat defterinde mukayyet olub meblâğı mezbur bize vasıl olmadın emaneti mezbur dergâhı âli çavuşlarından Ahmet çavuşa verilmeğin halâ ihracatı mezbureyi nazırı merkum Ahmet çavuştan taleb eylediğimde benim zamanımda vaki olmadı deyu vermekde taallûl edüb bize ziyada hayf olmuştur. Kâtib defteri mucibince bana vasıl olmıyan ihracat olagelen âdet ve kanun üzere nazırı mezburdan alıverilmesin taleb ederim deyu bildirdi. İmdi buyurdum ki hükmi şerifim vardıkta mezbur Ahmet çavuş ile bunu beraber ve kâtib getirdüb mezburun müfredat defterine nazar ve ehli vukuftan bak ve adalet üzere teftiş ve tefehhüs edüb göresin. Filvaki kaziye ilâm olunduğu gibi olub nazırı sabık İbrahim çavuşun zamanı nezaretinde hassa kumaş mühimmatiçün boyanan ipeğin ihracatı müfredat defteri mucibince mezkûre vasıl olmayub ve nazırı mezburun muhasebesine dahil olmuş değilse bihasbeşşeri' sabit ve zahir ola ol takdirce kâtibi mezburun mamulünbih müfredat defteri mucibince lâzım gelen ihracatı mezkûr Ahmed çavuşdan aldırub defterine kadettirsin.

M. 41 . S. 217 — Fi. 16 S. 987 (1579)

— 140 —

Bursa kumaşçılarının mirîden olan alacaklarına dair.

Bursa kadısına hüküm yazıla ki.

Mehmed ve Hacı Mustafa ve Mahmud nam kimesneler süddei saadetime gelüb biz mahmiyei mezburada vaki erişteci, kemhacı taifefinden olub öyle olsa bundan akdem mahmiyei mezburada hassa harcemini olan dergâhı âli çavuşlarından İbrahim çavuşun zamanı nezaretinde verdiğimiz hassa kumaş bahasından beş bin dokuz yüz otuz beş akça birimizin ve on üç bin akça dahi birimizin ve yedi yüz akça dahi birimizin hakkı kalub hassa harç kâtibinin defterinde mukayyet olub meblagı mezbur bize vasıl olmadın emaneti mazbur dergâhı âli çavuşlarından Ahmed çavuşa verilmeğin hâlâ zikrolunan kumaş behasın nazırı merkum Ahmed çavuştan taleb eylediğimde benim zamanımda veki olmadı deyu vermekte teallûl edüb bize ziyade hayf olmuştur. Kâtib defteri mucibince bize vasıl olmıyan hakkımız olagelen âdet ve kanun üzere nazırı mezburden alıverilmesin taleb ederiz deyu bildirdiler. İmdi buyurdum ki hukmü şerifim vardıkta mezbur Ahmed çavuş ile bunları beraber ve kâtibi mezburu getirdüb müfredatı defterine nazar ve ehli vukuftan hak ve adl üzere teftiş ve tefehhüs edüb göresin. Filvaki kaziye ilâm olunduğu gibi olub nazırı sabık İbrahim çavuşun zamanı nezaretinde mezkûrlerden alınan hassa kumaş behasın müfredat defteri mucibince mezburlere vasıl olmayub ve nazırı mezburun muhasebesine dahil olmuş değil ise bihasbeşşer'-uş-şerif sabit ve zahir ola, ol takdirce kâtibi mezburun mamulünbih müfredat defteri mucibince şeri'le lâzım gelen hakların mezbur Ahmed çavuştan bikusur alıverüb defterine kaydettiresin.

M. 41 S 257 — Fi. 22 Ş. 987 (1579)

Ayni maalde kumaş bedellerinin verilmesi hakkında Hacı Mehmed, Haydar, Hoca Veli, Bostan adındaki kemhacıların muracaatları vardır.

— 141 —

Çizmeci, Papuççu ve başmakçı esnafına dair:

Bursa kadısına hüküm ki.

Kadimden mahmiyei mezburede başmakçılar çarşısıle çizmeciler ve pabuççülar çarşısı başka başka olub birbirinin sanatlarına karışmayub her taife sanatlu sanatında işlerken terlikden saray pabucu deyu bir pabuç ihdas olunmagla çizmeciler ve باشمقچی başmakçılar da hi işleyüb seferi humayun içün orducu lâzım oldukta pabuççülar saray pabucu içün orducu vermeziz deyu taallûl etmekle çizmeci ve başmakçılardan saray pabucu dikenlere dahi pabuççular orducu vermek emredüb buyu dum ki vardıkda çizmeçilerden ve başmakçılarda tenbih eyliyesin ki pabuççuların sanatına karışmayub her taife sanatlu sanatın işleyüb emrim üzere olagelen üzere olalar.

M. 39 S. 57 — Fi. 29 L. 987 (1579)

— 142 —

Bursada gümüş tel işleyen esnafa dair :

Bursa kadısına hüküm yazıla ki :

Bilfiil mahmiyei mezbure mukataatı nazırı ve hassa harçemini olan dergâhı muallâma arz gönderüb mahmiyei mezburede gümüş tel işliyen kimesneler kadimüleyyamdan gümüşleri mîrî kârhaneden gayri yerde satagelmemişler iken şimdiki halde olagelen âdet ve kanuna muhalif her kişi gümüşün diledüğü yerde kaletmekle mirî kumaşların kılabdanı kalp oldugundan maada mirî içün gümüş taleb olundukta bulunmayub kanunu kadim üzere gene minbaıd işlenen gümüş oligelen âdet ve kanun üzere telci başı olan Ahmedin kârhanesinde kalolunub ve anda iş'enüb ahir yerde işlememek içün emri şerif rica eyledüklerin ilâm eylemişsin İmdi buyurdum ki hükmi şerifim vardıkta göresin. Filvaki kaziye ilâm olundugu gibi ise bu babda olagelen âdet ve kanun üzere amel edüb olagelmişe muhalif minba'd kimesneye iş ettirmeyüb mali mirîye enfa'i ile amel edesin. İslemiyanları sâkkedüb ve muhtacı arz olan kaziyeyi yazub kapuma arz edesin. Amma bu babda kimesneyi hilâfı şer'i ve kanun zulm olmaktan dahi hazer edesin.

M. 41. S. 18 Tahriren Fi. Şevvalülmükerrem 987 (1579)

— 143 —

Emirbuharî türbesinin genişletilmesine dair :

Sabıka vilâyeti Anadolu kazaskeri olub bilfiil mahmiyei Bursada vaki evkaf ve mukataat müfettişi olan mevlana Muhyiddine ve Bursa kadısına hüküm yazıla ki :

Mahmiyei mezburede asude olan قطب العارفين سيد Muhammedülbuharî عليه الرحمة البارى hazretlerinin türbei şeriflerinde ecza' tilâvet edenler türbei şerifde gayetle mezahime ile oturub tilâvet ederlermiş. İmdi ol mahallin taşrasında tevsi' olunmasın münasibdir deyu ilâm olunmagın buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta binefsihi mahalli mezburun üzerine varub göresin. Hakikat hal ecza'hanın tilâvet ettikleri yerleri daracık olub türbei şerife gayet ile karib ise

taşrasından bir mikdar yer dahi ilhak olunmak mümkün ise ve tevsi' olunduğu takdirce ne mikdar akça ile olur yarar mühammimler kavlile tahmin ettirüb arz eyliyesin. Şöyle bilesin deyu tahriren.

M. 41. S. Fi. 16 Za. 987 (1579)

NOT : Bu meseleye dair rastladığımız diğer bir vesika :

Yalakabâd kadısına hüküm ki :

Kocaeli sancağında Yalakabâd tevabiinden (Dereköy) ve İznik nevahisinden SAKARİ kenarında Paşayiğit demekle maruf çiftlık Fatıma nam hatun kişiye temlik olunub şol şartla ki öşrü Bursa'da Emir sultan hazretlerinin dervişlerine sarfolunmak babında . . . .

Fi. 3 Seferülmuzaffer 962 (1554)

— 144 —

Mirî mühimmatı içün alınan kumaşların bedellerine dair :

Bursa kadısına hüküm yazıla ki :

Tüccar taifesinden Koçi قوجى nam kimesne hâlâ süddei saadetime gelüb bilfiil mahmiyei mezburede hassaemini olan Ahmed çavuş mahmiyei İstanbulda iken mirî mühimmatı içün benden iki yük kumaş alub Bursada bahasın eda eyliyeyin deyu müteahhid olub hâlâ varub zikrolunan kumaşın bahasın taleb eylediğimde vermekte teallûl eder, şeri'le görülüb alıverilmesin taleb ederim deyu bildirdi. İmdi buyurdum ki hükmi şerifim vardıkda ihzarı husama ve bi garez ehli vukuftan teftiş ve tefahhus edüb şeri'le göresin. Filvaki kaziye arz olundugu gibi olub nazırı mezbur mezkûrden mirî mühimmatı içün kumaş alub behasın eda eylemeyub zimmetinde idüğü vaki ise bihasbeşşeri'sabit ve zahir ola badessübut şeri'le müteveccih olan hakkını nazırı mezburden bikusur alıverüb hilâfı şer'i şerif ve kanun ve bivech teallûl ve niza' ettirmiyesin. Ve kaziye muhtacı arz olursa yazub kapuma arz edesin. Şöyle bilesin. Deyu tahriren.

M. 41. S. 417 Fi. 3 Z. 987 (1579)

— 145 —

Bursa Beyinin tahsisatına dair :

Livai hudavendigâr kadılarına hüküm yazıla ki :

Hâlâ livai mezbure sancak beyi dergâhı muallâma âdem ve arzuhal gönderüb livai mezburenin beytülmal ve ياوه yave ve قاچقون kaçkun ve malı مفقود mefkudu vilâyet defterinde bana hasıl

kayd olunub ve benden mukaddem Bey olanlar zabtedegelmişler iken hâlâ evkaf mütevellileri ve havası humayun eminleri ve طوبراق صو باشيلرى toprak su başıları timarlarımız serbesttir deyu vilâyet defteri mucibince bana aid ve raci' olan beytülmal ve yave ve kaçkun ve malı mefkudu hilâfı şeri' ve kanun ve mugayiri defteri vilâyet dehledüb fuzulî zabtederler hayıfdir deyu bildirdi. İmdi buyurdum ki hükmi şerifim vardıkta ihzarı husama ve bu babda kapumdan ihraç olunmuş sahih ve cedid mühürlü vilâyet defteri suretine nazar ve ehli vukufdan hak ve adl üzere teftiş ve tefahhus edüb göresin. Filvaki kaziye ilâm olundugu gibi olub livai mezburde vaki olan yave ve kaçkun ve beytülmal ve mali gaib ve mali mefkud defteri cedidi hakanide havası mîrî mezbure hasıl kaydolunmuşken hâlâ bazı mütevelliler ve havası humayun eminleri hilâfı şeri' ve kanun ve mugayiri defteri vilâyet dahledüb zabtına mani oldukları vaki ise bihasbeşşeri' sabit ve zahir olamen' ve def' edüb şer' ve kanuna muhalif ve vilâyet defterine mugayir kimesneye iş ettirmiyesin. Şöyleki mîrî mezbure aid ve raci' olan mahsulden bivech nesne dahi alub zabt eylemişler ise gerü bikusur alıverüb bu husus içün tekrar şikâyet olunmalu eylemiyesin. Ve muhtacı arz olan kaziyeyi yazub kapuma arz edesin deyu tahriren.

M. 41. S. 417

Fi. 6 Z. 977 (1579)

— 146 —

Bursa medreselerindeki müderrislere dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Mahrusei mezburede vaki olan evkafı selâtin ve vüzera ve ümera medreseleri müderrislerinden bazısı mahmiyei İstanbula ve ahir vilâyete gidüb medrese bilâ özri şer'î hâlı koyub hilâfı şartı vakıf eyyamı mutadede talebeye ders verilmeyüb vazifelerin bittemam alub mali vakfa gadir eyledıkleri istima' olundu. İmdi ol ecl ahir vilâyete gidüb ve özrı şer'isi yogiken talebesine ders vermiyen müderrislere vazife verilmek hi âfı şeri'dir. Buyurdum ki kükmi şerifim vardıkta göresin. Filvaki kaziye ilâm olunduğu gibi ise ol ecl ahir vilâyete gidüb özri şer'îsi yogiken talebine ders vermeyüb vazifeye müstahik olmıyan müderrislere vazife verdirmeyüb mali vakfa gadrolmaktan bigayet hazer edesiz. Ve muhtacı arz olan kaziyeleri yazub kapuma arz edesin. Tahriren

M. 41. S. 392

Fi. 8 Z. 987 (1579)

— 147 —

İznik'de Yakup Paşa zaviyesine dair :

İznik kadısına hüküm yazıla ki :

Zeynelabidin nam kimesne kapuma gelüb İznikde vaki merhum Yakub Paşa zaviyesi vakfına ve Nilüfer Hatunn evkafına mütevelli olan Mustafanın ibtidai tevliyetinden bu ana gelince küllî malı vakf, ekl ve beli' etmekle vakfın imareti ve zaviyesi haraba müteveccih olub her vechile mezburun ref' olunması vakfa evlâ ve enfa'dir. Şöyleki teftişi ferman olunursa zimmetindeki küllî mali vakıf zuhur etmek mukarrerdir deyu bildirdi. İmdi buyurdum ki mütevellii mezburun hazanei âmirede olan muhasebeleri görüldükte sene 985 muharreminin gurresinde üç yıllık muhasebesi gelmemeğin hükmi şerifim vardıkta bir an ve bir saat te'hir ve terahi etmeyüb mütevellii mezburu ihzar edüb tarihi mezburdan üç yıllık muhasebesin oligelen âdet ve kanun üzere görüb bihasbeşşeri' lâzım gelen masarifden zimmetinde mali vakıf zuhur ederse bikusur celb ve tahsil eyledikten sonra kapuma arz edersin. Amma hini teftişde ziyade ihtimam edüb hakkı sariha tâbi olasın. Ve kaziye bir türlü dahi olub muhtacı arz olursa yazub kapuma arz edersin Deyu tahriren

M. 41. S. 341

Fi 13 Z 987 (1579)

— 148 —

Ehli fesad ve eşkıyanın tenkiline ve bunun için teşkilât yapılmasına dair:

Hüdavendigâr sancagında vakı olan kadılara hüküm ki:

Bundan akdem size defeatla ahkâmı şerife yazılub tahtı kazanızda suhte ve suhte namına zuhur edüb ehli fesadı ve sair tüfek ve âleti harb ile fesad kasdına gezen eşkıyayı ele getirüb haklarından gelinmek ve reayadan asla bir ferd ok ve yay ve tüfek ve sair yarak ile gezmeyüb ellerinde bu'unan yarakları alınub ehli fesadın cemiyetleri perişan ettirilüb kimesneye zarar ve ziyan ettirilmeye deyu tenbih olmuşken hâlâ tahti kazanızda bazı ehli fesad suhte namına zuhur edüb cemiyet ile yollara ve bellere inüb âdem ve kârban basub ve kasabat ve karyelere varub evler basub âdemler katledüb ve esbab ve emval garet edib ve salgun salub ve reayanın oğulların ve kızların çeküb ervaı teaddiler eyledikleri istima' olunmagın bu babda ilmalı iz sebebi ile azle mustahak olmuşsun. İmdi bu makule cemiyet ile fesad üzere olanlar eğer suhte ve eğer suhte namına fesad edenleıdir

ve eğer gayri ehli fesaddır, el vermeyüb muharebeye mubaşeret edenlerin ve ok ve yay ve tüfek ile ve sair yaragla gezenlerden badettenbih emri şerifime mugayır ok ve yay ve tüfek ve sair yaragla gezüb fesad edüb itaat eylemeyüb muharebeye mubaşeret edenlerin demleri heder olmagın bu babda sabıka gönderilen evamiri şerife mucibince her kariyede bir yarar kimesneyi yiğitbaşı tayin eyleyüb ve livai mezburde muhafazaya kalan sipahiler ve hisar erleri ve il eri cemiyet ile üzerine varub ele getürmek emredüb buyurdum ki vusul buldukta bu bapda her birinuz mukayyed olub livai mezbur muhafazası içün alıkonulan sipahiler ve hisar erleri ve fermanı şerifim mucibince her kariyede baş ve buğ ve yiğitbaşı tayin olunanlar ile sair il eri cemiyet ile hüsni ittifak ve ittihad ile üzerlerine varüb anun gibi itaat eylemeyüb muharebeye mubaşeret ederler ise cümlesinin demleri hederdir ve sair ne tarikle olursa olursun beher hal ehli fesad ve eşkıyayı ele getirüb mecal vermeyüb haklarından gelesin. Hususu mezkur mühimdir. Sair zamanlara kıyas eylemeyüb beher hal fermanı şerifim mucibince eğer suhte ve suhte namına fesad edenlerdir ve eğer badettenbih ok ve yay ve tüfek ve sair yaragla gezüb fesad eden eşkıyadır her kim olursa eşkıya ve ehli fesadın gereği gibi haklarından gelmek babında envai ikdamın zuhure geturmeyince olmıyasın. Şöyleki bu def'a dahi ehli fesad ve eşkıya sükûn bulmayub her kangınızın tahti kazasında ehli fesad ve eşkıya bir yerde cemiyet ile fesada mubaşeret ide ve yahud tüfek ve sair âleti harble gezüb fesad ve şenaat eyliyeler dahi siz ki kadılarsız emrim üzere il eri ve muhafazaya kalan sipahiler ve hisar erleri ile bir yere cemolub bizzat üzerlerine varub cemiyetlerin perakende ve ehli fesadı ele geturmeyub sorra evlerimizi basılur ve bize hakaret olunur, havfederiz deyu teallûl eyleyub veya ahz ve celb ile ehli fesade mecal vermeyub ele getürmek babında dakika fevt etmiyesin.

Mühimme defteri 36 S. 211,227 Fi 987 (1579)

SURETLERİ: Kütahya, Sultanönü, Kastamuni, Hamideli, Karesi, Bolu, Ankara, Aydın, Bursa, Niğde, Kırşehir, Akşehir, Çorum, Beyşehir, Aksaray, Malatya, Canik, Divriği, Kayseriye, Karahisarı sahib, Tarsus, Arabkir, İçel, Sivas, Amasya, Bozok kadılıklarına.

988 - 1580
Senesi

— 149 —

Bursa Ekmekçilerinin orduya yardım etmelerine dair:

Bursa kadısına hüküm ki :

Mahrusai mezbure etmekçileri dergâhı muallama âdem gönderüb nefsi Bursada tahıl pazarında bazı kimesneler buğday alub değirmenlerde un öğüdüb götürüb şehirde dükkânlarında satub seferi humayun vaki olub mahrusai mezkûreye ordu ferman olundukta anın gibi kimesneler kadimden muavenet etmekte taallûl ve niza' eyledıklerin ilâm etmeğin buyurdum ki hükmü şerifimle vardıkda göresin. Arzolunduğu üzere seferi humayun vaki olub mahrusai mezbureden orduyu humayun ferman olundukta ol makule kimesneler kadimden etmekçilere muavenet ede gelmişler ise kadimden ola geldiği üzere orduyu humayun mühimmatına kemakân muavenet edüb emri şerifime ve kadimden olagelene mugayir taallûl ve niza' ettirmiyesin. (Mahrusai mezbure etmekçilerinden Yusuf nam kimesneye verildi.)

M. 39 S. 185 Fi 25 M. 988 (1580)

— 150 —

Bursadaki sanat erbabının tesbitine dair:

Bursa kadısına hüküm ki :

Haliya Bursa kadısı olan haliya Bursada orducu çıkarılmak ferman olunub dergâhı muallâm kapucularından Veli gönderilmişti. Cümle ehli harfi yazub yaycı ve nalıncı ve kılıççılar mumanaat edüb elimizde hükmi şerif vardır deyu ınad eyledikleri ilâm olunmagın buyurdum ki vardıkta mezkûrları getirdüb göresin. Şimdiki halde taifei mezbureden orducu ihraç olunu gelmiş ise olageldiğü üzere mezkûrlardan dahi orducu ihraç edüb hilâfı emri şerif taallûl ve niza' ettirmeyesin.

M. 44 S. 23 Fi. 28 S. 988 (1580)

— 151 —

Pınar basından gelen suya dair :

Bursa kadısına hüküm ki.

Mahrusai Bursada Pınarbaşından gelen kadimi suyun yolu üzerinde vaki olan emlâk sahibleri kadimi yolun üzerinde kendu mülkelerine icra etmekle (Temenye?) ... canibine küllî zarar verirler imiş. Buyurdum ki vardıkta ihzarı husama kılub bir defa şer'le faslolmayub on beş yıl murur etmiş değil ise ber mucibi şer'ı kavim tam hak üzere teftiş edüb göresin.

Arz olunduğu gibi ise şer'ı kavim ile âmil olub Temenye? ... canibinin kadimi suyuna kimesneyi minba'd dehlettirmeyesin. Muhtacı arz olanı arzedesin.

M. 43. S. 168 — Selh C. 988 (1580)

— 152 —

Sultan Mustafanın validesine dair :

Mahrusai Bursa kadısına hüküm ki :

Süddei saadetime mektub gönderüb ammim sultan Mustafa merhumun validesi vefat etmekle merhumu müşarileyhin türbesinde emaret tarikile vazolunub ve odası mühürlenüb ve utakası ve müteallikatı elinde bulunan hükmi şerif mucibince bazı hucerat bina edüb vakfeyleyüb ve kullarını ve cariyelerin i,tak edüb ve bazı hayrat etmeğe izni humayun erzan kılınub lâkin vakfiyeti henüz tesçil ve tekmil olunmamıştır, vasiyetnamesin dahi Hızır ... dadır deyu âdemleri haber verdiğün arz ve ilâm eylediğün ecelden buyurdum ki vusul buldukta tehir etmeyub bizzat ol mühürlenen odayı merhumenin mutemedünaleyh âdemleri mahzarında açub eğer ol odada olan esbabdır ve eğer sair yerde olan metrukâtı ve bilcümle merhumenin cemi müballefatını müfredatile defter edüb şerha muhtaç olanların tahtlerinde tafsilin yazub meşkûk ve mübhem bir nesne komadıktan sonra defterin bir sureti imzalayub ve mühleyüb dergâhı muallâma gönderesin. Sonra olbabda emrim ne vech ile sudur ederse mucibi ile amel oluna. (Ba hattı humayun).

(Dergâhı âli kapucularından kapucu Mahmud'a verildi.)

M. 42. S. 177 — Fi Zilhicce 988 (1580)

— 153 —

Nişancıoğlu adındaki hırsızın yakalanmasına dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Hâlâ Nişancıoğlu demekle maruf hırsuz ve harami ol caniblere gittiğü istima' olunmağın ele getirilüb mukayyde ve mahbus süddei saadetime getürülmesin emredüb buyurdum ki vardıkta ol caniblerde mezkûru tetebbu' edüb dahi bir mahalde olduğu haber alındıkta hüsnü tedbir ve tedarikle ele getirüb emrim mucibince mukayyed ve mahbus yarar âmemlere koşub süddei saadetime gönderesin.

M. 43. S. 36 — Fi 888 (1580)

— 154 —

Su değirmenlerinin atlarına dair :

Bursa kadısına hüküm ki.

Mektub gönderüb mahmiyei mezburede bir kaç yerde at değirmeni olub şehrin sularıda kemali mertebe kıllet üzere olub ve değirmene kemali mertebe ihtiyaçları var iken olaklıga gelenlerin bazı at murad edüb ve bazı dahi mücerred bir kaç akçala almag içün varub değirmen hasların rencide edüb yak ninde menzil bargirleri var iken ol vech ile müslimanlara taaddi olunduğuna rızayı şerifim yoktur. Buyurdum ki vardıkta anın gibi muayyen menzil bargirleri var iken hariçten zikrolnan değirmercilerin bargirlerine alakcıları minba'd dehlettirmeyüb etmek istiyenleri men' ve def' edüb inad ve muhalefet edenleri isimlerile yazub arz edesin.

M. 43. S. 62 — Fi. 988 (1580)

989 — 1581
Senesi

— 155 —

Cizye toplamayo memur olanların Mihalıç'da soyulmuş olduklarına dair :

Hudavendigâr sancağında vaki olan kadılara hüküm ki:

Bundan akdem cizye cemine irsal olunan kapum kullarından bazıları iki yük mîrî akça ile süddei saadetime gelirken Mihalıç

kazasına dahil olduklarında koyun çobanlarından bazıları yolların basub Hıraççiyi yâreleyüb zikrolunan iki yük mîrî malı garet edüb biri ele getirilüb maadası firar eylediği istima' olunmagla teftiş olunub zikrolunan katiller ele getiri mesin emredüb buyurdum ki vardıkta bu babda bizzat mukayyed olub zikrolunan ehli fesadı çobanlardan gaybet edenleri şer'ile buldurması lâzım olanlara buldurub getirtüb ahvallerrin bermucibi şer'i kavim hak üzere teftiş ve tefahhus eyleyub göresin. İstima' olundug gibi ise mezkûrlerden garet eyledükleri mali mîrîyi hikusur tahsil eyledikten sonra bu fesadı edenler sipahi taifesinden ise habs ve ve arz eyliyesin. Değil ise haklarında emri şer'i kavim her ne ise icra ettirüb tezvir ve telbisden ve şühudu zordan hazer edüb kaziyede medhali olmıyanları dahlettirmiyesin. İslemiyenlerl yazub bildiresin.

M. 46. S. 70 — Fi 11 Ş. 989 (1581)

— 156 —

Sultan Mustafanın müteallikatına yiyecek satılmasına dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Merhum ammim Mustanın müteallikatı dergâhı muallâma âdem gönderüb mekûlât ve sair maişetlerine müteallik havayicin ehli suk vermeyüb teallül ve muhalefet ettiğün bildirmeğin buyurdum ki vusul buldukta mezkûrların zehair ve havayiçlerine müteallik olan umure daima mukayyed olub her yediklerini narhi cari üzere akçalarile alıverüb kimesneyi fermanı şerifime muhalif teallül ve ıiza' ettirmeyüb ve lâzımülvasî hususların yazub bildiresin. (Hızır ağa hizmetkârı Hacı Hasana).

M. 42. S. 15 — Fi 19 Z. 989 (1581)

— 157 —

Bursaya gelen meyvaların ne suretle satılacağına dair :

Bursa kadısına hüküm ki:

Sabıka Bursa kadısı olan mevlâna Abdullah زید فضله süddei saadetime mektub gönderüb mahrusai Bursa pazarcılârından beş altı nefer kimesne etraftan şehre gelen meyvedan akçamız ile alub dükkânımızda beyi' etmek istediğimizde sair pazarcılar yerine gelüb ehli hırfete tevzi olunmadan beyi' etmen deyu rencide ederler bu husua fetvaları mucibince emri şerif ibraz edüb sair pazarcılar yedinde kadimden olan emri humayunumda etraftan şehre gelen meyve pazarına gelmedin içlerinden bazı kimesneler koşulayub akçalarıle alub ihtikâr tarikile şehirden hariç mahzenlerine koyub ve hafiyeten iki bahesından ziyadeye beyi' etmekle muzayaka verirler imiş men' ve ref'edüb kadimden olagelen ile amel ettiresin deyu ferman olunmagın varid olan ahkâmı şerife muktazasınca şehrin ayanı ve ehli vukufu cemo'ub filhakika kadimüleyyamdan pazar yerleri olub etrafdan şehre gelen meyve pazar yerinde pazarbaşı marifetile tevzi olunduktan sonra dükkânlara beyi' ederlerdi. Emri sabık ratbe ve şehre her vech ile enfa'dır deyu arz eylemeğin buyurdum ki olbabda üslubu sabık üzere amel eyleyüb hilâfına cevaz göstermiyesin. (Şeyh Abdurrahim efendiye)

M. 46. S. 333 — Fi 989 (1581)

— 158 —

Bursada Elvan Bey mahallesinde oturan Abdinin evindeki cariyelere dair :

Bursa Beyine ve kadısına hüküm ki :

Sen ki kadısın. Süddei saadetime sureti sicil gönderüb mahrusai Bursada Elvanbey mahallesinde olan Abdi bin kimesne evinde bir kiracı yanında cariyeler var imiş. Ayartmadır dediklerinde kıblei şeri'den üzerine âdem gönderilüb yoklandıkta filvaki mezburun evinde Hasan bin Receb nam kimesne ile Ayni nam bir avret elinde üç nefer cariye bulunub sual olunduklarda İstanbulda Aksaray pazarında Ömer ağa hatunu demekle maruf bir hatunun cariyeleri idüğü zahir olub yanlarında bir mikdar incu ile bir kaç hurde Seylan taşları bulunduğu ilâm olunmagın mezburları idlâl eden mezbur Hasan ile mezkûr avret ve cariyeler süddei saadetime gönderilmesin emredüb buyurdum ki hükmi şerifimle müşarünileyhuma Ömer ağa hatunu tarafından vekil olan Defteri hakani kâtiblerinden افتخار ارباب القلم Ömer زیدة قدره vardıkda mezkûr Hüseyin mukayyed ve mahbus ve mezbure avret ile cariyeler müşarünileyhe teslim edüb yarar ya mutemed âdemlere koşub süddei saadetime gönderesin. Amma koşdugun âdemlere tenbih eyliyesin ki yolda getürürken gaflet ile gıybet ettirmiyeler. (Defteri hâkanî kâtiplerinden kâtip Ömere)

M. 46. S. 135 — Fi 989 (1581)

—159—

Bursa livasındaki eşkiyalara dair:

Hudavendigâr beyine ve livai mezburde vaki olan kadılara hüküm ki.

Hâlâ tahtı hükûmetinizde vaki olan ehli fesad suhte ve bazan eşkıya zuhur edüb evler basub müslimanların oğulların ve kızların çeküb ve ebnai sebi i katleyleyüb esbab ve emvallerin nehb ve garet eyledikleri istima' olunmagın teftiş olunmasın emredüb buyurdum ki vusul buldukta tehir etmeyüb her kangınızın tahtı hükûmetinde ehli fesad ve suhte ve sair eşkıya var ise hüsnü tedbir ile ele getirüb fesad ve şenaatları sabit ve zahir olanları sureti sicillerile kürege gönderüb katli nefs edenlerden şer' ile kısas lâzım olanların badessübut şer' ile haklarından gelüb ehli fesada asla ruhsat vermiyesin. Amma bu behane ile kendu hali de olanlara mücerred celb ve ahz içün sen dahi ehli fesadsın deyu dahl ve taarruz ve ehli fesad dahi himayet olu maktan ziyade hazer edesin. ve teftiş hususu itmame eriştikten sonra cümle ne mikdar eşkıya ele getirüldügün yazub bildiresin.

M. 42 S. 319

Fi. 989 (1585)

990 - 1582
Senesi

—160—

Emir Buharî evkafından pişen yemeklere dair:

Bursa kadısına hüküm ki.

Bursada âsûde olan hazreti seyyid Emirilbuharî قدس سره ئك evkafında muzayaka olmayub vus'at üzre iken hâlâ evkafı mezbure mütevellisi olan Mehmed şartı vakıf üzere pişen taamın yahnisin ve etmek ve aşların naks üzere etmekle fukara müteneffi olmadıklarından gayri nazır ve kâtib ve vkilharç ve şeyh olan pişen taamdan alagelmişler iken vermeyüb çiy et verilüb ve merhum. Müşarünileyh hali bayatında ihdas eylidiğü mandırayı satub vakfa küllî teaddisi olduğu ilâm olunmagın buyurdum ki vardıkda bu babda bizzat geregi gibi mukayyed olub vakfı mezburun mütevellisi olan mezbur Mehmedi ve sair mubaşirleri getirdüb müfredat defterlerin yerli yerinde görüb mütevelli ve mubaşir olanlar vakfın akçasın kendular almağla vakfa

muzayaka gelüb şartı vakıf üzere pişen taam naks üzere olmaga sebeb mi olmuşlardır yogsa vakıfda vus'at olub muzayaka yok iken zikrolunan mandıra satılub ve tayin olunan taam naks üzere olmaga bais nedir? Zikrolunan mandıra satılub ve taam eksik pişdigüne kat'an rizayı şerifim yoktur. Zikrolunan hususların cümlesin malum edinüb dahi mufassalan yazub arzedesin.

M. 46. S. 346

Sefer 990 (1582)

—161—

Bursa, Beypazarı ve çevresindeki suhte ve eşkiyaların ahvaline dair:

Hudavendigâr sancağında vaki olan kadılara hüküm ki.

Hudavendigâr Beği Ahmet دام علوه mektub gönderüb bundan akdem (emri) şerifim varid olub cem'iyet üzere olan suhtevat her kande ise bulub ele getüresiz deyu ferman olmağin bermucibi emri âli mübaşeret olundukda suhte cemiyetine rast gelünüb alındıklarından sonra Beypazar'ı nam kasabaya gelündükde suhtevatın ahvali tetebbü' ve tecessüs olundukda daima suhtelerin cemiyeti mezkûr kasabada olub her kande suhte gelür ise anda dernek eyleyub Karaman ve Bolu ve Yaban caniblerinde hırsuzluk ve fesad eyleyüb müslümanların emval ve erzakların alub oğulların çeküb ve koyun ve kuzuların alub dahi gelüb mezkûr kasaba halkı ile bile yiyüb ve içüb yataklanub bir nice gün behçelerde ve hamamlarda istirahat edüb andan kalkub köylere ve nevahiye dağılub müslümanlara geru salgun ve suhre salub devreylediklerinden sonra geru anda cem olub daima âdetleri bu makule üzere imiş. Vilâyeti mezburdan def' ve ref' olunmak emrolub mezkûr Beypazarı halkına ve sair kasaba ve nevahiye müekked emri âli irsal olunub suhte taifesi her kimin yanında yataklanub ve geceler ise yiyüb ve içüb gezerler ise anlara istihkaklarına göre itab ve ikab olunub şimdiden sonra suhte taifesi her kangi kadılıkda cem'a şuru' eylediklerinde eğer kasaba halkıdır ve eğer il eridir suhte cem' oldugu zamanda kadılıklarına komayub tecavüz ederler ise toprak kadıları marifetiyle subaşıları ve yiğit başıları ittifaklariyle hüsnü tedbir ve tedarikle ele getürüb hâkim-ül-vakit olanlara teslim eyliyesiz deyu fermanı celil-ül-kadrim sadır olmasın arzeylemegin buyurdum ki vusul buldukda bu babda her birinüz tamam dikkat ve ihtimam ile mukayyed olub emri celil-ül-itibarım muktazasınca tahtı kazanızda vaki olan kasabat ve karye ahalisine muhkem tenbih ve nida eyliyesiz ki min ba'd kendu hallerinde olmayub ahalii vilâyete salgun ve suhre salan suhte taifesiyle bir ferd ittihad ve münasebet eylemeyüb sırran ve alâniyen

zahire verüb himayet eylemeyüb ve bicümle asla ruhsat verüldüğüne rizai hümayunum yokdur. Şöyle ki bu makule fesad ve şenaat üzere olub suhte vesair levend taifesi tahtı kazanızda bir kimesneyi yatak idünüb iltica ettiği bigaraz müslümanlar şahadetleriyle sabit ve zahir ola ol asıl kimesneler muhtacı arz olanlardan ise isimleriyle yazub arzeyliyesin değil ise ol babda emri şer'i kavim her ne ise icra ettirüb yerine getirüb asla fesad ve şenaat üzere olub ve muavin olan kimesnelere himayet olunmayub şer' ile mühkem haklarından geline ki min ba'd memaliki mahrusemde ahalii vilâyetten fukara ve ağniya ve zuafaya zulüm ve teaddi olunmak ihtimali olmıya. (Hudavendigâr Beğinin divan kâtibi olub çavuş başının mühürlü tezkeresiyle gelen Ramazana verildi.)

M. 47. S. 93 — Fi. 11 Ra. 990 (1582)

— 162 —

Saray düğünleri için gönderilen unlara dair:

Bursa kadısına hüküm ki.

Sûr-u hümayunum için Bursada ihzar olunan has unun bazı gönderilüb bazı dahi henüz erişmeyüb kaldugu ilâm olundu. İmdi işbu senei mubareke Cemaziyelevvelinin evailinde sûr-u surure ibtidar olunmuştur. Ol canibde olan has unun ber vechi isti'cal erişmesi ehemmi mühimmattan olmagın buyurdum ki vardıkda asla te'hir ve tevakkuf etmeyüb sûr-u hümayun mühimmine ihzarı emrolunan undan ne mikdar un baki kalmış ise davarlara tahmil olunub *Mudanya* iskelesine göndermek babında ikdam ve ihtimam eyliyesin. O canibde un hesusunda hayli muzayaka vardır. Gaflet etmeyüb bizzat mukayyed olub isti'cal üzere tedarikin görüb gönderesin mukayyed olasın. Ve iki *Müd* mikdarı dahi Koçhisar tuzu alub muaccelen bile gönderesin. Zikrolunan husus mühimmatı umurdandır. Onat vechile mukayyed olub ihmalden hazer edesin. Somra mes'ul olursun. İhtimam eyliyesin. (Hayreddin çavuş ile nişancı Beye gönderildi. Ba hattı sahibi saadet.)

M. 47. S. 144 — F. 11 Ca. 990 (1582)

— 163 —

Sultan Mustafanın zevcesine parasile et satılmasına dair:

Bursa kadısına hüküm ki :

Merhum ve مغفور له Ammim sultan Mustafa طاب ثراه nın oğlancuğu Mehmed validesi süddei saadetime âdem gönderüb bundan akdem merhumu müşarünileyhin validesine olduğu üzere kenduye dahi bir kasab tayin olunub akçasile kifayet mikdarı et alub mîrî simidciler ve yasakcıların aşçıları dahi tearruz eylememek babında hükmü humayunum taleb etmeğin buyurdum ki vusul buldukda merhumu müşarünileyhin validesine tayin olunduğu üzere müşarünileyhumaya dahi bir kasab tayin eyleyüb lâzım oldukda akçasıle kifayet mikdarı aldırub veçhi meşruh üzere mîrî simidcilerin ve yasakcıların aşçılarına dehl ve tearruz ettirmeyüb men' ve def' eyliyesin. Memnu' olmıyanları yazub bildiresin. (Kapucu Hasana)

M. 47. S. 256 — Fi. 5 Receb 990 (1582)

— 164 —

Saraydaki düğün için un gönderilmesine dair :

Bursa kadısına ve hassa harcına hüküm ki :

Sûr-u humayunum için gönderilen un harcolunub hâlâ un babında muzayaka olmagın Bursada ihzar olunan undan tekrar un gönderilmek emredüb buyurdum ki bu babda bizzat mukayyed olub tevakkuf etmeyüb bilfiil hassa undan mahmiyei mezburede ne mikdar mevcut un var ise bervechi isti'cal davarlara tahmil edüb iskeleye gönderesin. Ve minba'd dahi mukayyed olub müstevfa un tedarik edüb arada kesmeyüb müstakil göndermekten hâli olmıyasın. Sonra Hususu mezbur mühimmattandır. Onat mukayyed olub ihmalden hazer eyliyesin. Ne mikdar un gönderildiğin yazub bildiresin. (Kâtiblerden Hüseyin Beye verildi.)

M. 47. S. 165 — Fi. 2 C. 990 (1582)

— 165 —

Bursa şehrinin asayişinin muhafazasına dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Süddei saadet'me mektub gönderüb mahrusai mezburede sayyadlar şeyhi olan seyyid Zeynelabidin ibni seyyid Ali ve serdarı olub

topçular zümresinden Mustafa bin Abdi ve sair meclisi şer'e gelüb mahrusai mezburenin muhafazası gayet müşkül ve mustahfazı kalil olmagın muhafaza içün sayyadlar vaz' olunduğu zamanda ancak nefsi şehirde ve tevabiinde istihdam olunub harici kazada istihdam olunmıya deyu vaz' olunmuştu. Hâlâ ahalii şehirden sual olunub haberleri yazılub arz olunmasın taleb eyledikleriu ve aynı şehir takrirlerine muvafık haber verdiklerin bildirmişsin.

Buyurdum ki vusul buldukda göresiz, taifei mezbure harie-i kazada hizmet edegelmiş ise ve emir öyle olmuş değil ise emri şerifime muhalif ve kadimden oligeldiğüne mugayir iş ettirmiyesin. (Seyyid Zeynelabidine verildi.)

M. 47 . S. 218 Fi. 23 C. 990 (1582)

—166—

Sultan Mustafa'nın validesinin yaptıracağı vakıf odalara dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Merhum ve مغفور له ammim Sultan Mustafa طاب ثراه nın validesi evkafı mütevellisi âdem gönderüb müşarünileyhin vakfa müteallik bazı odalar bina olunmak lâzım olmagın lâkin taş babında muzayakaları oldugun bildirüb akça ile ol caniblere verilmekte olan yerden taş kestirilmek babında hükmü humayunum rica etmeğin buyurdum ki vusul buldukta anın gibi müşarünileyhaya müteallik olan vakıf odalar binası içün taş lâzım olub sana muracaat olundukta ol caniblere verilmekte olan yerden akçalarile kifayet mikdarı taş hususunda muzayaka çekdirmiyesin.
(Dergâhı âli kapucularından Hasan'a)

M. 47 S. 256 Fi. 5 Receb 990 (1582)

—167—

Yıldırım Beyazid camiinin tamirine dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Hâlâ Bursa ayanı süddei saadetime mahzar gönderüb مغفور له ceddim Yıldırım Beyazıd Han طاب ثراه nın Bursada vaki olan Ulucami evkafı zaif olmagla mürtezikaye tamam vazifeleri vasıl

olmadığından maada meremmete muhtaç olmuştur. Bursa mukataatından hayrata sarf olunugelen İkizceler ki yılda on beş bin akça olur veyahut yeni Tahtelkale demekle meşhur olan odalar camii şerife ilhak olunması hususun bildirmişsin. İmdi zikrolunan mukataat müteseyyir olmayub camii mezburun lâzım olan meremmeti geru vakıftan tedarik olunmak emredüb buyurdum ki vusul buldukta camii mezburun lâzım olan meremetten geru vakıftan tedarik ettirüb tamir ve termim ettiresin.
(Kapucular kethudasına)

M. 48 S. 61 Fi 6 Şaban 990(1582)

—168—

Manisadaki camiin genişletilmesi için gönderilen altı yük akçanın salimen mahalline teslimine dair :

Hudavendigâr Beyine hüküm ki :

Manisada bina olunan camii şerifin tevsii ferman (olunub) Mustafa çavuş ile altı yük akça irsal olunmuştur. Buyurdum ki vusul buldukta te'hir ve tevakkuf etmeyub müşarünileyhe kifayet mikdarı yarar âdemler koşub mahalli memure irsal eyliyesin ki emin ve salim varub vasıl olub emrim üzere camii şerifin binasına şuru' oluna. Bu hususu sair mühimmata kıyas etmeyub babı ikdamda dakıka fevt eylemiyesin. (Mustafa çavuşa)

M. 48 S. 146 Fi 24 Ramazan 990 (1582)

—169—

Para rayıcına dair :

Bursa kadısına اطرنوس Atranos ve گوکچ Gögeç dağ kadılarına hüküm ki :

Hâlâ filori altmış ve guruş kırka olub emri şerif eemi' vilâyette bu vech ile cari iken hâlâ tahtı kazanuzda filori yetmişe ve guruş elliye alınub verüldüğü istima' olundu. Hususa bu babda mukaddema ahkâmı şerife gönderilmiş iken gerü ona muhalif

vaz' olunmasının sebebi nedir, bu hususta muateb olmanız mükarreedir. Buyurdum ki vusul buldukta bu babda her birinuz ziyade mukayyed olub minba'd filori altmışa ve guruş kırka alub verdirüb emri şerifime muhalif vaz' olunmaktan ziyade hazer eyliyesin. Şöyleki emri şerifimin tenfizinde ihmal ve müsahelenüz ilâm oluna veya emri şerifime mugayir alınub ve guruş ziyade alınub verildüğü istima' oluna olbabda beyan olunacak özrünüz makbul olmayub mes'ul ve muateb olmanuz mukarrerdir ana göre mukayyed olasın.

M. 41 S. 199 — Fi. 12 Z. 990 (1582)

— 170 —

Sultan Mustafanın validesi ağalarından Sünbül ağaya evkaf zevaidinden istihkakının verilmesine dair :

Bursa kadısına, Muradiye mütevellisine hüküm ki :

Merhum Sultan Mustafa طاب ثراه nın validesinin agalarından *Sünbül* agaya evkafı mezbure zevaidinden yedi akça vazife tayin olunmuşken bir yıldan beru vazifesi verilmediği ecelden hâlâ rikâbı humayunuma rık'a sunub tazallum eyledi. İmdi mezkûrun mustahak olduğu vazifesi ol mikdar zaman verilmeyüb te'hir olunmaga bais nedir. Buyurdum ki vardıkta mezkûrun evkafı mezbure zevaidinden mutasarrıf olduğu vazifesinde ne mikdar işlenmiş ulufesi varsa te'hir etmeyüb bikusur teslim edüb tasarruf ederse avk ve te'hir ve taallûl ettirmiyesin. Ve âdeti agnam mahsulünden mahlûl düştükte zikrolunan ulufesin bedelin tevcih edüb arz eyliyesin ki beratı humayunum verile.

M. 48 S. 246 — Fi. 22 Z. 990 (1582)

991 — 1583 Senesi

— 171 —

Bursa livası muhafazasında kalan sipahilere dair :

Hudavendigâr Beyine hüküm ki :

Mektub gönderüb Liva-i mezbur muhafazası için yüz nefer sipahi alıkonulmak ricasını arz eylediğün ecelden senei sabıkada altmış nefer

sipahi alıkonulmuş idi. Hâlâ ol mikdar sipahi alıkonulmasın emredüb buyurdum ki vusul buldukda livai mezburun üç binden aşaga tımarı olanlarından iki yarar ve tüvana yiğit olmayub sefere iktidarı olmıyan pir ve natüvanlardan ola. Bu makule amelmande sipahilerden senei sabıkada alıkonulduğu mikdar sipahi muhafazaya alıkoyub alelesami defter edüb mühürleyüb südde i saadetime gönderesin. Ana göre her birine ahkâm-ı şerife zazıla. Ve alıkodugun sipahilere muhkem tenbih eyliyesin ki kendu havalarında gezmeyüb leyl ve nehar cemiyet üzere olub nefsi Bursayı ve etrafı geregi gibi hıfz ve haraset edüb kimesnenin maline ve canına zarar ve gezend erişmekten ziyade hazer edeler şöyle ki ademi ihtimamları ile eşkıyadan ebnai sebile ve gayrilere zarar ve ziyan müretteb ola kendulara tazmin ettirüb ana göre mukayyed olalar.

M. 44 . S. 16 — Fi. 21 S. 991 (1583)

— 172 —

Subaşı mehmedin yakalanub İstanbula gönderilmesine dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Mehmed nam kimesne Bursada kâh muhzir başı ve kâhi subaşı olub fukaraya zulum ve teaddi olduğu istima' olunmagın bu mekule hususlara karışan mezbur Mehmedin kayd ve bend ile süddei saadetime gönderilmesi lâzım olmagın buyurdum ki vardıkta te'hir etmeyub mezkûru kayd ve bend ile gönderesin. Ve koşub gönderdiğin kimesnelere muhkem tenbih edesin ki yolda ve izde gaflet ile gaybet ettirmekten hazer eyliyesin.

M. 48 S. 326 — Fi 21 Sefer 991 (1583)

— 173 —

Lehistan elçisine on iki at satın almasına müsaade edildiğine dair :

Bursa Beyine ve Bursa etrafında olan kadılara hüküm ki.

Leh kralının elçisi süddei saadetime gelüb kral için akçalarıle bulunan yerlerden on iki reis yarar at almak maksud edündüğün bildirüb olbabda icazeti hümayunum rica etmeğin buyurdum ki vardıkta müşarünileyhin âdemleri anun gibi tahtı hükûmetinizde varub yarar at bulunan yerlerden akçalarıle on iki reis yarar at alımlu

olduklarında emri şerifime muhalif kimesneyi dahl ve tearruz ettirmeyüb men' ve def' eyliyesin. Men'le memnu' olmayanları yazub bildiresin. On iki reis attan ziyade yarar at almamak emrim olmuştur. Emri şerifime muhalif ziyade yarar at almaktan hazer eyliyesin. (Ba hattı humayun verilsin. On iki reis yarar atı Bursa etrafından almağa icazet ba tezkerei efendi)

M. 49 S. 48 Fi 13 Rebiülevvel 991 (1583)

— 174 —

Kırım Hanı Mehmed Giray'ın validesinin kardeşi Mustafaya dair :

Bursa Beyine ve kadısına hüküm ki.

Bundan akdem Cenab-ı emaret meâb Mehmed Giray Hanın validesi دام عصمتها nin biraderi Mustafa gaib olub hayatı ve mematı namalûm değil iken Manavgat kazasında karyei İbradı sakinlerinden Mehmed bin Halife nam kimesne kulu deyu istihdam edüb hâlâ mezbur Mehmed mahrusai Bursada كلنجك Gelincik çarşusunda ticaret üzere ehli sukdan olub mezbur Mustafanın adını tagyir edüb Perviz deyu tesmiye olunmuştur deyu ilâm olunmagın hususu mezbur içün dergâhı muallâm yeniçerilerinden Hasan yeniçeri vekil nasbolunub nakli şehadeti şer'iyye ile gönderilmişdir. Buyurdum ki vardıkda husamayı beraber edüb bir defa şer' ile görülüb fasolmayub on beş yıl murur etmiş değil ise ber mucibi şer'i şerif onat vech ile dikkat ve ihtimam ile teftiş edüb nakl-i şahadet-i şer'iyeye nazar edüb göresin. Filvaki kaziye arz olunduğu gibi ise olbabda muktazayı şer'i kavim ile âmil olub bihasbeşşeri' lâzım gelanı icra eyliyesin. Tezvir ve telbisden ve şuhudu zurdan hazer edüb muhtacı arz olanı yazub bildiresin.

M. 49 S. 105 Cemaziyelevvel 991 (1583)

— 175 —

Yıldırım Beyazid İmaretinin mütevellisi Ebülbekanın teftişine dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Hâlâ süddei saadetimde teftişi fermanım olan مرحوم و مغفورله Yıldırım Han طاب ثراه imaretinin mütevellisi olan Ebülbeka'nın اوالبقا teftişi hususu içün zikrolunan evkaf kâtibi olan Bayramın ve imareti mez-

burenin vekilharcı ve kilarcısı ve mahmiyei mezburede vaki مرحوم و مغفورله Sultan Murad Han imaretinin evkaf kâtibi Muhib ve Gazi Hudavendigâr evkafı kâtibi Derviş ve Sultan Orhan evkafı kâtibi Mesihin süddei saadetimde huzurları lâzım olmagın buyurdum ki dergâh-ı muallâm çavuşlarından قدوة الاماثل و الاقران Hasan çavuş زيد قدره vusul buldukda aslâ te'hir ve terahi etmeyub mezburları zikrolunan evkafa müteallık müfredat defterlerile mezbur çavuşuma koşub ber vechi isti'cal süddei saadetime gönderesin. Mezburların bunda huzurları mühimmatdandır. İhmâl ve müsahele edüb göndermeyince olmıyasın. Şöyle bilasın. (Merkum Hasan çavuşa verildi.) [1]

M. 49 S. 142 Fi. 6 Receb 991 (1583)

— 176 —

Ehli fesadın tenkiline ve himaye edilmesine dair :

Hudavendigâr Beyine ve liva-i mezburda vaki olan kadılara hüküm ki :

Livai mezburun kaimmakamı mektub gönderub livai mezburun sipahileri sefer-i humayuna müteveccih olmagla suhtevat ve levendat ve haramzade ruhsat bulub müslimanların esbab ve emvalin garet ve hesaret eylemekten hâli değillerdir deyu bildirdiğin eclden buyurdum ki vardıkta bu babda her biriniz mukayyed olub anın gibi ehli fesad suhte ve levendat bir yere cem' olduklarında muhafazaya kalan sipahiler ile ve il erlerile üzerlerine varub dahi demleri heder olmak üzere her vechile mümkün ve mutasavvarsa ele getirüb dahi asla mecal vermeyüb haklarından gelasın. Himayet olunub yahud celb ve ahz olunmakla ehli fesade ruhsat olmaktan hazer eyliyesin.

M. 51 S. 43 Fi. 12 Recep 991 (1583)

— 177 —

Manisada yapılan camiye taşçı ve amele gönderilmesine dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Manisada hâlâ bina olunan cami-i şerif mühimmatı içün kifayet mikdarı taşçı ve sırt hamalı lâzım olmagın buyurdum ki vusul bul-

[1] Bu emir 14 Receb 991 tarihinde bir daha te'kid edilmiştir.

dukta asla te'hir olmayub mahmiyei Bursadan kifayet miktarı taşçı ve sırt hamalı tedarik eyleyub irsal eyliyesin ki varub ücreti yevmiye ile hizmette bulunalar. Ve ne mikdar taşçı ve hamal tedarik eyleyüb gönderdüğün isim ve resimlerile yazub defter eyleyub defteri ile maan irsal eyliyesin. Hususu mezbur evamırı mühimmedendir. İhmal ve müsaheleden ihtiyat eyliyesin.

M. 51 S. 91 — 28 Şaban 991 (1583)

— 178 —

Ekmekçiler kethudasının işten çıkarılmasına dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Mehmiyei mezbure ahalisi âdem gönderüb şöyle arz eylediler ki hâlâ mahrusai mezburede ekmekçiler kethudası olan Tayyib nam kimesne müddeti medideden beru kethuda olub fukaraya hilâfı şer' şerif zulum ve teaddi eylediğinden ol hizmetten ref'olunmagiçün emri şerif varid olup ref' olmuş iken hâlâ gene kethuda olub zulum ve teaddiden hâli olmadığın bildirler. Buyurdum ki, vardıkda bu babda mukayyed olub şer' ile hak üzere tefahhus edüb göresin. Filvaki kaziye ilâm olunduğu üzere olub mezkûrun hilâfı şer'i şerif fukaraya zulum ve teaddisi var ise kethudalık hizmetinden ref' ile minba'd hilâfı emr kethudalık hizmetin ettirmiyesin.

M. 52 S. 10 — Fi. 2 Ramazan 991 (1583)

— 179 —

Acemi oğlanları kıyafetinde gezen ehli fesadın tenkiline dair.

Hudavendigâr Beyine ve liva-i mezburda vaki kadılara hükümki :

Mıhalıç kadısı mektub gönderüb kazai mezburda ve İdincik'de ایدنجك ve gayri bazı yerlerde ehli fesad kimesneler acemi oğlanı üslubunda başlarına burma astar sarınub ve acemi oğlanı libasların giyüb tüfek ve yat ve yaragla müslimanların yollarına inüb cebren esbabların soyub teaddi eyledikleri (maada) meclisi şer'e dahi itaat etmeyub hâlâ müslimanlar fesad ve şenaatlarından hâli olmadıkları ecldan İndicik kazasına tâbi . . . . nam karye sakinlerinden ve dergâh-ı muallâm yeniçeri kullarından Altmış dördüncü bölükde Süleyman nam yeni-çeri kulum meclisi şer'e gelüb ol mikdar ehli fesad şakileri tedarikle ele getürülmeğe müteahhid olub bu babda hük-

mü humayunum verilmek rica ettüğü eclden buyurdum ki vardıkda her birinuz mukayyed olub tahti kazanızda ehli fesad ve eşkıyadan olan kimesneler acemi oğlanı üslubunda başlarına burma astar sarınub acemi oğlanı libasın giyüb tüfek ve sair yat ve yaragla müslimanların yollarına inüb cebren emval ve erzakların garet eden şakileri müşarünileyh yeniçeri kulum marifetile hüsnü tedarik ile ele getirüb husamasiie meclisi şer'e ihzaredüb ahvallerin teftiş ve tefehhus edüb göresin. Filvaki kaziye arz olunduğu gibi olub fesad ve şenaatları sabit ve zahir ola bu fesadı edenler cümlesin mühkem habsedüb ahvallerin yazub bildiresin. Hilâfı vaki nesne arz eylemekten hazer eyliyesin.

M. 52 S. 109 — 19 Şevvel 991 (1583)

992 - 1584
Senesi

— 180 —

Mısır Beylerbeyisi Hasan Paşanın kilarcı başısının aldığı fazla paranın kendisinden istirdadına dair :

Bursa kadısına ve Harceminine hüküm ki :

Sabıka Mısır Beylerbeyisi olan Hasan Paşanın kilarcı başısı olan Hasan on yükden ziyade filori alub bazı yerlere emanet koduğu istima, olunub imdi buyurdum ki emr-i şerifimle vardıkta merkum kilarcı başı her kande ise ele getirülüb zikrolunan mikdarı altunu emanet konulan yerlerden tahsil edüb ve mezburun rızkın ve malin mühürleyüb kenduyu habsedüb vukuu üzere yazub arzeyliyesink-i tekrar emri şerifim ne vechile sadır olursa mucibince amel idesin.

M. 52 S. 221 — Fi. 9 Muharrem 992 (1584)

— 181 —

Bursada Mahmud Paşa hanı önünde mücrimlerin asılmamalarına dair :

Bursa kıdısına hüküm ki :

Mektub gönderüb mahmiyei Bursada kadimî salb ve siyaset olunagelen yerler var iken müteveffa Mahmud paşanın mahmiyei mezburede vaki olan vakf hanı ve dükkânı önünde bazı mücrimler salb ve siyaset etmeğe mübaşir olalıdan beru ve müteveffa-i mez-

burun vakf hanı ve dükkânları ma'yub, âyende ve revendeler mukaddema ahir hanlara konub mahsulu vakfe kemali mertebe zarar ve noksan müretteb olmuştur deyu men'olunmak babında emri şerif verilmek ricasına arzeyledüğün ecIden kadimden olageldiğü yerde vardıkta anın gibi salb ve siyaset vaki oldukta kadimden olagediğü mehalde ettirüb müteveffa-ı mezburun vakıf hanı ve dükkânları önünde ettirmiyesin.

M. 53 S. 47 — Fi. 28 Ca. 992 (1584)

— 182 —

Murad III ün validesi namına Bursaya gönderdiği elli bin akçanın fukara, ulema vemeşayihe dağıtılmasına dair: [*]

Bursada sultan medresesi müderrisine hükümki :

Hâlâ مرحوم و مغفور validetim sultan طاب ثراه nın ruh-u pur fütuhu içün fukaraya üleştirmeğe dergâh-ı muallâm çavuşlarından Mehmed çavuş ile elli bin akça irsal olunmuştur. Buyurdum ki vusul bulduktu irsal olunan akçayı şehrin müstahikki sadaka olan ulema, meşayih ve sadat ve sair fukarasına müşarileyh çavuşum marifetile berveçhi adalet hallu halince tevzi' ve taksim eyleyüb ruhu içün dua ve sena ettiresin. Ve nevechile oldugun yazub bildiresin.

M. 52 S. 176 — Fi. 4 Zilhicce 992 (1584)

— 183 —

Beç kralı elçisinin Bursa ılıcalarında tedavisine müsaade edilmiş olduğuna dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Hâlâ Beç kralının haracile süddei saadetime gelen elçisi yolda gelürken bazı maraza mübtelâ olub Bursada olan ılıcaya girmek babında hükmü humayunum rica etmeğin buyurdum ki vardıkta merkum ılıcalara girmek istedikte mani olmayub ve kenduye ve âdemlerine ve davarlarına hilâfı şeri' kimesneyi dahlettirmeyüb vaki olan zad ve zevahirelerin kendu akçalarile tedarik ettiresin. (Mustafa çavuşa verildi.)

M. 55 S. 20 — Fi. 2 Za. 992 (1584)

[*] Murad III ün annesi Sarı Selim II nin zevcesi Nurbanu sultandır. Üsküdarda camisi vardır. Karaca Ahmed mezarlığı zamanında yapılmıştır.

— 184 —

Bursada türeyen ehli fesada ve bunların tedibine dair :

Bursa kadısına ve Liva-i mezburda vaki olan kadılara hüküm ki,

Sen ki Bursa kadısısın süddei saadetime mektub gönderüb mahrusai Bursada suhte taifesi kesret üzere olub fesad eylemekde birbirine muttasıl olduklarına binaen etrafta olan levend taifesinden bir nice ehli fesad suhte şekline girüb azîm fesad ederler. Bu makule suhte şeklinde olan levend taifesi teftiş olunub men' olunmaları içün hükmü hümayunum verilmek rica ve arzetmegin buyurdum ki vardukda bu babda gereği gibi mukayyed olub her biriniz tahtı kazanuzda tenbih ve nida ettirüb minba'd suhte şeklinde levendat taifesi yarağla bulunmayub fesad ve şenaattan hazer eyleyeler. Anun gibi tenbihten mütenebbih olmayub dahi eğer suhtedir ve eğer suhte şeklinde gezen levend taifesidir bellerinde gürz ve ellerinde ok ve yayları olan ol asılları ele getirüb ahvallerin dikkat ve ihtimam üzere tayin eyleyüb göresin dahi fesad ve şenaatleri sabit olanlara mecal vermeyüb muhkem haklarından geldiresin ki sair eşkıyaya mucibi ibret ola. Ve suhte taifesi eğik ucu yerde olub bellerinde gürz ve ellerinde ok ve yay ola anın gibiler sılaya gideruz ve sıladan geluruz dediklerinde amel etmeyub eşeddi azabla katletdiresin.

M. 52. S. 387 — Fi. Rabiülahır 992 (1584)

993 — 1585
Senesi

— 185 —

Bursa köylülerinin vaziyetine ve bu köylerde oturan raayanın ahvaline dair :

Hüdavendigâr beğine hüküm ki :

Mektub gönderub Liva-i Hudavendigâr'da olan Kuranın ekseri yaya köyü ve serbest timarlar ve bazı havassı humayun ve

evkafı salatinden olmağin raayanın nicesi ve çobanları Yeniçeri ve acemi oğlanı şeklinde gürz ve tüfek ile gezdiklerinden gayrı sefere teveccüh olundukta evler basılub ve âdemler katlolunmasına sebeb olmağin bu makuleler teftiş olunmak lâzım geldikde bu tarikle ehl-i fesadı ele vermeyub andan maada nefsi Bursada dahi kırk elli medrese olub fesaddan hâli olmamağın bu makuleler umumen teftiş olunub liva-i mezburda kefilsuz levendat ve suhte kouulmamak babında hükmü humayunum ricasını arzetmeğin bu hususta Vilâyet kadıları marifetiyle görülub arzıhal olunmak emredüp buyurdum ki vardukta bu makule ehli fesad namına olanları ele getirub ahvallerin şer' ile toprak kadıları marifetleriyle teftiş eyleyüb göresin. Kaziye arzolundu gibi olub şer'ile fesad ve şenaatlerin sabit ve zahir olursa ne makule ifsatları olub yanınızda ne veçhile sübut bulunduğun yazub süddei saadetime arzeyleyesin.

M. 55 S. 135 — Fi. 5 Sefer 993 (1585)

— 186 —

Ali paşa mahallesinden Mahmudun Oruç ismindeki adamı öldürdüğüne dair :

Bursa kadısına ve Beğine hüküm ki,

Mirliva mektub gönderüb danişmend taifesinden Ali Paşa mahallesinde sakin Mamud bin Ali nam kimesne Oruç nam kimesneyi bıçakla urub mecruh edüb badehu mezbur kimesne fevt olub sicloluuub ve yine taifei mezbureden Ahmed bin Mahmud nam kimesne diğer Ahmed nam kimesneyi katleyledüğü siclolunmuş iken şer' ile ehl-i fesadın haklarında lâzım gelen icra olunmayub kalmak ile ziyade ruhsat bulub fesad ve şenaatta olduklarını bildürdüğün eclden ele getürülüb arzolunduğu üzere fesad ve şenaatları sabit olursa olmakule fesadları sabit olan Sipahi ahvallerin yazub mufassal arzeyleyesin. Değil ise şer'ile lâzm gelmesi icra edüb yerine koyub şer'i şerife muhalif iş olmaktan ve ehli fesadı mücerred celb ve ahz sebebiyle himayet olub kendu hallerinde olanlara dahl ve tecavüz etmekten ziyade hazer eyleyesin.

M. 55 S. 166 — Fi. 9 Sefer 993 (1585)

— 187 —

Zeamet ve evkaf zabıtlerinin tuttukları ıençberlere dair :

Burs kadısına ve Beğine ve Liva-i mezburde vaki olan kadılara hukümki.

Sen ki Mirlivasın. Mektub gönderub Liva-i mezburda zeamet ve evkaf zabitleri ba'zı başka başka rencber tutub lâkin mezburlar kendu raiyetlerinden maada fesad ve şenaatte bulunan ehli fesadı tutub şer' ile haklarında lâzım geleni dahi icra olunmadan ehli fesadı ele vermeyüb eğer kendu raiyetleridir ve eğer âhirdir itlak etmekle ehli fesadın haklarından gelinmeyüb fesad ve şenaatten hâli olmadıkları bildirdüğün eclden anun gibi ehli fesad taifesi ele getirilüb dahi ahvallerin şer' ile görülmek emredüb buyurdum ki, vardukta tahtı kazanuzda anun gibi ele getirilüb fesad ve şenaatta bulunan ehli fesadı meclisi şer'a ihzar edüb bir defa şer'ile faslolunmayub on beş yıl terkolunmayan ahvallerin hak üzere teftiş edüb göresiz. Arzolunduğu üzere üzerlerine bihasbeşşeri' fesad ve şenaati şabit ve zahir olan ehl-i fesadın sipahi olanların sureti sicilleriyle yazub arzeyleyesin. Olmayanların haklarında lâzım geleni icra edüb yerine koyub şer'i şerife muhalif iş olmakdan ziyade hazer eyleyesin. Eslemeyüb ehli fesadı itlak edenleri dahi isimleriyle yazub bildiresin.

M. 55. S. 165 — Fi. 9 Sefer 993 (1585)

— 188 —

Orduya (orducu) adı altında esnaf gönderilmesine dair :

Bursa kadısına hüküm ki:

Hala Vezir-i âzamım olan düstur-u Ekrem seferü humayunuma teveccüh edüb kış vaki olmakla nefs-i Kastamuni'da kışlayub lâkin hâlâ müşarünileyh Erzurum canibine gitmek fermanım olmağın tekrar orducu yazılmak lâzım olmağin sabıka ihraç olunduğu üzere her san'atın yarar üstadlarından nefsi Bursa'dan iki nefer kasab, dört nefer etmekçi ve iki nefer başçı ve üç nefer aşçı ve üç nefer bakkal ve bir çukacı ve iki nefer attar ve iki nefer saraç ve iki nefer papuççu ve iki nefer çizmeci ve üç nefer derzi ve iki nefer bezzaz ve iki nefer berber ve bir hallaç ve bir nalçacı ve iki nefer bozacı ve üç nefer nailbend ve dört nefer arabacı ve iki nefer çakşırcı ve bir mumcu ve iki nefer muytab ve iki nefer semerci ve iki nefer eskici ve bir yaycı ve bir kılıççı ve bir künkçü tayin ve ihraç olunmasın emredüb buyurdum ki:

vardıkta gereği gibi mukayyed olub tayin olunan mikdar ehli harfin yarar üstadlarından sanatlarına müteallik ve lâzım olan havaiçlerini müstevfa tedarik ettirüb ola gelen âdet ve kanun üzere yazub defter edüb berveçhi isti'cal müretteb ve mükemmel âlet ve esbablariyle müşarünileyh veziri âzamım yanına gönderesin ki varub orduy-u humayunum hizmetinde olalar. Ana göre mukayyed olub babı ikdamda dakika fevt etmeyesin.

M. 59 S. 42

Fi. 22 Rebiülahır 993 (1585)

— 189 —

Bursa kasablarına dair :

Bursa kadısına hüküm ki :

Mektüb gönderüb mahrusei mezburede bundan akdem bazı kimesneler kasab yazılub kasablık hizmetinde iken hâlâ feragat edüb âhir sanata mübaşeret eylemekle mahrusei mezbure üç dört kasaba munhasir olmagla bazı zamanda şiddeti şitada müslimanlar et hususunda küllî muzayaka çekmek lâzım gelür deyu zikrolunub kasabların gene kasab olmalarıçün emr-i şerif verilmek ricasına arzeylemişsin. İmdi kadimî yazılu kasab olanlar âhir sanata mübaşeret eylemek olmaz. Buyurdum ki vusul buldukta bu hususa onat mukayyed olub göresin. Filvaki mezkûrlar mahrusei mezburede yazılu kasab klub kasablık hizmetinde iken hâlâ feragat edüb âhir sanata mübaşeret etmişler ise men' edüb vaki olan sermayeleri ile gerü kemakân kasablık hizmetinde istihdam eyliyesin. (Arzı getiren Nureddin nam danişmende verildi).

M. 60 S.

Fi. 26 Za. 993 (1585)

— 190 —

Bursa muhtesibi Ali çavuşa hakaret eden eşkıyaların muhakeme edilmesine dair :

Bursa kadısına hüküm ki:

Dergâhı muallâm çavuşlarından olub mahrusei mezburede muhtesip olan الأماثل قدوة Ali çavuş قدره زيده süddei saadetime arzıhal sunub şehrin eşkıyasından kör Cafer ve şaşı Sefer ve Debbağlar çavuşu Muhammed ve müezzin Mahmud demekle maruf eşkıya kendulara muvafık bazı şakiler ile gelüb ihtisab dükkânın basub seninle davamız vardır gel kadıya varalım deyu envaı hakaretle mahkemeye alub gidüb mahkemeye vardukda sonra mahkemeyi basub dahi mahkeme içinde mühkem darbedüb ferracım ve kaftanım pare pare eyleyüb küllî hakaret eylediler. Şer'ile görülmesin rica eyledüğü eclden mezburları ele getirüb bir defa şer' ile faslolmayub ve on beş yıl murur etmeyen husuların husama muvacehesinde hak üzere şer' ile ve dikkat ve ihtimamla teftiş (edüb) göresin. Arzolunduğu üzere fesad ve şenaatları şer' ile sabit ve zahir olursa siclecüb ehli fesad Sipahi ise arzeyleyesin. Değil ise dahi mezburları sureti sicilleriyle süddei saadetime gönderesin. Amma bu babda tamam hak üzere olub hilâfı vaki nesne arzolunmaktan ve ahz ve celb sebebiyle ehli fesadı himaye eylemekten ihtiraz eyleyüb caddei haktan udul eylemeyesin.

M. 58 S.

Fi. 993 (1585)

— 191 —

Bursadaki kıtlığa ve Bursaya hububat verilmesine dair :

Hüdavendigâr sancağında terekeleri İstanbula gelmek içün huküm verılmeyen yerlerin Kadılarına hukūm ki :

افضل قضاة المسلمين Mahrusei Bursa kadısı süddei saadetime mektub gönderüb mahrusei Bursa'da hala buğday ve arpa kaht ve gala üzere olub ve tahtı kazanızda hasıl olan arpa ve buğday kadimüleyyamdan mahrusai Bursa'ya getirülüb satulugelmiş iken hâlâ kazanuzda kuzattan ve müderrisinden ve kapum kulları ve Yeniçeriden bazı kimesneler müftekirler olub narh-ı rüzî üzere buğday ve arpa vermediklerin bildirmeğin buyurdum ki, hükm-i şerifim vardukta tahtı kazanızda hasıl olan terekeyi mahrusei İstanbul'a getürülmek içün hükm-i şerifim ile varmayanlarınız kadimüleyyamdan olageldiği üzere arpa ve buğdayı mahrusei Bursa'ya gönderesin ki eshabına ticaret ve raaya ve berayaya vüs'at hasıl ola. Bu babda mukayyed olub hilâf-i şer'i şerif kimesneye ihtikâr ettirmeyüb memnu olmayanları isim ve resimleri ile yazub arzeyleyesin. Ve Yeniçeri kullarım dahi bu babda ağaları tarafından varan mektub ile amel eyleyüb emr-i şerifime muhalif iş etmiyeler. Şöyle bilesin.

M. 58 S. 224

Fi. 993 (1585)

995 - 1586

Senesi

— 192 —

Arazinin tahrir ve mesahasına dair :

Bursa Kadısına ve Hüdavendigâr sancağında vaki olan Kadılara hüküm ki:

Liva-i mezburda vaki evkaf-ı âmmenin müeeddeden trhriri lâzım gelmeğin sabıka süddei saadetimde şıkkısani defterdarı olan Mustafa دام علوه emin ve defter-i hakani kâtiplerinden İbrahim زيد قدره kâtip tayin olunup evkaf-ı âmme toprağında bazı bağlardan resm mukayyed olub ol asıl bağların ve sair arazinin sahipleri bağlarımız ve yerlerimiz cüzîdir deyu saklayub hin-i tahrirde vukuu üzere tahrir olunmak içün mesaha olunması lâzımdır deyu bildirdikleri eclden imdi yer ölçümünün urganı derzi zıra'ile yetmiş zıra'dır ki benna zıra'ı ile elli altı zıra' olur. Bağ ölçümünün ipi dahi derzi zıra'ı île elli beş ağaçtır ki yapucu zıra'ı ile kırk beş zır' olur Ana göre süddei saadetimden arazi ve bağ ölçümü içün başka başka iki başı mühürlü urgan verilmiştir. Buyurdum ki hükm-i şerifi vacüb-ül-ittibaımla her kangınızın kazasına varır ise evkafı âmme toprağında vaki olan bağların ve mümtaz ve muayyen sınurları dahilinde olan yerlerin hin-i tahrirde mesaha olması lâzım geldikte bizzat üzerine varub irsal olunan ip ile hak üzere ehl-i vukuf mahzarlarına mesaha edüb evkaf-ı âmmeden her birinin elinde ne mikdar yerleri ve bağları var ise ana göre defter-i cedide kaydedüb mübhem ve meşkûk nesne komıyasın. Amma mesaha hususunda tamam hak ve adl üzere olub garaz ve taassubdan ve kimesnenin bağ ve yerlerini ziyade ve noksan üzere kaydolunmaktan ihtiyat edüb hakkı sariha tâbi alasın. Bir veçhile temyiz eyliyeler ki sonra kimesne bana garaz olmuştur deyu şikâyet etmek ihtimali olmıya. Şöyle bilesin.

M. 62 S. 83

Fi. 18 N. 995 (1586)

996 - 1587

Senesi

— 193 —

Cariye satın alan Muine ve Müstedam adındaki kadınların borçlarına dair :

Bursa kadısına hüküm ki : (Ba hat)

Sadattan Seyit Mahmut nam kimesne gelüb bundan akdem Muine nam hatun İstanbul'da Cafer nam esirciden dört cariye satun alub birinin bahasın verüb üç cariyenin bahasından zimmetinde on altı bin akçası kalub Seyit Hüseyin nam kimesnenin hatunu Müstedam nam hatun içün zikrolunan cariyeleri satun alan budur hakkım bundadır demekle mezkûr Cafer mezkûre hatunu rencide edüb hâlâ mezbure Muine bilfiil Bursa'da olduğun bildirüb hâlâ mezburun Seyit Mahmut ve Seyit Hüseyin mezkûre hatun kendulara koşulub süddei saadetime gönderilmek için emr i şerif riea eyledükleri eclden buyurdum ki vsul buldukta husus mezbur bir defa şeri' ile fasloluoub bilâ özr-i şer'i on beş yıl terkolunmuş değilse cariye bahasından oldenlu akça kaldığı şer' ile sabit olursa badessubut bikusur hükmedüb alıveresin. Anın gibi şer'ile sabit olduktan sonra vermekte taallül ederse mezbure hatunu mahremiyle koşub mezburan seyitlerle maan süddei saadetime gönderesin ki gelüb bunda dahi şer'ile görülüb hak (hangi) canibte zuhur ederse ana göre amel oluna. Eğer mahremi yoksa sen münasib gördüğün üzere bir mütemedünaleyh âdem bile koşub gönderesin. (Mezbur Muhammede verildi.)

M. 64 S. 107

Fi. 996 (1587)

997 - 1588

senesi

— 194 —

Çukurca'da bina olunan hana kurşum verilmesine dair :

Müfettişi emval olan İnegöl اينه كول kadısına hüküm ki:

Çukurca چقورجه nam mahalde bina olunan hanın mühimmatı içün tahtı kazanda vaki olan madenden akçalariyle narhı cari üzere

yedi yüz tahta kurşun alıverülüb mahalli memura irsal olunmasın emredüb buyurdum ki, vardukta ferman-ı humayunum mucibince hanı mezburun mühimmatı içün lâzım ve mühim olan yedi yüz altı tahta kurşunu maden-i mezkûrdan akçalariyle nerhı cari üzere bittemam alıverüb vakit ve zamaniyle mahalli memura irsal etmek babında envaı ikdam ve ihtimamın vücuda getüresin deyu emr-i şerif yazılmıştır.

M. 164 S. 191 Fi. 28 M. 997 (1587)

— 195 —

Kervan basan ve avarız akçalırını gasbeden eşkıyalara dair :

Bursa ve Mıhalıç ve Aydıncık ve Gönan kadılarına hüküm ki: Solak Mehmet ve Ahmet bin Memi ve Kalaycı Rıdvan ve Mehmet Subaşı ve Yeniçeri Üveys ve Madenoğlu ve Acemi oğlanı Abdurrahman ve Yeniçeri Hamza ve Mustafa bin Ömer ve Yeniçeri Hüseyin bin Kurd ve biraderi Mehmet ve Divane Mehmed ve Hasan ve Haffaf Bali ve Yörük Mehmet ve Yeniçeri Mehmet ve yeniçeri Hasan ve biraderi ve Zaim Ferruh ve taşçı Sefer ve arabacı Ali katırcı Hasan ve Divane Ahmet karındaşları Mehmet ve Ali nam kimesneler ve Siryanus nam Zimmi ve oğlu Vasil KİTE kazasında بل طاق nam derbendde kârbanı basub kendularını katil ve esbab ve emvallerin garet edüb ve Biçin بيجن kadısı olub Mevlâna Beyazidin avarızdan cem' eylediği mirî akçayı garet edüb mezbura taşçı Sefer ve arabacı Ali ve katırcı Hasan ve Mehmet Ali ahzolunub hâlâ Burusa zindanında mahbus oldukları ilâm olunmağin saireleri dahi yataklarından ve duraklarından teftiş olunub şeri' ile bulundurulması lâzım olanlara buldurub garet ettikleri mirî akça tahsil olunmak içün mukaddema emr-i şerifimle dergâh-ı muallam müteferrikalarından Mehmed دام مجده ve süddei saadetim yaya başılarından . . . . . subaşı tayin olubun mufassal ve meşruh hükm-i şerifim verilmeğin kadimden ehli fesad olub ol kerban basulup katli nüfus ve gareti emval oldukta bile olan solak ve yeniçeri taifesi ahzolunmak nev'an tereddüt olundu ilâm olunmağın buyurdum ki vardukta eğer solak'dır ve eğer yeniçeridir ve eğer acemi oğlanıdır ve eğer gayrıdır ehli fesad her kimler ise müşarünileyhimanın marifetiyle ele getürülüb dâhi mukaddema verilen emr-i şerifim mucibince ahvalleri şer' ile teftiş ve tefahhus olunub veçhi meşruh üzere üzerlerine fesad ve şenaat sabit ve zahir olursa kendularını muhkem habsedüb üzerlerine sabit olan mevadın sureti sicilleriyle süddei saadetime gönderüb vukuu

üzere arzeyleyesin. Amma hin-i teftişte hakkı sariha tâbi olub tezvir ve telbisten ve şuhudu zuurdan ve garaz ve taassubdan ve gayrı vaki kazıye arzolunmaktan ve sen yataksın deyu bazı kimesneye mücerred celb ve ahz içün dahl ve taarruz olmaktan hazer eyleyesin. Sonra sen muateb ve muakeb olursun. Bilmiş olasın (Hudavendigâr beyinin kapu kethudasına verilmiştir).

M. 64 S. 16 Fi. Gurrei Za. 997 (1588)

— 196 —

Bursada kalb akça kesenlerin teftişine Ahmed Çavuşun gönderildiğine dair :

Bursa Kadısına huküm ki:

Nefsi Burusa'da ele getirülüb salıverilen kallâpların teftişi hususu dergâhı muallam çavaşlarından Ahmet çavuş tayin olunub mufassalan hükm-i şerif verilmiştir. Anın gibi müşarünileyh varup teftişe mübaşeret ettikten sonra bu hususa biz dahi mübaşiriz deyu âhirden kimesne emr i şerif ihraç edüb dahletmek isterse minba'id dahlettirmeyüb bu hususu müstakil Ahmet Çavuşa gördürmek emredüb buyurdum ki vardukta şöyle ki bu hususu âhirden kimesne emr-i şerif ibraz edüb dahleylemek ister ise emrüme muhalif dahlettirmeyüb mukaddema verilen hükm-i şerifim mucibince çavuş ı mezbur görüb hak üzere ahvallerin teftiş edüb kallâblıkları sabit ve zahir olanları mukayyed ve mahbus göndere ve bu yakınlarda tutulan kallâpları dahi müşarünileyhe teslim eyleye. Amma bu bahane ile kallâpları himaye edüb akçasın alub salıverirse arzeyleyesin ki kallâplara olacak ukubet ana da icra oluna.

M. 66 S. 17 Fi. Gurrei Za. 997 (1588)

998 - 1589

Senesi

— 197 —

Bursada Sultan, Murad vakfına mütevelli olan Ahmedin ahvaline dair :

Bursa kadısına huküm ki :

Darüssaadem ağası Muhammed'e دام علوه mektub gönde-

rüb mahrusai mezburede merhum ve mağfurunleh Sultan Murad Han طاب ثراه evkafına akça ile mütevelli olan Ahmed evkafı harab edüb imareti kapadub vakf kura iken mahsulâtın kendu kabzedub mürtezikaya bir akça vermeyüb kendu malimden vakfe akça vermiş idim deyu vakfı medyun çıkarub defeatiyle tenbih oldukda mütenebbih olmayub vakfe küllî gadr edüb tevliyeti dergâh-ı muallâm kapucularından darende Kasim'e verilüb zikrolunan vakfa sabıka mütevelli olan Kara Mdstafa ve Manav Ali ve Kara Ahmedin irad ve masrafları yerlu yerinde teftiş nlunub ve muhasebeleri görülmek içün emr-i şerif rica etmeğin buyurdum ki vardukta mezkûr vakfın hâlâ olan mütevellisi ve kâtibi ve cabilerin mezburun mütevelliler ile meclisi şer'a ihzar edüb zamanı mübaşeretlerinden bir defa görülmeyen ve bir defa görülüb meşkûk ve şüpheli olan mevadı müfredat defterleri mucibince hak üzere dikkat ve ihtimamla yerlu yerinde teftiş edüb mali vakfden her birinde ne kadar nesne zuhur ederse cümlesin nakir - ü - kıtmir tahsil edüb vakf için zabtetdiresin.

M. 66 S. 92 — Fi. 28 M. 998 (1589)

— 198 —

Adanalı Mehmedin İstanbul'a kasablık hizmeti için gönderilmesine dair :

Bursa kadısına hukûm ki :

Mahrusei Burusa'da sakin Adanalı Muhammed ziyade mün'im ve mütemevvil olub on beş yük akçaya kadir olduğu ilâm olunmağın mahrusai İstanbul'a kasab yazılması.n emredüb buyurdum ki vardukta göresin. Filvaki Adana'lı Mehmed arzolunduğu üzere mün'im ve mütemevvil olduğu zahir olur ise ol canibden alâkasın kat'edüb mahrusei İstanbul'a gönderesin ki kasablık eyleye.

(Koyun emini Mustafa Çavuşa verildi).

M. 66 S. 147 — Fi. 3 Rebiü'ahir 998 (1589)

— 199 —

İstanbuldaki sarayda inşa olunan Köşkün Çinilerine dair :

İznik kadısına hüküm ki :

Saray-ı âmirede müceddeden bina olunan kasr için kâşi lâzım olmağin hasse bostancılarından . . . . nam kuluma onbeş bin akça teslim olunub lâzım olduğu üzere nümune ile irsal olunmuştur. Buyurdum ki vardukta bir an ve bir saat tahir etmeyub kâşi üstadların celbedüb irsal olunan nümune üzere fermanım olan kâşileri itmama erişdirüb süddei saadetime gönderesin. Hususu mezbur mühimdir. İsticalde ihtimam eyliyesin.

M. 66 S. 152 — Fi. Rebiülahir 998 (1589)

— 200 —

Orhem oğlu İsak Adındaki yahudiye dair :

Bursa kadısına hukûm ki :

Tahtı kazanda Orhem oğlu İsak nam yahudi telbis olub evinde telbis fetvalar bulunmağin mukaddema ahzolundukta habsolunub habisde iken firar eyledüğün bildürüb tahtı hükûmetinde her kande ele girer ise kayd ve bend ile süddei saadetime gönderilmesin emredüb buyurdum ki vardukta mezkûr yahudiyi her kande bulunursa ele getürüb dahi yarar âdemlere koşub mukayyed ve mahbus süddei saadetime gönderesin. Amma bile koşub gönderdüğün âdemlere mühkem tenbih ve tekid eyleyesin ki yolda gaybet ettirmek ihtimali olmıya. — Subaşıya verildi —

(Ba hattı Hüseyin Çelebi tezkireci)

M. 66 S. 176 — Fi. 998 (1589)

— 201 —

Bursada tatar çarşısındaki meyhaneye dair :

Bursa kadısına huküm ki:

Burusa'da tatar çarşusunda vezir-i âzam Sinan Paşa namiyle bir meyhane peyda olub zikrolunan meyhane hâdis midir kim peyda etmiştir vukuu üzere yazub arzolmasın emredüb buyurdum ki vardukta bu hususa mukayyed olub zikrolunan meyhane hâdis midir nicedir kimler peyda etmişdir aslı nicedir vukuu ve sıhhatı üzere yazub arzeyleyesin. Sıhhatı ile yazub hilâfı vaki nesne arzelemekden hazer eyleyesin.

M. 66 S. 187

Fi. 16 R. 998 (1589)

— Bitti —

D Ü Z E L T M E :

Dikkat

66 ıncı hüküm

Mustafa kızı Ayşenin ırzına tecavuz edenlere dair olup cedvele sehven konmamıştır.

Metindeki hüküm sayıları, vesikaların sene esasına göre olan tasniflerindeki sayılarla kontrol edilirken daima bir evvelki numaraya bakılmalıdır.

LÛGATÇE

A

Acem :

İranî olanlara verilen ad, vaktiyle arap evladı olmıyanlara acem denilirdi.

Acemi oğlanı :
(Yeniçeri namzedi)

Kapukulu teşkilâtındandır. Acemi ocağı, Yeniçeri ocağının teşkilinden sonra meydana getirilmiştir. Düşmandan alınan esirlerden askere alınanlara Acemi oğlanı denirdi. Bunlar bir kaç yıl askerî hizmette bulunarak Türk adetlerini, Türkçeyi öğrenirler sonra iki akça ülûfe ile Yeniçeri oburlardı.

(İ. Hakkı Uzunçarşılı. Osmanlı imparatorluğu teşkilâtı)

Âdet-i ağnam :

Rumelide beher on koyun, keçiden bedelen veya aynen alınan resim, vergi: Koyun resmi

Akçe :

Sultan Orhan zamanında kesilen ilk Osmanlı sikkesidir. Akça mogol lisanında (Beyaz sıkke) manasına gelir. Akçenin kıymeti zaman zaman değişmiştir. 1234/tarihinden sonra akça kesilmemiştir. Şimdi bu kelime ancak (pey akçası) gibi yerlerde kullanılır.

Ala balık :

Mersin balığının bir nev,i olub tatlı akar sularla bazı tuzlu sularda bulunur. saf ve hızlı akan sulardan pek hoşlanır. Eti lezzetli olduğundan her yerde avlanmasına ehemmıyet verılır. İsviçre göllerile Türkiyenin en çok Bursada uludağ'daki göllerinde güzel ve iyileri avlanır. Yumurtaları iri o'ur.

Denizlerde yaşayan bir nevine (tuzlu su alabalığı) denir. Vaktiyle bu balıklar Bursadan saraya gönderilirdi.

Altıparmak :

(Altı parmak Mehmed efendi) aslen Üsküplü olub Mısırda medfundur. Ölümü (1033) / 1623. İznik'de de Lefke kapısında vaktiyle türbesi olan (Altıparmak) adıyle tanınmış Hayreddin efendi isminde bilgin bir zat daha vardır. Ölümü 1046 / 1636 dır.

Bursada vaktiyle (Altıparmak) adıyle meşhur bir de yahudi vardı. Bursadaki (Altıparmak) semti ile bu yahudi arasında bir münasebeti olub olmadıgı tetkika muhtacdır.

Amelmande :

İşten kalmış, iş, güç yapmağa ıktıdarı olmıyan.

Âmil :

Bizde Tasildar, arablarda Vali manasına kullaılmıştır.

Atranas : Adrianus

Orhaneli kazasının adıdır. Bir adı da (Beğce) dır Kazaya bağlı (Harmancık), (Keles) nahiyeleri vardır. Şehrin nufüsu 1232 dır. Kazanın 1935 sayımına göre nüfus yekûnu 45289 olub mesahesi 3350 kılometodur.

içinden Atranos çayı geçer ki eski adı Ryndacus'dur.

Arazi :

Arazi-i emiriye (hukûmet toprakları) arazi-i vakfiye (vakıf toprakları) arazi-i öşriye (ösür resmi alınan topraklar) arazi-i haracıye (hıristıyanlara ait ve haraç alınan topraklar) arazi-i mevat (sahipsiz kalmış işlenmemiş topraklar) gibi şekilleri vardı

Arazi ve toprak meselesi Osmanlı imparatorluğun en esaslı dava ve meselelerınden birini teşkil etmıştır.

Arazi tahriri :

Selçukiler, Osmanlılar köyleri, şehirleri, vilâyetleri, ormanları, suları, madenleri, evleri ve bütün nüfusu yazdırmışlardır. Bu iş için gezici hey'etler tayin etmişlerdir.

Defteri hakanıler - Tapu defterlerı bu hususta çok kıymetli vesikalar mahıyetindedir. Her vilâyetin her sene arazi, nüfus, vergi

ve bütün mahsulatı bu defterlere muntazam olarak kaydelırdı. Bugün bu defterler Arşiv dairesinde bulunmaktadır.

Arz عرض *:*

Öne koyma, sunma, küçüklerden büyüklere bir iş için verilen dilekçe veya yazılan tahrirat.

Arz odası. divan: Divan yeri

Arz kâgıdı :

Sadrazamın padışahlara arzları çok defa 25x15 ölçusünde kagıdlara yazılırdı.

vaktıyle elçilerin padışahların yanında kabul edildıkleri odaya da arz odası denilırdi.

Asesbaşı عسس باشى *:*

Eskiden bir yerin korunması için gece kol gezen jandarma gibi teşkillere Ases denilirdi. Asesbaşı Yeniçeri ortalarından 28 - inci bölügün çorbacısı idi. (Çorbacı çorba pişiren demek değildir. Çorbacılık Yeniçeri sınıfından bölük başı olup Yüzbaşı demekti). Asesbaşılar idam vukuunda bölüğüle siyaset meydanında bulunarak inzibata bakardı.

Asitane - i - saadet

Asitan (eşik manasına gelir. Saray. Padışahın manevî şahsiyeti Padışahlar tarafından verdirilen emir ve hukümlerde hep (Asitane-i saadet), (südde-i saadet), atebe-i ulya) gibi tabirler kullanılırdı.

Apolyond : Apollonia Ad Rindacum

Bugün merkez Bursa kazasına baglı 1316 nufuslu bir köydür. Bu köy kendi adıyle anılan gölün kenarındadır. Burada vaktıyle Apollon'a ait bir tapınak vardı. Bu mabed gaibden haber veren kâhenleriyle meşhurdu. Gölün uzunluğu 24 eni ise 13 kilometrodur. Mesahesi 156 K² dir. Gölde yelkenli kayıklar işler. Balıkları lezzetli olub, Sazan, turna, yayın başlıca cinsleridir.

Gölde Kız adası, Halil Bey adası gibi adalar vardır.

Avarız :

Kanunla tayin edilmiş olan vergilerden başka ihtiyaç ve harp zamanında ahaliden Aynen veya para olarak alınan mıkdarı belirsiz vergilerdir. Hükûmetce adı (Avarız-ı Dıvaniye) idi.

Ayak naibi :

Yeniçeriler zamanında İstanbul kadısı tarafından Çarşı, pazarları dolaşarak, kanuna aykırı ahval ve muameleyi menederdi.

Aydıncık : Edincik

Şimdi Balıkesir vilâyetinin Erdek kazasına bağlı bir nahiye. Burada neşhur Sızik harabeleri vardır.

Ayende ve verende :

Gelen, giden.

B

Baç :

Denizden iskelelere gelen gemilerle, kervanlarından alınan resim, vergi.

Badıhava :

Zuhurata tabi resim, haklı olduğu kadar haksız alındığı da olurdu. Gelin, gerdek, cürüm, cınayet resimlerine de denirdi.

Ba hat :

(Hattı ile) manasına gelir. (Ba hattı Kemal efendi) Kemal efendi hattı ile, demektir. Önemli tahriratların başına bu kayid konulurdu.

Beç :

Macarca Viyana şehrinin adı. Türk vesikalarında da Viyana şehri böyle anılır.

Beç çasarı Avusturya imparatoru demektir. Peçevî tarihinde ki (Muhasara-i kal'a-i Beç tahtgâh-ı Çasar-ı Neçme ve Çek ve Alaman. cild. I. S. 135) kaydi de bunu gösterir.

Beçkâri edevat, Beç işi tabaklar.

Bennâk resmi : بناك

Toprağı yarim çiftlikten az olan köylünün vergisine bennâk denir. (Kanunen iki öküzlük yer bir çiftlik itibar edilmiştir).

Bennâk kelimesinin farisî veya İslavcadan alınmış olması muhtemeldir.

Beng :

Esrar.

Beğlerbeği :

Şimdiki valilerin eski adı. Fakat bunlar çok geniş selâhiyete malik idiler. Beylerbeyiler vilâyetle sancakların en büyük memurlarını kendileri tayın ederlerdi.

Bogası :

Bir nevi bez ve dokuma. Astarlık bez. Şimdiki ince amerikanlara benzer.

Bostancı :

Saray bahçesine bakanlar Bunların başlarına Bostancıbaşı derlerdi.

Bunlar İstanbul'da Boğazda Zabıta vazifesini de görürlerdi. Kafası kesilmek veya sürülmek istenen Paşalar da Bostancıbaşı ağa vasıtasiyle cezalarını görürlerdi.

Sarayda (Kapucular), (Bostancılar) diye iki sınıf vardı. Kapucular kapulara bakarlardı.

Boyahane :

Avrupa boyaları İstanbul ve Bursada Türk boyalarını piyasadan kaldırmadan önce Türkler çok güzel boya boyarlar kumaşları halıları konak ve sarayların odalarını meşinlerle kâğıtları yerli boyalarla boyarlardı.

Bursa boyalarının teşkilâtı ve nizamnamelerine dair sicillerde kayıdlar vardır.

Bursa : Prusa ad Olympum

Kendi adiyle anılan vilâyetin merkezidir. Vilâyetin mesahası

13565 km² nüfusu ise 443 876 dır. Bursa şehrinin nüfusu ise 1940 nüfus sayımına göre 77548 dir. Nüfus kesafeti itibarile Türkiye şehirleri arasında beşinci gelir. Vilâyetin, merkez kazası dahil olmak üzere Gemlik, İznik, İnegöl, Karacabey (Mıhalıç), Mudanya, Mustafa Kemal Paşa, (Kirmastı), Orhaneli (Atranos), Orhangazi, Yenişehir adile 10 kazası vardır. Bursa eski ve tarihî bir şehirdir. Türk vesikalarında imlâsına başlıca şu şekillerde rastlanır.

بروسه ، برسه ، بروسا ، بورسه ، برصه ، برصا.

Bursa hakkında (Bursa Bibliyoğrafyası) adile çıkacak makalemizde yeter malumat bulunacaktrı.

Bursa işi :

Bursada yapılan ipekli ve bezden eşya demektir.

Bursa işlerinin şöhreti 17 inci asra kadar Leh, Macar, Venedik ve Fransada meşhurdu. Avrupalı tüccarlar Bursaya gelerek yerli eşya ile ipek alarak memleketlerine götürürlerdi. Mançester ve Liyon fabrikaları makinelerle işleyince Bursa işleri söndü.

Buyruldu :

Sadarmzamların kısa veya uzun emirlerine derlerdi. Sadrazam doğrudan doğruya tezkere veya emir yazarsa (beyaz üzerine buyuruldu.) derlerdi buyrultuların sonu deyu kelimesile biter.

(İ. S. Uzunçarşılı'nın Belletende (sayı 19) çıkan buyuruldu maddesine bakınız).

C

Cabi :

Tahsildar demektir. Bizde cabilik teşkilâtı mühimdir. (Fatih) vakfiyesinde bu teşkilât bir çok kollara ayrılmıştır. Cabiler evkaf işlerine ait paraları tahsil ederlerdi. Ayrıca (Boyacılar cabiliği, mumcular cabiliği) diye cabilikler vardı. Cabiler defterlerini vakıf mütevellisine gösterib hesap vermeğe mecbur idiler. Mütevelliler de hesabını kadılara tasdik ettirirlerdi.

Celeb esnafı :

Koyun vesaire getirib satanlara denir.

Cebeci ocağı:

Bu ocak kapukulu (bir nevi hassa askeri) ocaklarının yaya kısmından olub temamen müstakil idi.

Cebeci ocağı, ok, yay, tüfek, kılıç, barut kurşun, Cebe, Cevşen harbe vesaire gibi Yeniçeri erlerine verilmesi gereken harb alât ve levazımını korumak ve yerine göndermek ve Yeniçeri ortalarına (kışlalarına) dağıtmakla mükellef idi.

Cebelu :

Cebeli demektir ki (Silâhlı) asker manasınadır. Kayıdlarda meselâ (üç cebeli eşer) denilince üç asker tedarik etmeğe mecburdur. manası anlaşılırdı. Eşmek, gitmek bilhassa sefere gitmek demektir.

Cihat :

Vazife, çok defa dinî vazife manasınadır. Onun için evkaf kayıdları cihet tercihi ile doludur.

(M. Cevdet)

Cizye :

Müsliman olmıyan nüfustan askerlik hizmeti karşılığı olarak alınan bir nevi verği. Cizyenin türlü türlü şekilleri vardı.

Bu vergi 1272/1855 senesinde çıkan (İslahat fermanı) ile kaldırılmıştır.

Cizyeyi Cizyedarlar toplarlardı. Cizyeler muharrem ayında alınırdı.

Cizye hasılatı bir milyon iki yüz bin lira tutarmış.

Cizyei Gebran :

Hıristiyanlardan alınan vergi. (Gebr) ateşperet demektir.

Bu vergi ve bilhassa tatbik şekli Osmanlı imparatorluğunun bünyesinde çok fena tesirler yapmıştır. Biz çok hıristiyan türkleri zorla (Gâvur) yapmıştır.

Ç

Çavuş ;

Türkçe Çav kökünden gelen bu kelime feryad, bağırma, ses manasına gelir. Mecazi manası da şan şöhret manası ifade eder.

Anadolu Selçukîlerinde hükümdarların ve büyük ümeranın maîyetlerinde çavuşlar bulunurdu. Bunlar emirleri bildirir törenlerde de alkış vazifesini yaparlardı.

Fatih Kanunnamesinde çavuşlar, çavuşbaşılar hakkında hükümler vardır.

Çavuşların nasbı defterdarlara aiddi. Bunlar bayramlarda Padişahın elini öpebilirlerdi.

Dereceleri Kâtiplere müsavi idi. Çavuşlar Osmanlı Devleti teşkilâtında emirleri tebliğ etmek vazifesinde kullanılmışlardır. Bu teşkilât son zamanlara kadar bir çok değişikliklere uğramıştır. Çavuşların başına çavuşbaşı denirdi ki bir nevi deavi nazırı demekti. Bugün Çavuşluk Onbaşıdan büyük askerî küçük bir rutbedir.

F. Köprülü

(Bizansın Osmanlı müesseselerine tesiri Türk hukuk tarihi S. 211)

D

Dârende :

Malik olan, elinde tutan demektir. Ferman veya berat kime verilirse, kime ilişiği varsa (dârende) diye yazılırdı. Tutan saklayıcı manasına gelir. Eski kitabetde çok kullanılırdı.

Danişmend :

Telebe-i ilim, suhte, okumuş, bilgi sahibi.

Dârussaâde ağası :

Osmanlı sarayında kızlar ağası. Bunların otoriteleri bir zamanlar sadrazamları bile değiştirecek kadar kuvvetli idi. Bizde ilk defa Hicrî 928/1521 tarihinde kapı ağası Habeş Mehmed ağa darüssaâde

ağası unvanını almıştır ve ayrıca harameyin (Mekke ile Medine) evkafına nezaret vazifesi de uhdesine verilmiştir. Murad III devrinde başlıyarak meşrutiyetin ilânına kadar yetişen darussaâde ağalarının tarihimizde oynadığı roller büyük ve çok zaman fenadır.

Defterdar :

Devletin mâli işlerile uğraşanlara verilen ad. Vaktile defterdarlar hükümdara doğrudan doğruya maruzatta bulunurdu. Veziri âzamlar defterdarın fikrini almadıkça bir para sarfademezlerdi. Deftardarların yıllık tahsisatları altı yüz bin akçe idi. teşrifatta dereceleri Kazaskerlerden sonra gelirdi. (Teşkilâtı atikada defterdar. Türk tarih encümeni mecmuası. Sene 16. s. 96 234. M. Zeki Pakalın).

Dirlik :

Geçinmeye medar olan timar, Zeamet, has gibi şeylere verilen ad. Maaş. şimdi de, bu söz (geçinme — imtizaç) manasına gelir (dirlik, düzenlik) dirliğimiz kalmadı gibi

Divan :

Osmanlı devletinde ilk zamanlarda hükümdarın, Sonralarıda veziriâzmın başkanlığı altında toplanarak devlet işlerine bakan meclise verilen ad.

Bu madde için Or. Prof. Balıkesir mebusu İ. Hakkı Uzunçarşılı'nın « Osmanlı devleti teşkilâtına madhal » adlı kıymetli eserine baş vurmalıdır.

Donanma :

Donanma diye 40 kadırga 6 mavuna ve bir kıt'a baştardaya derlerdi ki mevcudu 16400 neferdi. Bunun 10500 i kürekçi 5300 i cenkçi idi Fakat donanmada 20 kıt'a bey gemileri bulunmak şarttı. Bunlardada 100 nefer cengçiden iki bin cengçi bulunurdu. Donanma şenlik manasına da gelir.

Bir Baştarda'nın mevcudu 800, bir kadırganın ise 300 neferdi.

(Esfar - ı bahriyei Osmaniye. Şükrü Bey)

Drağman :

Tercüman demektir.

E

Ebna-i seebil :

Ebna', oğullar, sebil ise büyük yol demektir.

فى سبيل الله Allah yolunda demektir. İbni sebil = yolcu. Yolda âciz ve yardımsız kalan, ebnayı sebil ise yolcular demektir.

Edincik :

Aydıncık (maddesine bakınız)

Ehl-i Örf :

Bir yerin inzibat ve mülkî idaresine memur olanlardır.

Emir Sultan :

(Mehmed Şemsüddin) Halveti şeyhlerindendir.

Aslen Buharalıdır. Yıldırım Beyazıd zamanında Bursaya gelmiş, saygı görmüş, Padişahın kızı Hundi sultanla evlenmiştir. 833 tarihinde ölmüştür. (İntikal-i-Emir - انتقال امير) vefatına tarihtir.

Engüri :

Ankara :

Eski (Ancyre) Ankira, Galatya'nın merkezi.

Esir ve esirci :

Erkek esirler, vaktiyle en ziyade gemilerde kürek çekmek için kullanılırdı. Bunlara Forçat = Forsa denirdi.

Esir kadınlar esirciler vasıtasiyle satılırlar, Esir çocuklarda acemi oğlanları kışlalarına verirlerdi.

(Kürek cezası) o zamandan kalma bir sözdür.

Eslemek :

Dinlemek, itaat etmek, (söz eslemek) söz, öğüt dinlemek

Bianchi lûgatı cilt I S. 93

T. D. K. neşriyatından (Türkiyede Halk ağzından söz derleme dergisi. Cilt, II, S. 552.

Eslemek : aldırış etmek önem vermek, dinlemek, kulak asmak. Bu kelime bugün Bayburd, Gümüşhane, Erzurum, Düzcede kullanılmaktadır,

F

Filori :

Altın duka, Venedik dukası (Kızıl guruş).

Osmanlı tarihlerinde bu altın sikkeden çok bahsedilir. Filori veya Filorin milâdî on birinci asırda ilk defa olarak Floransa şehrinde darbedilmiş ve üzerine bir zambak çiçeği resmedilmiştir.

Bundan ötürü bu altın sikkelere florin adı verilmiş sonra Avrupanın her tarafına bu sikkeler yayılmış ve altın meskûkâta florin denilmiştir.

Bu sikke osmanlı ülkesinde de geçmeğe başlamış ve Osmanlı altınlarına da bir zamanlar filori adı verilmiştir. Hatta Kâtib Çelebi Fezlekesinde (Kise pârelenub fi'oriler sarı çiçek gibi ortalığa yayıldı) der.. Avusturyanın gümüş sikkelerine de flori dedilmiştir.

Takvim -i mekûhat - ı Osmaniye S. 54

İsmail Galib

G

Galle :

Zahire, tahıl

Garibler :

Bir nevi süvari askeri olub sağ garibler, sol garibler diye iki kısımdan ibaretti. Bunlar Anadolu, Mısır, Afrikadan gelmiş yabancı efrad idi.

Grar ibler asıl yerli halk olmayub dışırdan gelerek askerî hizmete girmiş bir sınıf asker olarak görünmektedir. Bizde bunlardan maada (Gerehor) denilen ücretli bir nevi asker daha vardı.

Gemlik :

Eski Kios şehri. Milâddan 14 asır evvel kurulmuş tarihî bir kasabadır. Diğer bir adı da (Prusa Ad Mora - Sahil Bursası) dır,

Şehrin nüfusu 6 binden fazladır. Armutlu bu kazaya bağlıdır. Kazanın nüfusu (1935 sayımına göre) 20?35 dir. Mesahası 760 kilometrodur.

Gemlik, Bursa vilâyetine bağlı ve Marmara sahilinde zengin bir kaza merkezidir.

Gökçedağ :

Bursanın Orhaneli kazasına bağlı bir nahiye merkezi idi. Şimdi bir köy olsa gerektir. Bu kazaya bağlı bir (Göktepe) köyü vardır. Gökçedağ, Bursa vilâyetinin en cenub kısmını teşkil eder.

Gölbaşı :

Bursanın Kestel nahiyesine bağlı 154 nüfuslu bir köy.

Gurbet :

Çingenelerin başka bir türlüsüdür. Bunlar arasıra şehirlere gelirler, elek, kalbur sarat - (iri gözlü büyük kalbur) satarlar. Kadınları, çocukları geceleyin kapı kapı dolaşarak dilenirler. Kilis tarafında bunlar hâlâ vardır.

Gürz :

Yakında kullanılan bir silâh olup yekpâre veya başı demir, bakır, ve sapı ağaç veya demir, bakır olan bir nevi topuz. Süvari ve piyadeye mahsus nevileri vardı. Türkçesi (Bozdoğan) dır. Bozdoğan bir nevi yırtıcı kuştur. Gürz Bozdoğan kafasına benzediği için bu adla anılmıştır.

Yıldırım Beyazid Timur ile Çubuk'ta yapmış olduğu savaşta bizzat gürz kullanmış ve kendisi Niğbolu cenginde gürzle yaralanmıştır.

Gürzlerin başları çivili, düz olurdu, altı yüzlü olanlarına (Şeşper) denirdi. Şeşperin türkçesi (dilli topuz - soğancık) tır.

H

Hamr :

Şarab, rakı, suci

Has :

Yüz bin akçadan ziyade olan dirlikler. vezirlere, Beylerbeyilere tahsis edilirdi. Hasların ayrılışından sonra devlet hazinesine bırakılan haslara (has-ı humayun) derlerdi

Hassa harçemini :

Sarayın her türlü ihtiyaçlarını temin eden memurun adı. Bursada bu maksatla bir memurun her zaman bulunduğunu vesikalar göstermektedir.

Bunların Bursa'dan saraya gönderdikleri başlıca yiyecek eşyadan bir örnek : 780 deve yükü buz, kar, 12 fıçı taze nişasta

6000 tatlı nar, 6000 ekşi nar, 70 fıçı halis sirke, 19900 tavuk (Bursanın Teke dağında)

Hiraset :

Hıfız ve hiraset, korumak, saklamak manasınadır.

Hoca :

Eskiden Tüccarlara Verilen lâkab. hoca Ahmet demek (Tüccar Ahmet) demektir. Bu gün Suriyede yahudi tüccarlara hâlâ (Havace) denir.

Hoca, Divan ketebesi manasına gelir. (hocegân-i divani humayun) yüzbaşılık rütbesine eşit bir memuriyetti.

Hoca : Din ve şeriat adamı.

Türkistanda meşayihin meşhurlarına (baba) Buharada da (Hoca derler

Hüdavendigâr :

Bursa Vilâyetinin eski adı. Bu kelime iş sahibi manasına da gelir.

Murad I in adı. Hünkâr ile Hüdavendigâr kelimelerinin birbirine münasebeti olmasa gerektir. hünkâr bahtlı, saadetli manasına gelir.

Hüküm :

Emir, mahkeme kararı. Vaktiyle bizde hüküm idarî, kazaî olmak üzere iki türlü idi. Kadılar hem idarî hem de kazaî olmak üzere hükümlerde bulunurlardı. Fakat hüküm mutlak surette Padişahların emirlerine denirdi ve emirlere (. . . . . Kadısına, beğine hüküm ki) diye başlanırdı.

İ

İhtisab kethudası :

Şehrin ve esnafın işlerine bakan memur.

İhtisab ağası :

Ticaret nazırı gibiydi. Sanatkârlarla esnafa hâkimdi. Alış verişlere bakar, halkı zarara sokanları falakaya yıkar habsederdi.

Muhtesib :

Belediye reisi demekti.

İl eri :

Jandarma. Eyalet askeri. Bunlar (Yerli kulu Piyade) Serhad kulu, topraklı süvari olmak üzere üç gruba ayrılmıştı. Yerli kulu askerleri Beğlerbegiler ile sancak beğlerinin idaresi altında idiler. Bu askerler hizmete girdikleri zaman maaş alırlardı. Serhad kulu sınırlarda bulunan bir nevi süvari askeri idiler.

Ilıca :

Kaplıca. Sıcaklık manasında (Ilı) kelimesinden gelmektedir.

İmaret :

Harabin zıddı, mamurluk, Talebe ve yoksullara evkaf tarafından yemek dağıtı'an yer.

İnegöl :

Eski anğelocuma kasabası olsa gerektir.

Bursaya bağlı bir kaza merkezidir. Şehrin nüfusu (14) bine yakındır; Mesahası (2190) kilometrodur. İnegöl adı buradaki inlerle mağaralardan gelmiş olsa gerektir. Buraya Ayine - göl ! de derler!..

İpek kumaşları :

Bursa'da dokunan başlıca ipek kumaşlar :

Bursa taftası : (Tafta ipekten, ibrişimden ince dokunmuş zarif bir nevi kumaş (Canfes)

Zerbaft = Sırma.

Kemha = Havsız kadife.

Seraser = Kıymetli bir nevi ipek kumaş. (Seraser kaplama kürk).

Diba = Kalın kumaş.

Atlas = İpek bir nevi cıhazlık yorgan, yataklık kumaş.

İznik :

Bursaya bağlı bir kaza merkezi. Şehrin nüfusu 2500 e yakındır. Mesahası 500 kilometredir.

İznik, kendi adiyle anılan gölün kenarındadır, Eski adı (Nice)dir çok zengin bir tarihî olan İznik kasabası için Bursa Halkevi (Bursa ve İznik Tarihi) adlı bir eser çıkarmıştır.

Maarif Vekilliği Müzeler idaresi de İznik için bir kılavuz bastırmıştır. İznik için Uludağ'da çıkmış makalemizle şu makalelere (sayı 33, 34, 35) bakınız.

K

Kadı :

İlmiye sınıflarından yetişen zat. Vaktile askerî işlerden maada bütün mülkî ve beledî işlere kadılar bakarlardı. Kazaskerliğin ihdasına kadar en büyük kadılık Bursa aadılığı idi. Kadılar sonraları yalnız şer'i ve hukuk işlerile uğraştılar. Cumhuriyet idaresi mahkemeleri birleştirerek bu teşkilatı ortadan kaldırdı.

Yıldırım Beyazidin kadılara olan gazabı meşhurdur.

Yıldırım seksen kadar kadının b'r eve tıkılarak ateşe verilmesini emretmişti. Kadıları padişahın nedimlerinden bir Habeşî kurtarmıştır.

Kallâb:

Kalb akça keseler.

Kapu Kethudası:

Saray subay ve memurlarındandır. Hükûmdarın yakınlarında bulunan memurların ileri gelenlerindendi. Akağalardan seçilirdi yanında (kapu oğlanı) adiyle 30-40 kişi bulunurdu.

Kapucu başı (mabeyinci) mülkî idarede valilerden küçük bir memuriyet derecesi idi.

Kapucular kethudası:

Yeni sarayın (Bubussaade) den maada bütün kapularını bekliyen ve kapucu denilen ocağa mensub bulunan saray kapcularile (bab-ı humayunun) âmiri idi.

Kâsi:

Çini, vaktile bizde en güzel çiniler İznik, İstanbul ve Kütahyada yapılırdı.

Kâşi İrandaki Kaşan kasabasının adından gelmektedir.

Tebriz ve Kâşan çini ocakları çok şöhret bulmuştur. Farisîde çiniye Kâşı derler. Kâşıgeran çini yapanlar demektir.

Kazasker:

Vaktile ordudaki şer'i işlere bakmak ve müderris kadıların nasbında en büyük mevki ve makam olmak üzere kazaskerlik teşkilâtı vardı. 1480 tarihinden sonra Rumeli ve Anadolu kazaskerliği adiyle iki kazaskerlik teşkil edilmiştir.

Bunların da bağlı oldukları daha yüksek makama (Şeyhulislâmlık) makamı idi.

Kervansaray:

Kervanların konakladığı, gecelediği büyük hanlar. Kervansarayların Türk içtimai ve iktisadi hayatında büyük tesirleri olmuştur.

Kestel:

Kestelin'in lâtince bir kelime olması ve küçük hisar manasına gelmesi muhtemeldir. Muhtelif yerlerde bu adda yer ve göl isimleri vardır.

Bursa merkez kazasına bağlı 454 ü kadın 489 u erkek olmak üzere 943 nüfuslu bu adda bir nahiye vardır. Kestel Bursa Yenişehir şosası üzerindedir.

Keşiş = Uludağ:

Anadolu'nun batı tarafındaki bu en yüksek dağın eski adı (Olimp) tır. Bunu başka olimplerden ayırd etmek için (Misi olimp) i derlerdi. Bu dağın eski bir şöhreti vardır. Bizans imperatorları zamanında Olimp papas ve keşişlerin ikametgâhı olmuştur. Burada birçok hücreler, küçük, küçük tapınaklar vardı. Osmanlılar zamanında dağın adı (Keşiş) oldu. 1925 de yapılan bir tetkik seyahatı esnasında Dr. O. Şevkı Uludağ'ın teklifile dağın adı Uludağ) a çevrilmiştir.

Dağda, (Gazi yayla) güzel bir yer olduğu gibi 1800 metrodaki (Kırk pınar) da güzel bir yayladır. Burada gayet sâf ve soğuk suları bulunan derecikler yeşillikler ortasından akar. Bu yüksek su'arda çok nefis ve makbul Alabalıklar avlanır. Buradan iki saat yürümek suretiyle Olimp'in eteğine gelinir. Buralardan vaktiyle Bursa ve bilhassa saraya buz gönderilirdi. Katırlar buraya kadar çıkabilirler.

Uludağın deniz yüzünden en yüksek yeri 2530 metrodur.

Uludağ hakkında su eserlerde malûmat vardır:

1 — Uludağ: Dr. Osman Şevkı Uludağ. Konya Mebusu.
2 — Uludağ mecmuası.
3 — Marmara havzası ve Bursa coğrafyası. (Genel Kurmay neşriyatından)
4 — Hudavendigâr vilâyeti salnamesi Sene 1325 / 1909
5 — Küçük Asya. (Charl Tescier. Türkçe tercümesi).

Kimesne:

Kimse, şahıs.

Kirmastı. (Mevlanâ Yusuf bin Hüseyin :)

Kirmastılıdır. 900 tarihlerine doğru ölmüştür. Fatih civarında yaptırmış olduğu mektebe gömülmüştür.

(- Mufassal C. 3. S. 89 -)

Kirmastı :

Bursanın Mustafa Kemal Pş. kazası.

Eski adı Kırmastorıya'dir. Şehrin nüfusu 15 bindir. Mesahası 2025 dir.

Kite :

Bursaya bağlı eski bir kaza merkezi. Burada (Maden ovrsı) denilen bir yerde altın ve gümüş madenlerinin işletildiğine ve hatta bu hususta (Sabatay) isminde bir yahudiden istifade edildiğine dair 1065 - 654 tarihli bir emir vardır. (M. C.)

Kite bugün Bursaya bağlı bir köy olup nüfusu (338) dir. Eski adı Katokhya - Katohya dır. Vesikalarda bu isim çok geçer.

Kılıç :

Bir nevi taarruz silâhıdır. Osmanlı kılıçları ekseriyetle iğridir. Türk kılıçları şekil manzara, hafiflik cihetiyle Avrupa kılıçlarından daha alâdır. Türkler kolaylıkla kullanmak için en hafif kılıçları yaparlardı.

Osmanlı kılıçları narin olmakla beraber kullanmasında meleke kazanmış bir adam elinde olursa ağzı körlenmez,kırılmaz parmak kalınlığında olan bir demir çiviyi kesebilirdi. Türkler vaktiyle kılıç kullanmakta çok mahir idiler.

Türk kılıçları (Taban) demiri denilen mağdenden yapılırdı. Bu kılıçlar 10 - 100 duka altınına kadar satılırdı. Türkler kılıçtan korunmak için (kalkan) lar da yapmışlardır.

Koyun emini :

Celeblerin ve kasablık hayvanların muamelelerini düzenleyen ve kontrol eden memur.

Küre :

Maden ocağı demektir. Küreci ise madenci veya madenlerde çalışan ameleye denirdi.

L

Leh – Lehistan :

Osmanlılarca Polonyalılar'a, Polonya ya verilen isim.

Lefke :

Bilecik Vilâyetine bağlı ve bugün (Osmaneli) adiyle anılan Kazaya merkez olan kasaba

Levend :

Bahriye tüfenkçi neferi. Bu neferler çok güçlü ve elbiseleri ile bıçakları gösterişli olduğu için (Levendane) tabiri bizde yakışıklı ve gözü pek manasına kullanıldı.

Bahriye ocakları bozulunca levendler memlekete belâ oldular. Bir zaman eşkıya manasına da kullanılmıştır.

Venediklilerde şark ahalisinden aldıkları askerlere (levant) yani şark askerleri derlerdi. Biz bu levant kelimesini levend yapmış reislerine de (Şehlevend) demişiz.

16 - ıncı asırda sahil halkından bu ad altında bir takım askerler alınmıştı. Bunlar donanmada hizmet ederlerdi.

Liva - Sancak :

Eski mülkî teşkilâtta, kazadan büyük vilâyetten küçük bir idare merkezi idi. Buranın idare âmirine mutasarrıf denirdi.

M

Macar (Maggyar) :

Türkler Macaristana Engürüs derlerdi. 16, 17 nci asırda macaristan üç kısma ayrılmıştı. Avusturya Macaristanına (Orta Macar) denirdi. Macaristanın merkezi Bedun - Bodin şehri idi.

Erdel ise yarı müstakil bir ülke idi.

Mahzar :

Bir çok imzayı taşıyan ve bir iş hakkında yüksek bir makama verilen arzıhal.

Megve-i huşk :

Bütün kuru meyvalara verilen ad

Mihaliç :

Eski milletepolis

Bursa vilâyetinden bir kaza merkezi olub bu günkü adı(Karacabey)dir. Şehrin nufusu 10 bin Kazanın nufusu ise 40 bin kadardır. Mesehası 1260 km2 dir.

Karacabey peynir ve harasiyle meşhurdur.

Karacabey (Osman gazi) nin arkadaşlarındandır. ve bu kasabaya yakın bir yerde memedfundur.

Mukataat :

Padişah hası olarak ayrılmış arazinin aşarı vaktiyle devlete aiddi. Sonraları vezirlerle zeamet ve tımarların sahiplerinin de hisseleleri inhilal ettikçe başkalarına verilmiyerek devletin eline geçti. Bunlara (Mukataat-ı mîriye) denildi. Bunlar mültezimlere birer ikişer sene olarak kiraya verildi. Fakat iltizam ile alınan bu araziye zamanla bakılamadı.

Yalnız kendilerini ve ve menfaatlerını düşünen bu adamlar ahaliye gadrettiler ve memleketin harab olmasına, maliyenin fakirleşmesine sebep oldular.

Mukataa : Herhangi bir menfaat karşılığı olarak hükümete her yıl verilen maktu vergi.

Muhzirbaşı :

Eski teşkilâtta asayiş memuru, Yeniçeri subayı

Muhzir ağa :

Sadaret dairesinın muhafazasına memur adam. Jurnal emini.

Mudanya :

Eski Opemea şehri. Daha Eski adı Mırlea, dır. İyonlar tarafından tesis edilmiştir.

5 - 6 bin nufuslu ve Marmara denizi sahilinde bir kaza merkezidir. Tirilye nahiyesi buraya bağlıdır. Kazanın umum nufusu (1935 sayımıea göre) 19496 dır. Mesehası 500 kilometredir.

Muhallefat :

Ölen bir adamın arkada kalanlara bıraktığı mal, para ve her türlü eşya.

Mustafa Sultan : 921 — 960. H.

Kanunî Sultan Süleymanın büyük oğludur. Anası (Gülşah Hatun) dur. Hurrem sultanın teşviki ve damadı veziriâzam Rüstem Paşanın tesirile İran seferine giderken Konya Ereğlisinde آق اويوك Ak üyük denilen yerde babası tarafından boğdurularak öldürülmüştür. (1553 / 960 H. 26 şevval) İdam haberi orduda yayılınca Yeniçeriler ayaklanmışlardı.

Taşlıcalı Yahya beyin Sultan Mustafa hakkındaki:

Meded, meded, bu cihanın yıkıldı bir yanı
Ecel Celâlîleri aldı, Mustafa Hanı
Dolundu mihr-i cemali bozuldu erkânı
Vebâle koydular âl ile âli-i Osmanı.

diye başlıyan mersiyesi meşhurdur. Sultan Mustafa şair ve ilim

hamisi idi Halkın, askerin ulamanın sevgilerini krzanmıştı (Mahlasî) adiyle şiirler bırakmışlar.

Bütün Osmanlı müverrihleri bu katilde Rüstem Paşa ile Haseki Hurrem sultanın tesiri olduğunu yazarlar. Kanunî Sultan süleymanın zamanında Avusturya elçisi olan (Busbecq - Busbek Türk mektupları, Hüseyin Cahit Yalçın tercümesi) adlı eserinde Sultan Mustafanın katlinden uzun uzadiye bahseder. Sultan Mustafanın henüz pek küçük olan oğlunu İbrahim isminde bir tavaşi hile ile validesinin yanından alarak boğmuştur.

Bursa vesikaları sultan Mustafanın annesile zevcesinin çok sıkıntı çektiklerini göstermektedir.

. Sultan Mustafanın n'aşi Ereğliden Bursaya getirilmiş ve Muradiye türbesine gömülmüştür. Bir sene sonra Rumeli'de Sultan Mustafa adına bir sahtekâr çıkarak isyan etmiş ise de yakalanarak idam edilmiştir.

Kitabçı Raif Yelkencide (Tevarih-i enbiya' ve âl-i Osman) adlı gördüğüm bir yazma tarihte sultan Mustafanın katline dair şu kıt'ayı gördüm. Bu kıt'a bize sultan Mustafanın 960 H. yılı şevval ayının son cuma günü katledildiğini göstermektedir:

Erdi çün takdir-i Rabbanî ile emr-i kaza
Âhir-i şevvalde cuma günü vakt-i salâ
Kıydı çün ol hazrete cellâd-ı çerh-i bi vefa
Dediler tarihi (Katl oldu Sultan Mustafa قتل اولدی سلطان مصطفی)
960

***Muvazaa* :**

Hakikate aykırı iş ve harekette bulunmak. Muvazaalı iş' dolambaçlı iş demektir.

***Muytab* :**

Kıl dokuyan adam. Keçi kılından beygir, at, katır, merkep ve saireye torba, çul, kolan ören esnaf. Bunlara halk (mutaf) der.

***Mübaşir* :**

Vaktiyle İstanbuldan taşraya ferman götüren memurlara verilen isim

Son zamanlarda bu isim mahkemelerde davacıları çağıran memur ve münadilere alem olmuştur.

***Müd - Mud* :**

Eskiden her biri dörder şinikten ibaret yirmi ki'eye (mud) denirdi.

Kanunnamede ayrıca bir Bursa mudu diye bir ölçüye rastlanmaktadır. Bunun mikdarı eski hesab kitablarında bildirilmemiş olduğuna bakılırsa bunun da yirmi kileden ibaret bir hububat ölçüsü olduğu kabul edilebilir.

***Mürtezika* :**

Rızklanan, vakıf yüzünden geçinen

***Ehli mürtezika* :**

Vazıfeli ve ücretli vakıflar hademesi

***Müteferrika* :**

İlk zamanlarda veziriâzam, vezir, nişancı ve beğlerbeğilerin oğulları müteferrika olurlardı. Bunlara, vacib ül-riaye denirdi. Sonraları esirlerle devşirme oğlanlarından vezirlerle âmirler yetiştirilmeğe başlanınca bunların evlâdları için de müteferrika sınıfı ihdas edildi. Sonraları padişahların hemşire ve kızlarının çocukları da müteferrikana dahi müteferrikalık verildi. Son zamanlarda bunların hepsi terk edilerek bostancılara müteferrikalık verilmeğe başlandı. Müteferrikalar devlet hizmetinde bulunmazlar, Padişahın maiytinde kullanılırlardı. Padişah sefere gidince beraber giderler. Şehri dolaşmağa çıkınca önünde yürürlerdi. Bunların başına : (Müteferrika başı) derlerdi.

oldu. İlim ve fen sahiblerile divan-ı humayun Kâtiblerinden bazıları-

***Müsellem* :**

Muaf manasına gelir. Oomanlılardan önce şarkta İran'da mevcut olduğunu kailini bilmedigimiz şu meşhur beyitten anlıyoruz.

Kesrandade and berâti müsellimî
Herkes bekadri his giriftari mihnetest

Sultan Orhan zamanında, yaya teşkilâtı yapılırken bir de muntazam süvari kuvveti tertibi düşünülmüş ve Türklerden (müsellem) ismiyle bin neferlik bir atlı fırkası vücude getirilmişti. Bunlarda yaya askeri gibi harp olduğu müddetçe ulûfe alırlardı. Harpden döndükleri zaman ulûfeleri kesilirdi. Müsellemler mîri tekaliften affolunmuşlardı. Orduda kapukulu süvari teşkilâtı yapıldıktan sonra bu müsellemlere birer çiftlik verilmişti. Bunların büyük subaylarına (Müsellem Beği) denirdi. Bundan başka bölük başıları ve daha küçük zabitleri de vardı.

On beşinci asırdan sonra müsellemler ordu atlı hizmetinden ayrılarak top çeken manda ve öküzlerin ve topların alât ve edevatının muhafazası ve kale muhasaraları esnasında meteris yollarında ve pusularda topların saklanması ve derbentlerin açılması, köprü ve

yolların tamiri ve zahire naklettirilmesi gibi amele taburları hizmetini görmeğe başlamışlardır.

Osmanlı imperatorluğu teşkilâtı S. 45-46. İ. H Uzunçarşılı

Mu'emevvil :

Mal sahibi, zengin.

Mütevelli :

Tevliyet sahibi bulunan. Bir vakfa şartlarına göre bakan, gelir ve masraflarını alıb idare eden adam,

N

Nâib :

Kadı yerini tutan ve hükme mezun olan adam.

Nakır-ü-kıtmir :

Bir şeyi tafsilâtiyle, iğneden ipliğe kadar teferrüatiyle anlatmak demektir.

Nakır, hurma çekirdeğinin arkasındaki ufak çukuruna denilir ki çüz'î şey manasını ifade eder.

Kıtmır dahi o çekirdeğe yapışık ince kabuk manasınadır.

Nerd :

Tavla oyunu.

Kelimenin aslı İtalyancadır.

Nilüfer hâtun :

Yarhisar tekfurunun kızı. (Yarhisar Kalesi Bursa - İnegöl ile Eşkişehir arasındadır.)

Rum Prenseslerinden (Nenofar) olub Orhan Gazinin zevcesi Murat I ile Süleyman paşanın annesidir. Nilüfer çayı üzerinde bir köprü yaptırmıştır. Bursada bir hamamı vardır. Mezarı Bursada Orhan Gazi türbesindedir. Bu gün Bursaya bağlı Nilüfer adında 473 nüfuslu bir Köy vardır. Nilüfer, Lotos - Lotus çiçeği manasına gelir.

Nişancı :

Nişancılık 16 ıncı asır sonuna kadar devam etmiş bir memuriyettir. Hükûmdarlara gönderilecek mektupları bunlar yazarlardı.

O

Oğruluk, hırsızlık, Ugur, oğru, hırsız:

Oğrun, oğrun = Sessizce, hırsız gibi.

Ok :

Ordularımızda 1000 H. tarihine kadar kullanılmış silâhlardandır. Ok, bir sap ile ucu sivri bir demirden ibaret idi ve yayla atılırdı. Yay ise iki ucu bir kiriş ile bağlanmış odun veya boynuz gibi eğilir elâstikî bir maddeden yapılırdı.

Ok atan kimseye kemankeş derlerdi. Okların konulduğu çantaya da tirkeş - sadak denirdi.

Orducu :

Ordunun menzil teşkilâtçısı mahiyetinde idiler. Bir çok esnaf ordunun gideceği yere daha önce giderek hazırlıklarda bulunurlar, Ordunun sıkıntı çekmemesine hizmet ederlerdi. Menzillere askerî konak yerlerine bakana (Nüzül emini) derlerdi ki posta işlerile levazım maddelerine karşı bunlar mes'ul idiler.

Ö

Örf :

Şer'le yapılmayarak nizamla, âdetle yapılan işler manasına gelir. Örf ile demek (şehrin âdeti) ile demektir.

Öşür = Öşr :

Cumhuriyet idaresi bu vergi sistemini 1924 tarihinde kaldırmıştır. Manası; Onda bir demektir.

Öşr - i şer'î araziden alınan bir nevi vergi.

Vaktiyle Rumeli ve Anadoludaki vilâyetlerde ikide, üçte, dörtte, beşte, altıda, yedide, sekizde ve onda bir olarak hususî kanun ve

defterlere göre memurlar vasıtasiyle toplattırılan bu vergi de her mahsulün idrak zamanı göz önüne alınırdı. Öşür vergisi çok eski bir vergidir. Bu vergiye Suriye taraflarında (Dimus) denirdi ki Lâtince onda bir manasına gelir.

P

Pençik :

Murad I. zamanında ulemadan Karamanlı Rüstem'in ikazı ve kazasker Çandarlı Halil'in verdiği izahat üzerine ihdas edilmiştir. Harbde alınan esirlerden beşte birini veya bedelini hükûmet hesabına almak demektir. O zaman esir başına 125 akça kıymet konulmuştu. Kanunname Pençik resminin 764/1362 senesinde ihdas olunduğunu yazmaktadır.

Asker ihtiyacı kâfi olub beşte bir alınmazsa bedeli alınır [veya esir satılarak bedeli hazineye konurdu.

Muharebede esir edilen genç çocuklar Türkçeyi ve müslümanlığı öğrenmek için üç beş sene Anadoluda Türk çiftçilerinin yanına verilirler ve bunları öğrendikten sonra bir kısmı deniz hizmetlerinde kullanılmak üzere Geliboludaki donanma hizmetine sevk olunurlardı. Diğer kısmı acemi ocağına verilirler, daha sonra oradan Yeniçeri ocağına ve saray hizmetlerine gönderilirlerdi. Bu esirlerin çift ve çubuk sahiplerine ufak bir bedel mukabilinde verilmesi kanundu. Esirlerin bir bedel mukabilinde verilmelerine sebeb (ben hunkâr kuluyum) diye serkeşlik etmemesi ve verilen vazifeyi görmesini temin içindi. Pençik oğlanlarının kaçmsmaları için Anadoludakiler Anadolu ağasının, Rumelidekiler de Rumeli ağasının daimî kontrolu altında bulunurdu.

Bu esirler çift sahibi olmıyanlarla şehir halkına ve san'at sahiplerine verilmemelerine çok dikkat edilirdi. Sonraları Pençik usulü iltizama bağlanmıştır.

(Osmanlı İmparaterluğu teşkilâtı. S. 37 - 49 İ. H. Uzunçarşılı)

Puşte

Yığın, tepe

R

Reagâ
Raiget

Çifçiler, tebea, asker olmıyan sınıf. Kâtib Çelebi halkı; ulema, asker, tüccar ve reayâ diye dört sınıfa ayırır. Bir zamanlar yalnız hıristiyan halka reaya denmiştir.

Resmi çift

Çift ve çiftlik diye eskiden verimli yerden 70 - 80, orta yerden 100, verimi az yerden 130 - 150 dönüm yere denirdi. Dönüm ise uzunluğu ve eni kırk adlm olan yer demektir. Hudavendigâr sancağında çift resmi otuz akça idi.

(Kanunnamei âl-i Osman)

Rodoscuk

Tekirdağın eski adı.

S

Sahibi saadet :

(Padişahın adlarından biri)

Sakari :

Sakarya nehri Eski adı (Sangarius) tur

Salgın:

Halkın üzerine kanun ve nizamlara aykırı olarak bazı vergiler tarhetmek. Anadoluda bazı yerlerde tahsildarla hala (Salgıncı) denir.

Sancak Beği :

Sancak, eski Türk tabirlerinden olub bayrak demektir. Sancak batırmak manasına gelen (Sancmak) mastarındandır. Osmanlıların ilk zamanlarında beylere veya hükümdar evlâtlarına (ikta' - tımar) olarak verilen bir çevreye sancak denirdi. Beyler beğiliğin teşkilinden sonra sancaklar oraya bağlandı.

Sancak beğleri savaş olduğu zamanlarda sancağı içindeki timar ve zeamet askerinin ve cebelilerinin komutanlığını ele alırdı. Dört yüz bin akça hası olan sancak beği terfi ederse Beğlerbeği olurdu. Sancak beği aşağı yukarı bu günkü valiler derecesinde bir idare âmiriydi.

Sayyadlar Şeyhi :

Bursadaki Avcılararın kâhyası, Avcılar Kurumu reisi. Saray teşkilâtında (Avcılar başı) diye bir memuriyet vardı. (Doğancı, Şahinci) gibi ayrıca adamlar bulunurdu.

Seraser :

İnce Sırmadan yapılmış ve gayet makbul ipek bir kumaş

Serbest timar :

Timar dahilindeki eürüm, cinayet, gelin, gerdek resimlerinden istifade etmek suretiyle sahibine daha ziyade menfaat temin eden timar.

Sigismond : II

Polonya kralı. Diğer bir adı da Auguste I dir. 1548 den - 1572 tarihine kadar hükümdarlık etmiştir. Osmanlılarla bir çok münasebetlerde bulunmuştur.

Simkeş - Sırmakeş :

Sırma çeken sanatkâr - Sim gümüş demektir.
Keş ise Farisi Keşiden (çekmek) mastarından ismi faildir.

Sipahi :

Süvari askeri. Bizde ilk süvari Murat I zamanında teşkil edilmiştir, Vilâyetlerde teşkil edilen topraklı suvariler de başka idi. Tımarlı sipahinin yıllık geliri bin akçadan yirmi bin akçaya kadar yükselirdi. Bunların başına (Sipahiağa) denirdi. Fatih zamanında suvari mikdarı 15 bin, 1106 da 17 bin kişi idi. Ayrıca 40 bin akıncı da vardı.

Siyaset etmek:

Asmak,
Siyasetgâh - Geza yeri

Solak:

Barış ve Harp zamanlarında Padişahların muhafazasına memur piyade askeri.

Bunlar tehlikeli yerlerden geçerken padişahın atının dizgininden tutub yederlerdi.

Solaklar yeniçeri ocağının 60,61,63, 64 üncü ortalarından alınırdı. Solakların kıyafeti pek güzeldi. Orta bu günkü bölük manasına gelen bir tabirdi.

Subaşı:

Gündüzleri kol gezerek, çarşı, pazarların, mahalle aralarının temizliğine dikkat etmek, bazulmuş kaldırımları onartmak, yıkılmaya yüz tutmuş binaları mimarbaşıya haber vermek, geceleri asesbaşılerindendi. Bir nevi zabıta amiri, cinayet müfettişi idiler. Bunlardan başka tebdil gezen, kumar oynıyanları, fuhuşu men' eden (salma çukadarı) denen sivil bir baş hafiye de vardı. Polis neferlerine eskiden (şatır) denirdi.

Suhre

Angarya

Suhte

Yanmış, Suhtedil ise yüreği yanık demektir.
Eskiden medreselerde okuyan talebelere verilen isim; Softa.

Sultanönü

Eskişehir vilâyetinin eski adı.

Sükker

Şeker

Süddei saadet

İstanbul
Südde, kapu eşiği manasına gelir.

Ş

Şıkki evvel ve sani Defterdarları:

Asıl defterdara baş defterdar denirdi. Osmanlı ülkesi büyüdükçe maliye işleri de büyüdü. Defterdara iki muavin tayin edildi. Rumeli defterdarına Şıkkı evvel, Anadolu defterdarına da Şıkki sani defterdarı adı verildi.

Şahid-i zor

Yalancı şahid.

T

Tabe serah طاب ثراه

Kabri pâk, hoş olsun manasına gelen bir duadır.

Tapu = Tapuğ

İnkiyad etmek. tasarruf hakkı, Defter-i hâkaninin (Tapu) idaresinin verdiği tapu senedi. Bu kelimenin daha eski şekli (Tapuğcı) dır ki eski Türkçede memur, hizmetçi manasına gelir.

Tekâlif:

Vergi manasına gelir. Vaktiyle bizde Tekâlif-i şer'iye (yani şeriat ahkâmına göre alınan vergi) tekâlif-i örfiye yani (Devletin sırf kendi hâkimiyeti hakkına dayanarak koyduğu vergiler) adıyle iki türlü vergi sistemi vardı.

Tekâlif, teklifin cemidir. Teklif, milletin umumî servetinden bir kısmının umumî hizmetler ifası için devlet sandıklarına teslimi demektir.

Telbis:

Hakkı örtmek, sureti haktan görünerek hile edip aldatmak.

Temessük:

Sened: Borç için alınıp verilen kâğıt huccet; resmî mühürlü teahhüd kâğıdı.

Tereke:

Tarla mahsulâtı hububat.

Tevliyet:

Vakıf işlerine bakmak. Vakfın şartlarını yerine getirmek vazifesi.

Tezkireci:

Divanda ve vükelâ meclisinde bakılacak işleri hulâsa edib yazarak sadrâzama veren memur.

Sonra bu vazife (Reisülkuttab) lığa daha sonra (hariciye nazırlığı) na çevrilmiştir. Bizde ilk hariciye nazırı meşhur Akif Raşadır.

Timar:

Senelik geliri bin akçadan 19999 akçaya kadar olan dirliğe tımar ismi verilmiştir. Sahibinin kendi geçimi için ayrılan tımara (Kılıç tımarı) denirdi.

Tımarın, kılıç tımar, eşkinci tımarı, serbest tımarı, mustahfaz tımar, mülk tımarı, adlariyle muhtelif kısımları vardı. Bunlardan başka (Benevbet tımarı) vardı ki bir kaç kişinin üzerinde bulunurdu. Buna sahib olanlar növbetle sefere giderlerdi.

Bir tımar veya zeamet mahlûl olunca bu, ya ölenin evlâdına veya Beylerbeyinin izni ve İstanbul'un beratı ile başka bir münasibine verilirdi.

Tımar kelimesinin arabcası İkta'dır ki selçukîlerde de bu söz ve teşkilâta rastlanır.

Tımar usulü Osmanlı devletinin büyümesinde birinci derecede âmil olmuştur.

Toplu:

Bir nevi oyun.

Toprak kadısı :

Bir nevi kadastro hâkimi. Bunlar arazi davalarını yerinde hâllederlerdi.

Ayrıca bu teşkilâtın toprak, subaşıları da vardı.

Topraklı suvari :

Has, tımar, zeamet sahiblerinin muharebe zamanında çıkardıkları Cebelu askeri idi. Barış zamanında devlet bunlara toprak gösterir onlar da bu toprağın öşriyle geçinirdi.

U

Ulubat :

Eski adı Lüpadium'dur.

Apolyont gölünün şimal sahilinde küçük bir kasabadır. Ulubat çayı (Ryndacus) içinden geçer.

Ulubad Karacabey kazasına bağlı 757 nüfuslu bir köydür.

Ulubad'lı (Hasan onbaşı) İstanbul muhasarasında çok yararlık göstermiş bir kahramandır.

Ulûfe :

Asker maaşı. Yeniçerilerin aidatı. Osmanlıların kapukulu askerlerine senede dört defada, yani üç ayda bir maaş verilirdi. Yeniçerilerin gündelikleri ilk zamanlarda iki, 17 inci asırda üç akça olmuştur. Yeniçerilerin mevacipleri yani ulûfeleri her üç ayda bir hükümdar huzurunda verilmek âdetti. Ulûfe arabî ayları üzerinden verilirdi.

Bu ayların : Masar : مصر
Recec : رجج
Reşen : رشن
Lezez : لذذ

diye adları vardı. Bu tabirler arabî aylarının birer harflerinialm akla meydana gelmişti.

İ. H. Uzunçarşılı

Uş :

Şu, işbu manalarına gelir.

Utaka :

Azadlı manasın gelen (atk) ın cem'i.

V

Vakıf :

Bir malın hayırlı bir maksada ebedî olarak ayrılması ve bırakılmasıdır. Vakfeden kimseye vâkıf denir. Vakfiye ve vakıfname ise vâkıf tarafından vakfın şartlarını göstermek üzere usul ve kaidelerine göre tanzim edilmiş veya ettirilmiş seneddir.

Vakıflar, doğrudan doğruya vâkıflar tarafından idare edilirse (Mazbut vakıflar), mütevellileri tarafından idare edilirse (mülhak vakıflar) adını alır. Bir de (münderis vakıflar) vardır.

Vakfiyelerin çoğu atalarımızın derin görüş ve güzel buluşlarının birer örneğidir.

Vezir :

Yardımcı manasına gelen bir kelimedir. Bunlar devletin yüksek larını işgal ederlerdi.

Vezirlerin en büyüğüne (veziriâzam) denirdi.

Veziriâzamlar, bütün işlerde hükümdarların vekili olduklarına işaret olmak üzere, onun bir mührünü taşırlardı. Buna mühr-i humayun denirdi. Vezi iâzamlara sonraları (Sadrâzam) denmişdir. Şimdi Başvekillik veziriâzamlığın mukabilidir.

Y

Yaban :

Ankarada şimdiki Yabanabat kazası.

Yalakabat:

Yaluvanın eski adı.

Şimdi İstanbul vilâyetine bağlı bir kaza merkezi. Buradaki kaplıcalar Romalılar zamanından beri meşhurdur.

Yasakcı:

Yasak veya muhafaza memuru, kavas.

Bu kelime, nizam, örf, kanun manasına gelen yasak, yasa kelimesinden gelmektedir.

Yat ve Yarağ:

Harbe hazırlık manasına gelen bu kelimeler, eski dilde çok kullanılırdı.

Yaraklanmak, hazırlanmak manasına gelir. Yat ise gece levazımı demektir.

Harb techizat ve mühimmatı, yol hazırlığı.

Dal yarak, yalın kılıç demektir.

Yave ve Kaçkun :

Yav ve yave gaib ve zayi manasına gelir. Resmî yave demek sahipsiz olarak kırlarda, tarlalarda tutulan hayvanlardan alınan vergi demektir.

Kaçkun, bu kelimenin Türkçesidir. Hayvanları çok olan yerlerde bu önemli bir vergi kaynağı idi.

Yaya :

Bir nevi piyade askeri olan yayalar sultan Orhan zamanında Çandarlı Kara Halil tarafından harb zamanlarında ikişer akça gündelikle hizmet etmek ve harbden sonra gündelikleri kesilerek mem-

leketlerinde ziraatla meşgul olub bütün vergilerden muaf olmak kayıt ve şartıyle ihdas olunmuştur. Yayaların mikdarı on beşinci asrın ortalarında ve az sonra yirmi bin olduğu görülmektedir. Türk yiğitlerinden seçilen yayaların Rumeli fütûhatında büyük yararlıkları görülmüştür.

Yeniçeri teşkilâtı yapıldıktan sonra yayalara lüzum kalmadığı edilmiş oldvğu sanılmış isede bir müddet sonra tekrar hizmetlerine ihtiyaç görülmüştür. Ordunun ağır hizmetleri yayalar üzerinde idi. Kosva muharebesinde yayalar bulunduğu gibi Uzun Hasan ile yapılan cenge de yirmi bin yaya iştirak etmişti.

Yayaların kanun üzere birer çiftlik yerleri vardı. O yerlerde gallenin, bağın, değirmenin öşrüne ve resmine bu yayalar sahib idi. Bunlar koyun resmi de vermezler idi. Ellerindeki yer mirî araziden olduğundan tapuya rabt edemezler, satamazlardı.

Rumelideki yayalara Yörük ismi verilmiş, subaylarına mir-i yörikân denilmiştir. Bu yörükler Rumelinin fethi sıralarında Anadoludan Rumeliye geçirilmiş Türk aşiretleriydi. Anadoludaki yayaların subaylarına (mîr-i piyadegân) denirdi.

Yayalar sonra sulh zamanlarında tersane hizmetlerinde ve harb zamanlarında müsellemler gibi ordunun angariya, nakliye ve harb harıcı işlerde kullanılmışlardır.

Yayalar yalnız Anadolu eyaletine bağlı on dört sancağın on iki sancağından alınmıştır. Bu sancaklar şunlardır :

Kütahya, Saruhan (Manisa), Aydın, Hudavendigâr, Bolu, Menteşe (Muğla), Karahisar sahib (Afyon karahisar), Çankırı, Hamid (İsparta), Sultanönü (Eskişehir), Karasi (Balıkesir). Yaya alınmayan sancaklar ise Teke (Antalya) ile Kastamoni idi.

Yaya teşkilâtının Anadoluda yalnız bir eyalete münhasır kalması devletin on dördüncü asır sonlarındaki nüfuz çevresini göstermektedir. Sonradan hududun genişlemesi, tımar teşkilâtının büyümesi yayaların çoğaltılmasına lüzum bırakmamıştır.

(Osmanlı İmperatorluğu teşkilâtı s. 41)

İ. H. Uzunçarşılı

Yeniçerilerin iaşesi :

Fatih zamanına kadar Yeniçerilerin etlerini her orta aşçısı hariçten bbdeli mukabilinde tedarik ve temin ederlerdi. Bazan et

bulunmamak yüzünden asker sıkıntı çekerdi. Fatih zamanında bu mahzurun önü alınarak üç akça ile yeniçerilere bir okka et vermek için ayrıca bir mezbaha açıldı. Et fiyatı ne kakar yükselirse yükselsin et askere üç akça üzerinden verilir ve paranın üstü (zarar-ı lahim) ismiyle hazineden ödenirdi.

(İ. H. Uzunçarşılı)

Yeniçeri :

Eski piyade - askerleri. Yeniçeri; yeni asker manasına gelir.

Ertuğrul ve Osman Beğ zamanlarında yalnız akıncı denilen bir nevi suvari askeri kullanılırdı. Sultan Orhan zamanında bu yeni teşkilâtın esası kurulmuştur. Bu yeni ocağın kurulmasının sebeblerinden biri fütûhatın genişlemesi, eldeki askerlerin azlığı ve bu askerin daima el altında bulunmaması idi. Bu teşkilât ilk zamanlar sıkı bir disipline tâbi idi. Osmanlı imperatorluğunun genişlemesinde yeniçeriler önemli roller oynamışlardır. Yeniçeri ocağı yaya beyler yahut cemaat bölükleri yani ağa bölükleri, Sekban adlarında bölüme ayrılmıştı. Yaya beyler 1 - 101 ortadan bölük üçler 1 - 61 e kadar sayılmak üzere 61 ortadan sekbanlarda 34 ortadan ibaretti.

Yeniçeri ocağı yeniçeri ağasının idaresi altında bulunurdu. 65 inci cemaat sultanı Osman II yi şehit ettikleri için lânetleme olmuştur. Yeniçeri er ve subayları saçlarını tıraş ederler, başlarına börk denilen bir serpuş geçirirlerdi. İstanbuldaki yeniçeri kışlalarının en mühimmi Sultan Ahmetteki (At meydanı) nda idi. Her orta ve cemaatın kendine mahsus çengel, balık, kılıç vs... gibi işaretleri vardı. Bu itibarla Bursa, Edirne, İstanbul mezarlarındaki yeniçeri mezar taşlarındaki semboller tarihimiz için çok değerlidir. Yeniçerilik teşkilâtı sonraları çok bozulmuş ve memleketin başına püsküllü belâ olmuştur.

Mahmud II 1241 / 1826 tarihinde bu teşkilâtı ortadan kaldırmıştır.

(Bu madde hakkında)

La Turquie Kemaliste'in 42 inci sayısındaki (Yeniçeriler) adlı makalemizde epeyce malûmat vardır.

Yiğitbaşı :

Vaktiyle her san'atın bir Kethudâ bir de Yiğitbaşısı vardı. Bunlar esnaf arasındaki ahengin devamına ve san'atın intizamına dikkat ederlerdi.

Yörük : Yöğrük :

Göçebe halk, yaz, kış yerlerini değiştiren Türk aşiretleri, Afşar, Çepni ve sair Türk oymakları Anadolu iktisadında değerli yer tutmuşlardı. Bunun için Şu eserlere bakınız :

Türkmen aşiretleri: Habil Âdem;
Türkmen aşiretleri: A. Riza Yalgın;
Anadolu aşiretleri: A. Refik.

Eskiden on dört bölükten ibaret yaya askerlerine Yörük denirdi.
Yörükân-ı Ankara
Yörükân-ı Haleb gibi tabirleri meşhurdur.

Yörük :

Rumelide teşkil edilmiş bir nevi askere de Yörük denirdi. Bunlara hizmetleri karşılığı olarak 80 - 100 dönümlük bir çiftlik verilirdi.

Bunların subaylarına (Miri-i yörügân) denirdi.

Yunus baba :

Bursa vesikalarından birinde (Yenişehirde) bir (Yvnus Baba) adı geçmektedir.

Yunus Emrenin mezarlarından birinin burada bulunduğu rivayetini bu vesika da tekrar etmektektedir.

Z

Zaviye :

Tekke, bucak, hücre.

Zeamet :

Yirmi bin akçadan, yüz bin akçaya kadar kayıdlı hsılatı olan dirlige Zeamet ve buna malik olanlara da Zaim denirdi.

Zerbaft - Zerbeft :

Sırmalı ve ipekli bir nevi kumaş. Canfese benzeyen bu kumaş ekseriya mefruşatta kullanılırdı.

Bu kumaşın çiçeklisi, pullusu bulunbrdu.

İtalyanlar bu kumaşa (İstufa) derler.

Baften = (dokumak) demektir.

Türkçede: Zer - altın kelimesiyle bir çok işler ifade edilir:

Zertar - altın tel
Zerduz - sırma işleyici
Zerkâr - altın işleme
Zernigâr - altın nakışlı
Zerrin - altından yapılmış
Zerendud - altın yaldızlı
Zernişan - kılıç ve saire üzerine işlenen altın hat .. gibi

Zide Kadrehu: زيد قدره

Kadri, itibarı ziyade olan demektir.

İNDEKS

İnsan Adları [*]

A

Abdi 31 (31) , 38 (6)
Abdi (Mehmed oğul) 71 (13)
Abdi 103 (16,19)
Abdi (Mustafa oğlu) 108 (1)
Abdullah 12 (24,30) , 53 (17,19,28) , 55 (2,4,10)
Abdullah (Mercanzade) 13 (8) , 59 (1,5)
Abdullah (Bursa kadılarından) 102 (29)
Abdurrahman (Tahsildar) 10 (20) , 28 (7,11)
Abdurrahman (Bursa beyi) 11 (23,24,28) , 41 (24) , 42 (1,3,26), 47 (31)
Abdurrahman (Manav) 28 (10)
Abdurrahman (Şeyh) 103 (14)
Abdurrahman (Acemi oğlanı) 124 (14)
Ahmed (Semerci) 11 (35) , 45 (21)
Ahmed (Sultan Murad evkafı mütevellisi) 18 (13) , 125 (31) , 126 (1)
Ahmed (Çavuş) 18 (10) , 45 (2,15) , 92 (18,19,24,32) , 93 (9, 14, 22) , 125 (10,13,14)
Ahmed (Hoca Mercanoğlu) 32 (12,15)
Ahmed 37 (28)
Ahmed (Şah Hasan oğlu) 48 (11)
Ahmed (Mustafa oğul) 49 (26)
Ahmed (Pir, Kestel kadısı) 59 (21)

[*] Parantez içindeki rakamlar sahife satırlarını gösterir.

Ahmed (Yasakcı) 71 (11)
Ahmed (Ekmekçi) 71 (13)
Ahmed 82 (15)
Ahmed (Telci başı) 94 (70)
Ahmed (bin Memi) 124 (12)
Ahmed (Solak) 124 (12)
Ahmed (Kara) 126 (7)
Ahmed (Hüdavendigâr beyi) 205 (11)
Ahmed Refik (Müverrih) 8 (30)
Ali (Sığırtmaç) 10 (32) , 32 (25) , 33 (8)
Ali (Arnavut) 13 (14) , 61 (25,28,35)
Ali (Çavuş, Bursa muhtesibi) 17 (34)
Ali (Bey, Mizanemini) 22 (20,23)
Ali (bin İvaz) 43 (16)
Ali (Saray çavuşlarından)
Ali (Hacı) 66 (22)
Ali (Teşrifatçı) 71 (3)
Ali (Seyyid) 107 (31)
Ali (Arabacı) 124 (18,24)
Ali 121 (19)
Ali (Manav) 126 (7)
Ali Paşa (Vezir) 89 (7)
Altıparmak (Yahudi) 14 (31) , 80 (29,32)
Ayşe 51 (24,27)
Ayşe (Mustafa kızı) 52 (4,7)
Ayşe 70 (21)

B

Bali (Bursa beyi Beyazıd beyin oğlu) 28 (20)
Bali (Haffaf) 124 (16)
Bali 31 (23)
Balş 41 (12)
Behram (Kethudâ) 74 (22)

Behram 82 (25)
Bekir [Subaşı] 20 (5)
Bekir [Saray çavuşlarından] 24 (20)
Beyazıd [Dergâh çavuşlarından] 22 (27)
Beyazıd [Bursa Beyi] 27 (14) 28 (8)
Beyazid [Müderris Biçin Kadısı] 124 (22)
Beyazıd [Şehzade] [Kanuninin oğlu] 9 (34), 10 (28), 13 (23), 22 (19, 22) 24 (12, 14) 64 (19,20)
Beyazıd [Yıldırım] 15 (3,23) 15 (27) 17 (10) 82 (6,8) 90 (1,2) 98 (23) 108) 17,?0) 112 (28,31)
Bostan [Hacı] 68 (17)
Budak Mehmed 86 (28

C

Cafer [Esirci] 123 (8,2)
Cafer [Çavuş, Tekeoğu) 30 (15)
Gafer [Boyacı] 68 (10)
Cafer [Subaşı] 69 (31)

D

Darenkan 41 (12)
Davud 57 (15)
Derviş [Kâtib] 113 (3)

E

Ebubekir 81 (3)
Ebulbeka [Yıldırım Bayazıd imareti mutevellisi] 17 (10), 112 (27,32)
Emine [Mustafa kızı] 12 (12) 47 (32)
Emir Buhari [Mehmed] 15 (31) 16 (17), 101 (24) 94 (20,24)

F

Fatma [Sultan] 15 (24), 90 (18,21)
Gerhap [Dergâh Çavuşlarından] 49 (6)
Ferruh [Çavuş] 53 (34)
Ferruh [Kethuda] 43 (27) 89 (6,34)

G

Graşko [Leh reayasından] 41 (12)

H

Hacı oğlan 37 (20)
Haçno 41 (12)
Hamza [Yeniçeri] 124 (14)
Harun 91 (18,24)
Hasan 30 (6)
Hasan [Boyaci] 68 (1)
Hasan [San'atkâr]
Hasan [Hacı] 102 (25)
Hasan [Mustafa oğlu] 43 (6)
Hasan [Recepoğlu] 103 (22)
Hasan [Yeniçeri] 112 (18) 124 (15,17)
Hasan [Karamanlı] 26 (2,7,10,12)
Hasan [Katırcı] 124 (18,24)
Hasan [Kemhacı] 93 (25)
Hasan [Kapı eri] 107 (13) 108 (24)
Hasan [Paşa] Rumeli Beylerbeyi 11 (16) 17 (19) 39 (23,26)
Hasan [Paşa] Mısır Beylerbeyisi 115 (15,18,20)
Haydar [Subaşı] 11 (10) 37 (14,19,27)
Hayrettin [Çavuş] 106 (19)
Himmet [Fatma sultan mütevellisi] 90 (2)
Hızır 100 (22) 102 (25)

Hızır [Çavuş] 33 (9)
Hudavendigâr [Birinci Murat] 79 (18,27) 113 (3)
Hüseyin 47 (17,20,23)
Hüseyin 55 (13)
Hüseyin [Sipahi] 61 (9)
Hüseyin [Çavuş] 74 (3)
Hüseyin 103 (31)
Hüseyin [Bali] 49 (17)
Hüseyin [Hatip] 107 (26)
Hüseyin [Seyit] 123 (18)

I

Ivaz 43 (24)

İ

İbrahim [Hassa harçemini] 15 (26), 80 (16), 92 (10,15,27)
İbrahim [Zaimlerden] 51 (19)
İbrahim [Çavuş] 85 (14)
İbrahim [Defteri hakanı kâtiplerinden] 122 (0)
İbrahim [Hacı] 92 (12)
İbrahim [Dragman] 42 (21)
İsa Bali Mustafa ağa 43 (8)
İsmail 10 (32) 32 (25,27)
İsmail 49 (27,29,31,32)

K

Kara [Kethuda] 73 (10), 74 (1) 77 (34), 86 (22).
Kasım 37 (19,22)
Kasım [Dergâh çavuşlarından] 126 (6)
Kasım [Halife] 82 (23,34)

Kemal [Ef] 24 (22)
Kesır [Hacı] 27 (4)
Kubad [Çavuş Bursa harçemini] 21 (3), 23 (3) 24 (25), 46 (31)

M

Madenoğlu 124 (13)
Mahmud 17 (30) 23 (17)
Mahmud [Tercuman] 56 (17) 57 (320)
Mahmud 92 (36)
Mahmud [Paşa] 17 (21) 115 (28,31)
Mahmud [Dergâh - ı Âli Kapılcılarından] 100 (32)
Mehmed [Divane] 124 (15,19)
Mehmed [Dergâh müteferrikalarından] 124 (29)
Mehmed [Paşa medresesi] 10 (23)
Mehmed [Tabaklar çavuşu] 120 (34)
Mehmed [İhtisab Kethuda] 10 (25) 30 (33) 31 (1,8)
Mehmed [Hoca] 10 (31)
Mehmed [Subaşı] 17 (5)
Mehmed [Çavuşoğlu] 20 (7)
Mehmed [Subaşı Bekirin adamı] 23 (9)
Mehmed [Paşa] 30 (1,4)
Mehmed [Âmil] 33
Mehmed [Dergâh çavuşlarından] 33 (25)
Mehmed 37 (19,21)
Mehmed [Tabakoğlu] 37 (31)
Mehmed [Çelebi] 39 (21)
Mehmed 39 (14)
Mehmed [Bursa kadısının âdemi] 45 (33)
Mehmed [Medinei münevvere mütevellisi] 61 (5,22)
Mehmed [Çavuş] 62 (28)
Mehmed [Çavuş mimar kalfası] 64 (12)
Mehmed [Karaman Zuamasından] 67 (19)
Mehmed [Dergâh çavuşlarından] 67 (30)
Mehmed [Ahmed oğlu] 71 (13)

Mehmed [Çavuş oğullarından] 20 (7) 44 (7)
Mehmed [Abdioğlu] 71 (13)
Mehmed [Musaoğlu] 71 (13)
Mehmed [Bölük halkından Kâşı] 80 (6,7,10)
Mehmed [Bursa kumaşçılarından] 92 (36)
Mehmed [Kanunînin oğlu sultan Mustafanın oğlu 107 (4)
Mehmed [Sâdâttan] 123 (7,15)
Mehmed [Subaşı] 111 (15,17,19)
Mehmed [Gıray Kırım hanı] 112 (9,12)
Mehmed [İbradi sakinlerinden] 112 (15,16)
Mehmed [Çavuş] 116 (14)
Mehmed [Şubaşı] 124 (13)
Mehmed [Yörük] 124 (16)
Mehmed [Ali] 124 (24)
Mehmed [Yeniçeri] 124 (17)
Mehmed [Hacı] 93 (25)
Mehmed [Zerbaftçı hoca usta] 12 (1) 46 (2,5)
Mehmed [Dergâh çavuşlarından] 30 (20) 31 (16)
Mehmed [Derviş oğlu] 43 (9)
Mehmed [Yusuf oğlu] 43 (8)
Mehmed [Hasan oğlu] 43 (7)
Mehmed [Emiri Buharı evkafı mütevellisi] 104 (25,31)
Mehmed [Mısır Defterdarı] 39 (28)
Mehmed [Zaimlerden] 67 (31)
Mehmed [Dergâh çavuş oğullarından] 79 (36)
Mehmed [Darüssaade agası] 125 (34)
Mehmed [Emir Buharî] 15 (31), 94 (20,24)
Mehmed [Adanalı] 126 (19,22,25)
Mercan [Hoca] 10 (31) 32 (12,14)
Mesih [Çavuş] 55 (31) 59 (16)
Mesih [Kâtib] 113 (4)
Muhib [Sultan Murad evkafı mütevellisi] 113 (2)
Muhyiddin [Anadolu Kadıaskerlerinden] 94 (22)
Mune [Kadın] 18 (4) 123 (4,8,13)
Musa 71 (14)
Murad [Sultan] 18 (13) 50 (19) 113 (2) 116 (9) 125 (31 34,17 (23)

Murad [Bursa beyinin Kethudası] 42 (11)
Muslıhiddin [İmam] 61 (30)
Mustafa 24 (22)
Mustafa [Gemi reislerinden] 34 (0,11)
Mustafa 39 (14)
Mustafa [Bölük başı] 49 (7)
Mustafa [Bölük halkından] 25 (32)
Mustafa [Haci] 49 (26)
Mustafa [Mudderres Saidin adamı] 53 (14)
Mustafa [Sultan kanuninin oğlu] 13 (22,23,28) 14 (17) 16 (6,12, 24,27,32) 64 (6,9,19,20,24) 66 (30,32) 100 (14,16) 100 (13,18) 102 (18) 102 (17,19) (107 1,3) 108 (13,15) 110 (14)
Mustefa [Abdi oğlu] 108 (1)
Mustafa [Kırım hanı]
Mehmed [Gerayın dayısi] 112 (10,13,17)
Mustafa [Çavuş] 48 (39) 5,4 (8) 116 (30) 109 (20)
Mustafa [Çavuş Koyun Emini] 126 (28)
Mustafa [Kara] 126 (7)
Mustafa [Ömer oğlu] 124 (14)
Mustafa [Ases baş] 25 (22)
Mustafa [Abdullah oğlu] 52 6,7
Mustafa [Bademci oğlu] 144 (4)
Mustafa [Şıkkı sami defterdarı] 122 (9)
Mustafa [Hacı] 92 (36)
Müstedam [Kadın] 18 (4) 123 (4) 11

N

Nebi 37 (17)
Nebi [Hacı] 67 (35)
Nilüfer [Hatun] 97 (4)
Nışancı oğlu 16 (7) 101 (1'3)
Nurbanu [Murad III ün annesi] 116 (32)
Nureddin 120 (24)

O

Orhem [İshak oğlu] 16 (54) 127 (9,11) 38 (14)
Orhan [Sultan] 15 (10), 69 (38) 83 (19,21,28), 113 (3), 125 19,31,28)
Osman [Sultan] 83 (24)
Osman 24 (8)
Osman [Çavuş] 10 (33), 33 (20,22,26,19)
Osman 39 (14)

Ö

Ömer 68 (1) 1
Ömer 103 (24,29)
Ömer [Defter - i hakani kâtiplerinden 10 (30,35)
Ömer [Barkan] 92 (2)

P

Paşa [Abdullah kızı] 50 (34)
Petros [Livaraski] Polonyalı
Pir [Ahmed] [Kestel kadise] 29 (1)
Pir [Necip] 31 (3,4)
Piri [Hacı] 10 (27), 31 (12,16

R

Resul 26 (6)
Rıdvan [Kalaycı] 124 (12)
Rüstem [Paşa] 14 (11), 74 (8)
Rustem [Kadı âdamı] 51 (7)

S

Sadi [Müderris] 12 (23), 53 (1,3)
Sefer [Taşçı] 124 (18,24)
Sefer [şaşı] 120 (33)
Selim [Sultan] 27 (29), 116 (32)
Selman 66 (27)
Selman 91 (8)
Sinan [Mimarbaşı] 64 (8)
Sinan [Çavuş] 77 (25)
Sinan [Hacı] 70 (18 19)
Sinan paşa (Veziri azam) 127 25
Siryanus 124 (19)
Sıtti [Kemal Kızı] 50 [33]
Skızmand [Polonya kralı] 13 (1), 57 (7,9)
Suleyman [Müderris] 30 (4)
Süleyman 50 (14)
Süleyman [Sipahi oğlanını] 37 (12)
Süleyman [Sultan] 57 (12) 79 (29)
Süleyman [yeniçeri] 71 (32)
Süleyman [yeniçeri] 114 (33)
Sünbülağa [SultanMustafa'nın validesi ağalarından]16(32), 110 (11,15)

Ş

Şaban [Nalband] 10 (29), 31 (25,29)
Şukru'lah 83/16

T

Tayyıb [ekmekçiler kethüdası] 111 (12)
Timurhan 12 (19) 51 (24, 28, 31, 34)

Ü

Üveys [Hamzaoğlu] 43 (8)
Üveys [yeniçeri] 124 (13)

V

Vasil 124 (20)
Veli 37 (19,20)
Veli [Dergah Kapıcılarından] 19 (22)
Veli [Kemhacı] 93 (26)

Y

Yahya [Müderris] 37 (15,29)
Yakub [ağa] 51 (18)
Yakub [Paşa] 15 (35)
Yanko [Artini] 54 (22)
Yunus [Baba] 69 (36)
Yusuf [Yeniçeri] 71 (11)
Yusuf [Pazarbaşı] 68 (13,18)
Yusuf 62 (11)
Yusuf 76 (3)
Yusuf [Kasab] 90 (4)

Z

Zarif [Mahmud oğlu] 43 (9)
Zevchan [Kadın] 51 (29)
Zeynelabidin 97 (3) 107 (31) 108 (11)

Yer Adları

A

Acem 12 (24), 53 (16,20), 55 (1)
Akçakoyunlu 10 (19) 28 6, 10
Akçapnar 51 (27)
Akhisar 10 (12), 26 (1,5,8)
Aksaray [İstanbul] 103 (24)
Aksaray [Konya] 98 (34)
Aksu [İnegöl] 11 (29), 43 (1,4)
Akşehir 98 (34)
Alacahırka [Mahallesi] 15 (6) 82 (20,23)
Ali Pş. (hanı) 15 (22), 89 (4)
Ali Pş. [Mahallesi] 17 (30), 118 (21)
Amasya 98 (36)
Anadolu 5 (4,5), 11 (9), 15 (1). 33 (29,30) 47 (3), 48 (40), 67 (10 75 (15,17) 79 (21), 81 (19,21,23,27,33) 94 (21)
Ankara 98 (34)
Antalya 49 (25)
Arabkir 98 (35)
Arnavud 10 (10,33) 12 (6,14,) 33 (11,14,17), 36 (28,31), 37 (1) 47 (1,4,5), 61 (25,28,35), 75 (9,11
Atranos [Orhaneli] 109 (13)
Aydın 98 (34)
Aydıncık 109 (23)

B

Bartın [Bursa Köylerinden] 61 (6)
Bes 17 (25) 116 (21,24)
Bedreddinoğlu [Mahallesi] 12 (21) 49 (22,24)
Beypazarı 16 (20) 105 (8,14,24)
Beyşehir 98 (34)
Biçin 124 (22)
Biga 40 (25)
Bilecüklü [Mahallesi] 13 (14)
Bilecik 11 (34) 14 (22 45) (5,6,8) 61 (25,27) 78 (4,5)
Bolu 24 (10) 98 (33) 105 (17)
Bozuk 48 (13)
Bozüyük 41 (22) 41 (4)
Burgaz 40 (26) 98 (35)
Büyük Kumlu [Köyü] 10 (29) 31 (25,29) 34 (10)

C

[Cafer ağa Camii] 12 (18) [51,13]
Camii Kebir [Bursada] 15 [14]
Canik 88 [35]

Ç

Çorlu 79 (30)
Çorum 48 (13) 98 (34)
Çukurca 18 (7), 123 31 (33)

D

Davud paşa medresesi 59 (4)
Dereköy [Yalova Köylerinden] 95 (7)
Deveciler mahallesi 46 (4)
Divriği 98 (35)

E

Edirne 3 (13), 29 (19), 64 (29) 65 (5,9,15,21,32)
Edremid 34 (22)
Elvanbey mahallesi 16 (15) 103 (16,19)
Enguri 22 (17)
Ereğli 35 (5)
Erzurum 119 (27)
Eskişehir 54 (5,9)

G

Gelincik [Bursada çarşı] 112 (15)
Gemlik 34 (10)
Gonca [Yalova köylerinden] 35 (6)
Gökçedağ 109 (23)
Gökdere 12 (4), 46 (12,14)
Göl 45 (6)
Gölbaşı [yörükleri] 14 (9), 73 (15,19)
Gönen 51 (26,27,) 124 (11)

H

Hamideli 98 (33)
Hamidlu 81 (1,10)
Hüdavendiğar [sancağı] 31 (27) 41 (24) 42 (3,26) 47 (31) 51 (26) 53 (18) 59 (20) 60 (28) 62 (6) 69 (3 30) 72 (28) 75 (10) 97 (23) 101 (27) 104 (2) 106 (10) 110 (29) 114 (29) 114 (24) 117 (27) 121 (19) 112 (5) 125 (6)

İ

İçel 98 (35)
İdincik 114 (26,31)
İnegöl 11 (29), 41 (22), 43 (1,4), 45 (6), 123 (32)
İstanbul 3 (14), 6 (35), 8 (30,31) 10 (10,14,33), 11 (8,14,31) 12 (1,26) 13 (5), 14 (15), 17 (5) 18 (17),22 (17), 25 (24), 26 (24,17,21),29 (23), 33 (11) 35 (6,10,11,24), 36 (9,12,15,24) 39 (12), 43 (30,32), 44 (10) 46 (2), 48 (1), 49 (31) 54 (2,4,6,11) 58 (1,3,12), 65 (12), 75 (9) 79 (29) 88 (18), 89 (6), 92 (1), 95 (16), 96 (26), 111 (15), 121 (19,29) 123 (8) 126 (19,24,27,31)
İznik 3 -8,7-, 10 (12,23), 11 (31), 13 (5,6,38) 14 (28), 15 (35) 30 (2,3,4), 37 (15,17), 40 (25), 43 (30,31), 44 (3), 45 (7) 49 (2,19) 58 (1,3,10,17,20) 70 (28,29) 80 (2,3,) 95 (7), 97 (1 2,3) 126 (33)

K

Karahisar [Sahib] 98 (35)
Karesi 98 (33)
Karaamid 13 (8) 59 (1,14,15)
Karacaahmed 116 (33)

Karaman 26 (7,9,12,) 48 (13,18) 49 (3), 67 (12), 81 (1,6,10), 105(17)
Karamürsel 34 (10), 98 (33)
Kastamuni 119 (26)
Kavarılı 61 (16)
Kayseriye 98 (33)
Kestel 59 (20) 60 (20), 60 (27), 62 (6)
Keşişdağı [Uludağ] 13 (21), 63 (22,24) 77 (28,30)
Kite 28 (9) 29 (23), 35 (5,624), 40 (8,25), 47 (18) 84 (23)
Kıbrıs 67 (11)
Kırım 112 (8)
Kırşehir 98 (34)
Kızılyer 55 (16)
Kiremitçioğlu mahallesi 12 (16) 50 (29,32)
Kocaeli 95 (7)
Koçhisar 106 (26)
Konya 48 (13)
Kurei mamur 81 (25)
Kütahya 98 (33)

L

Lefke 14 (11), 74 (5,7)
Leh 11 (22,26), 12 (28,36) 34 (24), 41 (10,13,16) 42 (16), 54 (18,21)' 56 (2,4,5,23,30), 57 (9) 111 (28)
Lehistan 11 (26), 17 (6), 42 (14), 111 (25)

M

Macar 15 (1) 81 (19,24,26,33)
Malatya 98 (35)

Mamuriye 12 (10) 49 (13)
Manavgat 112 (13)
Manisa 16 (29) 17 (13) 109 (11,14)
Medinei Muneevvere 11 (19) 40 (7,10) 53 (9,11) 61 (13,16,19,22)
Mihaliç 16 (10) 2 (13) 47 (2,18) 50 (2) 101 (28,31), 114 (26) 124 (11)
Mısır 10 (22) 11 (17) 17 (19) 29 (22,28,25,27,32) 39[27]115 (15,18)
Mudanya 11 [6,7,8,19] 35 [24] 36 [24,7.15,15,18] 40 6,8] 106 [22]
Muradiye 12 [15], 50 [17] 76 [1,6] 110 [14]

N

Niğde 98 34.

O

Osmanlı İmparatorluğu 12 (25) 26 (1)

Ö

Örücek [Bursada bir köy] 61 (5)

P

Pazarcık [Bilecik] 45 (7)
Pınarbaşı (Bursa) 19 (5), 100 (1,3)
Polonya 12 (38), 13 (1), 56 (21), 57 (7)

R

Rumeli 11 (16). 12 (14), 15 (1), 39 (24,26), 50 (1.3), 75 (11,15,17, 16,26) 81 (20,21,23,27,27,28,33,34)
Podos 31 (26), 32 (7,8)
Rodoscuk 64 (31), 65 (14,15,18,24,26,28,30,55)

S

Sakarı [Nehir] 95 (8)
Sedbaşı [Bursada] 14 (25), 79 (11,13)
Selânik 29 (18)
Selimiye 14 (16) 79 (25)
Sıvas 98 (36)
Söğüd 12 (21), 52 (20)
Söğütderbendi 52 (23)
Sultanönü 20 (4), 26 (19), 98 (53)
Süleymaniye 14 (26), 79 (25)

T

Tarsus 98 (35)
Tatarçaşısı (Bursa) 126, 23
Tekirdağ 65 (35)
Tokat 31 (16)
Türkiye 3 (11)

U

Ulucami 11 (33) 44 (25,28)

Ulubad 38 (37)
Uludağ 3 (11) 13 (21) 63 (23) 11 (28)
Uzunçarşı 14 (18)

Y

Yaban 105 (17) 11 (3). 35 (4,5,6)
Yalakabat 57 (28). 95 (67)
Yalova 11 (3). 35 (4)
Yarhisar 45 (6)
Yeni han 40 (33)
Yenişehir 13 (13,26). 14 (13). 45 (6). 61 (1,5) 69 (34,35,36). 74 (26,29)

Muharririn Basılmış Eserleri

1 — Balkandan Sakaryaya (Vatan hikâyeleri)
2 — Şemseddin Sami (Hayatı ve eserleri)
3 — Edirne mezarları (kalmamıştır)
4 — XVI ıncı asırda Ayıntab
5 — Halebin en eski tarihi (Tercüme)
6 — XVI ıncı asırda Ayıntab köyleri
7 — Küçük postacı (Çocuk hikâyeleri)
8 — Ayıntab meşahiri (Basılmaktadır)
9 — Ayıntab ve Ayıntab Kalesi (basılmaktadır)
10 — Son ders (Dünya edebiyatından seçme Okul - çocuk hikâyeleri ve tasvirleri)
11 — İstanbul Bibliyoğrafyası. Cilt I

Basılacak olanlar

1 — XVII ınci asırda Bursa
2 — Batmıyan Güneşler (Çocuk şiirleri)
3 — Münif Paşa (Hayatı ve eserleri)
4 — Mütercim Asım (Hayatı ve eserleri)
5 — Hamidoğulları
6 — Gönülle hasbihal (şiirler)
8 — Bursa mezarları
9 — İstanbul Bibliyografyası. Cill II
10 — Üç yol Arkadaşı (Çocuk hikâyeleri)

Fiatı 5 Lira